
BULETINUL

UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

4 / 2016

PUBLICAȚIE ȘTIINȚIFICĂ CU PRESTIGIU RECUNOSCUT DIN DOMENIUL „ȘTIINȚE MILITARE, INFORMAȚII ȘI ORDINE PUBLICĂ” AL CONSILIULUI NAȚIONAL DE ATESTARE A TITLURILOR, DIPLOMELOR ȘI CERTIFICATELOR UNIVERSITARE, INDEXATĂ ÎN BAZA DE DATE INTERNAȚIONALĂ CEEOL

PUBLICAȚIE FONDATĂ ÎN ANUL 1937

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI, 2016

Coperta: Elena PLEȘANU

*(Gravură aquaforte 40 x30 Universitatea Națională de Apărare „Carol I”,
Eugen ILINA, Uniunea Artiștilor Plastici, România)*

© Sunt autorizate orice reproduceri fără perceperea taxelor aferente cu condiția precizării sursei.

Responsabilitatea privind conținutul articolelor revine în totalitate autorilor.

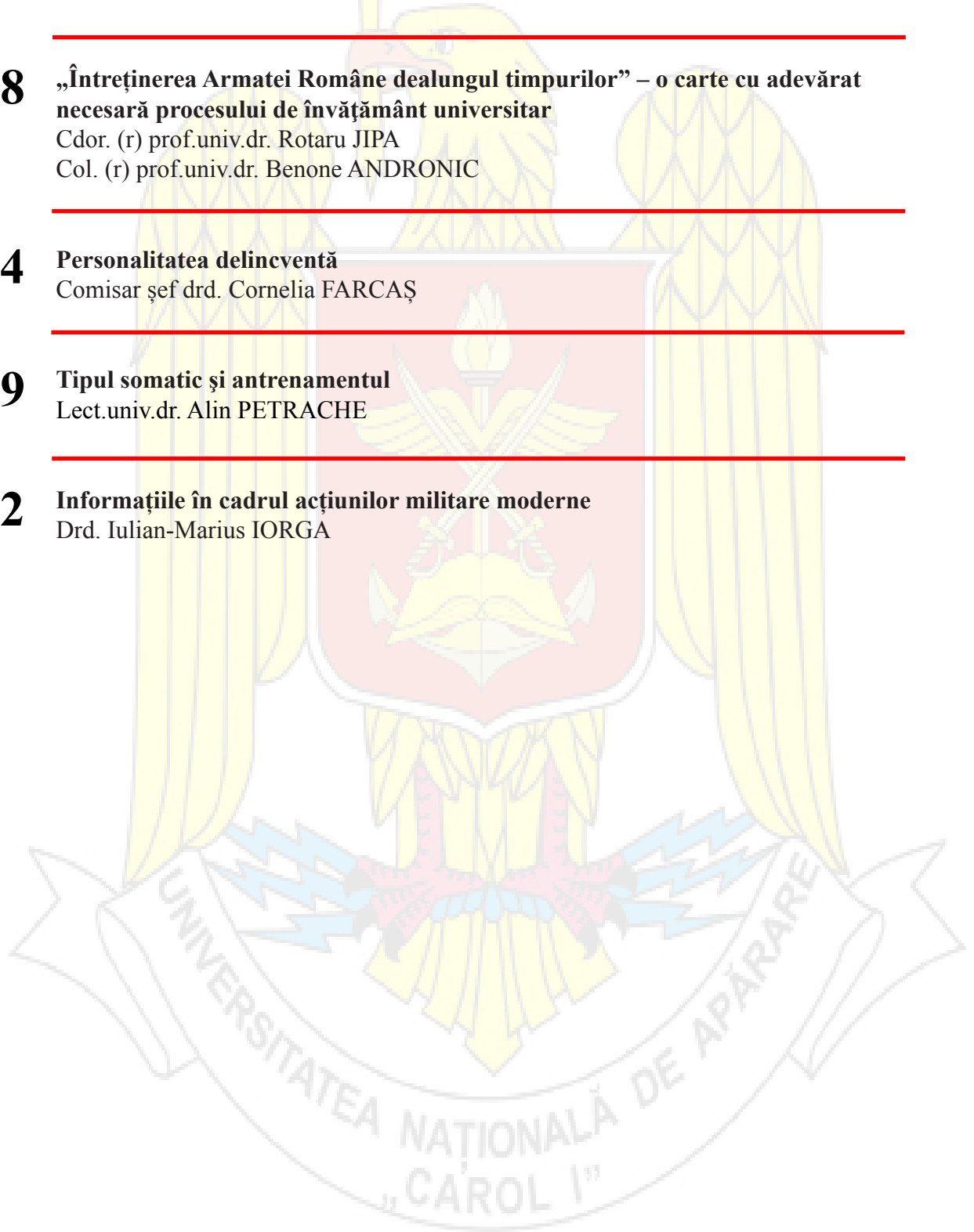

CUPRINS

- 5** **Operațiile informaționale specifice sistemului NATO de răspuns la crize**
Mr.drd. Cristian ICHIMESCU
-
- 12** **Particularități privind testarea nivelului capacității motrice a candidaților recrutați pentru profesia militară în Armata României**
Mr.asist.univ.drd. George-Florin BĂIȚAN
-
- 17** **Forțele speciale în conflictele militare contemporane**
Cpt.drd. Maximilian-Paul TOFAN
-
- 21** **Fiabilitatea parteneriatului strategic UE – China. Perspective și limitări**
Lt.drd. Alexandra DAN
-
- 31** **Implicații ale securizării asupra domeniului militar**
Drd. Laura-Ina-Veronica SÎRBU
Col. (r.) prof.univ.dr. Dănuț CHIRIAC
-
- 36** **Istoria în paradigma postmodernă**
Asist.univ.dr. Alina ROȘCAN
-
- 45** **Percepția publică a riscului de inundații, cu implicații asupra nivelului de pregătire a comunităților vulnerabile**
Drd. Silvia SPĂTARU
Șef de lucrări dr. Maria HOSU
-
- 56** **Percepții românești asupra crizei din Kosovo**
Prof.univ.dr. Mircea-Dănuț CHIRIAC
-
- 63** **Obiectele referențiale de securizat**
Drd. Laura-Ina-Veronica SÎRBU

- 69** Scurtă retrospectivă a reperelor istorice privind logistica în Antichitate
Lt.col.dr.ing. Grigore Eduard JELER
Lt.col.dr. Daniel ROMAN
-
- 78** „Întreținerea Armatei Române dealungul timpurilor” – o carte cu adevărat necesară procesului de învățământ universitar
Cdor. (r) prof.univ.dr. Rotaru JIPA
Col. (r) prof.univ.dr. Benone ANDRONIC
-
- 84** Personalitatea delincventă
Comisar șef drd. Cornelia FARCAȘ
-
- 89** Tipul somatic și antrenamentul
Lect.univ.dr. Alin PETRACHE
-
- 92** Informațiile în cadrul acțiunilor militare moderne
Drd. Iulian-Marius IORGA

OPERAȚIILE INFORMAȚIONALE SPECIFICE SISTEMULUI NATO DE RĂSPUNS LA CRIZE

SPECIFIC INFORMATION OPERATIONS OF NATO CRISES RESPONSE SYSTEM

Mr.drd. Cristian ICHIMESCU*

Sistemul NATO de răspuns la crize are nevoie de planificarea și executarea operațiilor informaționale pentru a controla și a domina mediul informațional de confruntare. Pentru aceasta, elementele fundamentale (obiective, activități, audiențe țintă și efecte), ce caracterizează fiecare domeniu specific operațiilor informaționale, necesită să fie coordonate, sincronizate și prioritizate indiferent că vorbim despre operații de tip articol 5 de apărare colectivă, fie de operații non-articol 5 de răspuns la crize. Componentele complementare ale Sistemului NATO de răspuns la crize: opțiunile preventive, măsurile de răspuns la crize, contrasurprinderea, stările de alertă de securitate NATO și contraagresiunea pot fi relaționate cu anumite domenii ale operațiilor informaționale. Se poate observa că în cazul măsurilor de răspuns la crize, a contrasurprinderii și a contragresiunii toate domeniile operațiilor informaționale pot fi utilizate în timp ce în cazul opțiunilor preventive și a stărilor de alertă de securitate NATO doar o parte a acestor domenii pot fi puse în valoare.

NATO Crisis Response System needs planning and execution of Information Operations to control and dominate the information environment of confrontation. For this, the fundamental elements (objectives, activities, target audiences and effects) that characterize each specific field of Information Operations, need to be coordinated, synchronized and prioritized whether we speak of Article 5 collective defense operations or non-Article 5 crisis response operations. Complementary components of the NATO Crisis Response System: Preventive Options, Crisis Response Measures, Counter Surprise, NATO Security Alert States and Counter Aggression can be related to specific domains of Information Operations. It can be seen that in case of Crisis Response Measures, Counter Surprise and Counter Aggression all domains of Information Operations can be used while in the case of Preventive Options and NATO Security Alert States only some of these domains can be valued.

Cuvinte-cheie: operații informaționale; Sistemul NATO de răspuns la crize.

Keywords: Information Operations; NATO Crises Response System.

Operațiile informaționale (Information Operation Info Ops) sunt prezente în spațiul de luptă modern și în toate operațiile în curs de desfășurare ale NATO. Aceste operații se concretizează într-un cumul de activități informaționale realizate de un număr de zece domenii¹ nominalizate de NATO în AJP-3.10, *Allied Joint Doctrine for Information Operations* (Doctrina Aliată Întrunită pentru Operații Informaționale).

Sistemul NATO de răspuns la crize (NATO Crises Response System – NCRS) este acel sistem din cadrul organizației Nord-Atlantice responsabil de asigurarea stării de pregătire și sprijin în vederea realizării prevenirii conflictelor și a managementului

crizelor prin implicarea organizației în operații de tip articol 5 și non-articol 5.

Această analiză pleacă de la ipoteza utilizării tuturor celor zece domenii ale Info Ops de către NCRS în scopul îndeplinirii scopului fundamental a NATO de a proteja libertatea și securitatea tuturor membrilor săi prin mijloace politice și militare. Se demonstrează această ipoteză plecând de la necesitatea *coordonării, sincronizării și prioritizării* între elementele fundamentale (obiective, activități, audiențe țintă și efecte) ce caracterizează domeniile Info Ops. Apoi se prezintă succint *componentele NCRS* și se detaliază pentru fiecare dintre *domeniile specifice* Info Ops, obiectivele, activitățile, audiențele țintă și efectele, precum și acele componente ale NCRS în care se poate utiliza domeniul specific al operațiilor informaționale.

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: cristian.ichimescu@yahoo.com

Coordonare, sincronizare și prioritizare

Domeniile Info Ops pot crea cele mai bune efecte asupra audiențelor țintă prin executarea unor activități informaționale specifice în vederea îndeplinirii unor obiective clar stabilite. Elementele fundamentale OAAE (obiective, activități, audiențe țintă și efecte)², ce caracterizează fiecare domeniu specific Info Ops, necesită să fie coordonate, sincronizate și prioritizate pentru a îndeplini scopul stabilit de către comandantul operației. Indiferent că vorbim despre operații de tip articol 5 de apărare colectivă, fie de operații non-articol 5 de răspuns la crize, cuvintele-cheie care trebuie să caracterizeze relația dintre elementele fundamentale asociate fiecărui domeniu Info Ops sunt: *coordonare, sincronizare și prioritizare*.

Coordonarea permite funcționarea celor zece domenii amintite ale Info Ops prin scoaterea în evidență a elementelor comune acestor domenii și activarea lor în timp ce elementele care le diferențiază sau chiar care le pun în relație contradictorie nu sunt încurajate. Desigur, rolul esențial în coordonare va fi jucat de toate structurile de tipul Comitetului de coordonare a operațiilor informaționale (Information Operations Coordination Board IOCB), ce se vor regăsi la nivelul eșaloanelor strategice și operative. La nivel tactic, această coordonare va fi sarcina unui grup de coordonare a operațiilor informaționale sau a unor specialiști în acest domeniu.

Sincronizarea este componenta care va oferi soluția la modul în care fiecare domeniu al Info Ops va răspunde secvențial și integrat la fiecare dintre elementele fundamentale OAAE la momentul și locul potrivit. Vom avea astfel obiective care vor fi îndeplinite la un nivel tactic, de exemplu, prin lucrul în comun a doar o parte dintre domeniile Info Ops, pe baza unor activități informaționale specifice care vor fi direcționate către audiențele țintă stabilite de către comandantul din teren. Cu cât vom urca mai sus, la nivelul operativ și la cel strategic, cu atât sincronizarea pe orizontală și verticală, în timp și spațiu, va fi esențială între toate domeniile Info Ops pentru a obține efectele dorite în concordanță cu obiectivele stabilite.

Prioritizarea este un alt element important care trebuie să ghideze specialiștii în Info Ops când se discută despre modul cum se alocă resursele Info Ops în spațiul de luptă la locul și momentul dorit și mai ales potrivit. Acest proces al prioritizării

pe care specialiștii în Info Ops îl vor utiliza pe tot parcursul ducerii operațiilor va însemna o clasificare a importanței obiectivelor informaționale, a activităților informaționale, a audiențelor țintă și a efectelor produse asupra acestora, astfel încât să se îndeplinească misiunea propusă de către comandant și să se atingă starea finală dorită.

Încurajarea coordonării, a sincronizării și a prioritizării dintre domeniile Info Ops și obiectivele, activitățile, audiențele țintă și efectele Info Ops se poate concretiza în acțiunea eficientă a Sistemului NATO de răspuns la crize în mediul informațional în vederea controlării acestuia.

Componentele Sistemului NATO de răspuns la crize

Sistemul NATO de răspuns la crize conține, în prezent, cinci componente complementare³: opțiuni preventive, măsuri de răspuns la crize, contrasurprinderea, stări de alertă de securitate NATO și contraagresiunea. Deși aparent denumirea sistemului face trimitere doar la operațiile de răspuns la crize, deci specifice non-articol 5, NCRS acoperă prin componentele sale și operațiile de tip articol 5. Ceea ce va diferenția, în cadrul NCRS, modul de acțiune la un atac împotriva unei țări membre prin activarea articolului 5 din Tratatul de la Washington, de modul de acțiune la o situație de criză în spațiul de interes al NATO va fi proporția utilizării combinate și complementare a componentelor NCRS.

Opțiunile preventive reprezintă prima componentă a NCRS și constă într-o serie de posibile răspunsuri pe care Alianța le are pregătite pentru situații de crize incipiente. Aceste opțiuni pot acoperi o plajă largă de opțiuni diplomatice, economice, militare, de control al armamentelor și de informare prin intermediul mass-mediei în scopul de a reduce situația de criză. Opțiunile preventive prin componenta militară pot aduce un aport substanțial la intensificarea vigilenței forțelor țărilor membre NATO. În acest context, domeniile Info Ops care vor putea fi utilizate în cadrul opțiunilor preventive sunt: securitatea informațiilor, inducerea în eroare, războiul electronic, angajarea liderilor cheie, operațiile în rețele de calculatoare.

Măsurile de răspuns la crize reprezintă convenții pe care statele membre ale NATO sunt solicitate să le îndeplinească în anumite situații de criză. Aceste măsuri se pot, uneori, concretiza

în acțiuni pe care anumite instituții naționale sau comandamente trebuie să le execute. Măsurile de răspuns la crize nu au caracter obligatoriu pentru statele membre, ele putând căpăta anumite nuanțe, tendințe și evoluții decise de statul în sine, de legislația națională și de modul de punere în aplicare a anumitor proceduri specifice instituțiilor din sistemul de apărare național. Gama largă de acțiune a măsurilor de răspuns la crize acoperă domenii diverse, cum ar fi: operații specifice forțelor terestre, aeriene, navale, operații informaționale (în toate cele zece domenii), protecția forței, logistica, infrastructura critică etc.

Contrasurprinderea este următoarea componentă a NCRS. Ea se referă la acțiunile de apărare civile și militare⁴ ce se iau în cazul unui atac. Această componentă nu este de nivelul măsurilor de răspuns la crize prezentate mai sus, care presupun măsuri luate din timp. Contrasurprinderea presupune, deci, o acțiune de tip reacție militară și civilă la un atac al unui adversar. Luând în considerare acest lucru, se estimează că toate domeniile Info Ops vor putea fi utilizate în cadrul contrasurprinderii.

Stările de alertă de securitate NATO constau în măsuri antiteroriste și antisabotaj⁵ luate de statele membre NATO. Aceste stări nu reprezintă o componentă în sine a NCRS, însă sunt incluse pentru a asigura similitudinea stărilor de alertă de securitate la nivelul tuturor statelor membre ale Alianței. La nivelul acestor stări de alertă, se poate estima că următoarele domenii ale Info Ops ar putea fi utilizate: operațiile psihologice, prezența, profilul și postura trupelor, angajarea liderilor cheie, războiul electronic și operațiile în rețelele de calculatoare.

Contraagresiunea reprezintă trecerea la autorizarea angajării forțelor armate a statelor membre NATO împotriva unui adversar ce atacă un stat membru al Alianței. Această componentă poate crea efecte anterior activării articolului 5. Prin natura efectivă de angajare a forțelor armate, rezultă că se pot utiliza pe timpul contraagresiunii toate domeniile Info Ops, în funcție de starea finală dorită de către comandantul forțelor proprii și de modul în care unul sau altul dintre domeniile Info Ops răspund mai bine îndeplinirii acestei stări.

Domeniile operațiilor informaționale specifice Sistemului NATO de răspuns la crize

Domeniile operațiilor informaționale identificate în documentele NATO ce reglementează Info Ops sunt: operațiile psihologice, prezența,

profilul și postura trupelor, securitatea operației, securitatea informațiilor, inducerea în eroare, războiul electronic, distrugerea fizică, angajarea liderilor cheie, operațiile în rețele de calculatoare, cooperarea civili - militari.

Întrebarea firească ce apare este: „În ce măsură domeniile enumerate mai sus răspund componentelor complementare ale NCRS?”. Pentru aceasta, se pot analiza pe fiecare domeniu al operațiilor informaționale obiectivele, activitățile, audiențele țintă și efectele specifice și cum acestea se vor atașa uneia sau mai multor componente specifice NCRS.

Operațiile psihologice au ca obiectiv principal influențarea percepțiilor, a atitudinilor și a comportamentelor audiențelor țintă pentru a îndeplini, în final, misiunea stabilită de către comandant. Un alt obiectiv important, în special în lumina acțiunii comune în cadrul Sistemului NATO de răspuns la crize, este coordonarea cu celelalte domenii ale Info Ops pentru a obține efectele dorite asupra audiențelor țintă. Activitățile preponderente specifice PSYOPS vor fi de tipul activităților de influențare și activităților îndreptate împotriva conducerii și capacității de comandă. Audiențele țintă specifice operațiilor informaționale pot fi: adversarul și populația ostilă. Efectele pe care operațiile psihologice le pot produce sunt: influențarea capacității de decizie a liderilor forțelor adversarului și insuflarea incapacității de a lupta pentru forțele acestora; motivarea adversarului pentru a dezerta; câștigarea adeziunii populației locale ostile.

Operațiile psihologice, ca parte integrantă a Info Ops, pot fi utilizate de Sistemul NATO de răspuns la crize în cadrul măsurilor de răspuns la crize, a contrasurprinderii, a stărilor de alertă de securitate B, C și D și, în mod prioritar, în cazul contraagresiunii.

Prezența, profilul și postura trupelor reprezintă un alt domeniu al operațiilor informaționale care poate aduce o contribuție importantă Sistemului NATO de răspuns la crize. Obiectivele principale care sunt îndeplinite de acest domeniu sunt: transmiterea unei imagini publice a forței proprii; postarea unei atitudini care identifică pozitiv forțele, militarii și comandanții proprii. Pentru a îndeplini aceste obiective, activitățile specifice vor fi de tipul activităților de influențare, activităților de protecție, precum și a activităților îndreptate

împotriva conducerii și capacității de comandă. Audiențele țintă specifice PPP sunt: adversarul, aliații și populația locală. Efectele pe care prezența, profilul și postura trupelor le obțin sunt: motivarea pozitivă a acțiunilor aliaților, câștigarea încrederii populației locale în vederea susținerii forțelor proprii și demotivarea adversarului.

Prezența, profilul și postura trupelor este un domeniu al Info Ops care poate fi regăsit în toate componentele NCRS, cum ar fi: opțiunile preventive, măsurile de răspuns la crize, contrasurprinderea, stările de alertă de securitate NATO și contraagresiunea.

Următorul domeniu al Info Ops este *securitatea operației*. Prin acest domeniu, operațiile informaționale pot îndeplini două obiective: să identifice acele informații despre forțele proprii pe care adversarul nu trebuie să le cunoască și să protejeze informațiile care pot conduce forțele proprii la victorie. Aceste obiective pot fi realizate, în special, prin intermediul unor activități de protecție informațională. Audiențele țintă ale securității operației sunt: forțele proprii, în special, și aliații; și adversarul. Efectele utilizării acestui domeniu sunt: acțiunile forțelor proprii sunt protejate față de acțiunile de spionaj ale adversarului; nivelul de securitate al protecției informațiilor nu permite accesul adversarului la acestea.

Securitatea operației este esențială pentru Sistemul NATO de răspuns la crize în toate componentele sale și, în special, în contraagresiune, contrasurprindere și în măsurile de răspuns la crize.

Securitatea informațiilor este un alt domeniu al Info Ops care se regăsește la nivelul Sistemului NATO de răspuns la crize. Obiectivele pe care securitatea informațiilor le are în atenție sunt: asigurarea securității personalului și securității fizice; asigurarea securității documentelor și securității industriale; asigurarea securității sistemelor informatice și de comunicații. Activitățile specifice care sunt asociate INFOSEC sunt similare celor ale securității operației fiind deci prioritare activitățile de protecție informațională. Având în vedere aceste activități, audiențele țintă vor fi reprezentate, în mare măsură, de forțele proprii și de aliați și, în mai mică măsură, de adversar. Efectele cele mai consistente pe care securitatea informațiilor le aduc în cadrul efectelor produse, în general, de domeniile Info Ops sunt: adversarul nu are acces la

informațiile din rețele de comunicații și schimb de date ale forțelor proprii; păstrarea confidențialității, integrității, disponibilității, autenticității și non-repudierii informațiilor printr-un sistem de control organizat și printr-o educație preventivă permanentă a personalului forțelor proprii.

Securitatea informațiilor este importantă pentru Sistemul NATO de răspuns la crize, în special, în cadrul componentelor de opțiuni preventive, de contraagresiune și contrasurprindere și punerea în aplicare a măsurilor de răspuns la crize.

Inducerea în eroare este acel domeniu al Info Ops care se va orienta pe tot parcursul evoluției situației de criză, de la pace până la război, pe crearea surprizei pentru adversar. Acesta va fi obiectivul fundamental, alături de componenta de incertitudine pe care orice acțiune sau inacțiune a forțelor proprii o poate produce asupra adversarului. Alături de această audiență țintă, mai face obiectul acestui domeniu al operațiilor informaționale și populația ostilă. Activitățile ce vor conduce la inducerea în eroare sunt în prima fază de influențare, apoi îndreptate împotriva conducerii și capabilităților de comandă și, nu în ultimul rând, au o componentă dezvoltată de protecție informațională. Efectele cele mai importante pe care le creează inducerea în eroare sunt: incapacitatea forțelor adversarului de a răspunde la locul și momentul potrivit acțiunilor forțelor proprii; subminarea capacității de încredere în cadrul forțelor ce aparțin adversarului privind relația comandant-subordonați; crearea unei permanente impresii privind imposibilitatea adversarului de a previziona care sunt intențiile și acțiunile prezente și viitoare ale forțelor proprii.

Pentru Sistemul NATO de răspuns la crize, inducerea în eroare va fi categoria de domeniu al Info Ops utilizată în cadrul componentelor de contraagresiune și contrasurprindere și desigur că poate fi utilizată și în cadrul opțiunilor preventive. În plus, la punerea în aplicare a măsurilor de răspuns la crize, inducerea în eroare poate fi o opțiune pentru NCRS.

Războiul electronic (EW) este un domeniu esențial al operațiilor informaționale. Obiectivele prioritare ale războiului electronic sunt: obținerea superiorității în spectrul electromagnetic asupra adversarului; protecția și prevenția împotriva acțiunilor adversarului în spațiul electromagnetic. Activitățile care vor contribui la îndeplinirea obiectivelor menționate mai sus sunt activitățile

de protecție informațională, activitățile de influențare și, desigur, activitățile îndreptate împotriva conducerii. Audiențele țintă vor fi reprezentate de forțele proprii și de către adversari sau alte forțe ostile care dețin capacități de acțiune specifice EW. Efectele create de războiul electronic pot lua forma: interceptării și bruierii emisiilor electromagnetice ale adversarului; protecției emiterii în spațiul electromagnetic de către forțele proprii specializate.

Războiul electronic este un domeniu extrem de util pentru toate componentele Sistemul NATO de răspuns la crize și, în special, pentru contraagresiune și contrasurprindere. Desigur că EW poate fi utilizat la un nivel redus și în cadrul opțiunilor de răspuns la crize și apoi la o intensitate mai mare pe timpul măsurilor de răspuns la crize. În ceea ce privește stările de alertă de securitate NATO, în funcție de fiecare stare și de necesitatea utilizării EW, acesta se va utiliza treptat și în concordanță cu efectele dorite.

Distrușgerea fizică este un alt domeniu care adaugă o cotă deosebită la capacitatea operațiilor informaționale de a crea efecte în spațiul de luptă. Dualitatea obiectivelor realizate de acest domeniu se referă, pe de o parte, la atacarea directă a capacităților de comandă ale adversarului și, pe de altă parte, la impactul psihologic⁶ asupra adversarului. Pentru a îndeplini obiectivele distrugerii fizice, activitățile specifice vor fi, în special, de tip activități îndreptate împotriva conducerii și activități de influențare, iar în mod secundar vor fi și de tip activități de protecție. Audiențele țintă specifice distrugerii fizice sunt adversarul și alte forțe ostile prezente în spațiul de luptă. Efectele acestui domeniu se pot orienta similar obiectivelor pe două direcții: provocarea de daune materiale asupra punctelor de comandă și centrelor de comunicații; reducerea voinței adversarului de a continua lupta, neîncrederea în capacitățile proprii de apărare împotriva loviturilor forțelor proprii.

Distrușgerea fizică va fi asociată, în special, următoarelor componente ale NCRS: contraagresiune și contrasurprindere. În funcție de decizia structurilor de comandă, distrușgerea fizică poate fi utilizată în cadrul măsurilor de răspuns la crize.

Angajarea liderilor cheie este acel domeniu care identifică persoanele cele mai importante din rândul adversarului, a populației locale, liderii religioși, politici, informali etc. pe care liderii forțelor proprii ar trebui să-i cunoască și să realizeze

anumite contacte, întâlniri, schimb de opinii etc. Obiectivele acestui domeniu sunt: identificarea liderilor cheie; stabilirea contactelor cu aceștia și influențarea liderilor cheie în vederea apropierii acestora de obiectivele forțelor proprii. Activitățile angajării liderilor cheie vor cuprinde activități împotriva conducerii și activități de influențare prin: obținerea unor informații despre liderii cheie; stabilirea unei modalități de contactare a acestor lideri; executarea unui plan de discuții cu liderii cheie. Desigur că audiențele țintă se vor concentra, în special, asupra adversarilor și liderilor ostili, a liderilor influenți din populația locală, precum și a unor lideri indeciși cu putere de influență în zona de operații a forțelor proprii. Efectele pe care forțele proprii doresc să le obțină prin angajarea liderilor cheie sunt: influențarea liderilor cheie, care sunt contactați în sensul susținerii obiectivelor forțelor proprii; cunoașterea, în detaliu, a personalității, a modului de gândire și de acțiune a liderilor cheie; stabilirea unei rețele bazate pe relațiile interpersonale și interprofesionale dintre liderii cheie.

Calitatea deosebită a utilizării acestui domeniu în cadrul Sistemului NATO de răspuns la crize este dată de utilizarea angajării liderilor cheie în toate componentele NCRS și pe toată perioada evoluției situației de la criză la conflict. Vom regăsi, astfel, angajarea liderilor cheie la nivelul opțiunilor preventive, a măsurilor de răspuns la crize, a contrasurprinderii, a stărilor de alertă de securitate NATO și a contraagresiunii.

Operațiile în rețele de calculatoare sunt tipul de operații care a apărut odată cu creșterea dependenței sistemului militar de sistemele de calculatoare, rețelele dintre acestea, a implicării utilizării calculatoarelor în toate activitățile militare de la luarea deciziilor până la punerea lor în practică. Obiectivele operațiilor în rețele de calculatoare pot fi: atacul rețelelor de calculatoare ale adversarului; protecția rețelelor proprii de calculatoare de acțiunile adversarului. Activitățile specifice ale operațiilor în rețelele de calculatoare pot îmbina atât activitățile împotriva conducerii, cât și activitățile de influențare cu activitățile de protecție informațională. Audiențele țintă specifice CNO pot fi: adversarii, ostilii, forțele proprii și populația locală. Efectele care se pot obține în urma utilizării operațiilor în rețelele de calculatoare sunt: rețelele de calculatoare ale adversarului, care

sunt inutilizabile sau sub controlul forțelor proprii; infectarea cu diferite tipuri de viruși a rețelelor secundare ce aparțin adversarului; accesarea unor baze de date ale adversarului, fără ca acest lucru să fie detectat; protecția rețelelor de calculatoare proprii de influențele exterioare a adversarilor.

Operațiile în rețelele de calculatoare se pot utiliza la nivelul opțiunilor preventive, a măsurilor de răspuns la crize, a contrasurprinderii, a stărilor de alertă de securitate NATO și a contraagresiunii. Nivelul de utilizare se va modifica în cazul fiecărei componente a NCRS, în funcție de intensitatea situației de criză sau de conflict și de capacitatea forțelor de a implica integrat sau separat acest tip de operații cu alte domenii ale Info Ops.

Cooperarea civili - militari este un domeniu esențial al Info Ops în punerea în practică a abordării cuprinzătoare specifice NATO. Cooperarea civili - militari se va orienta pe îndeplinirea următoarelor obiective: stabilirea și îmbunătățirea relațiilor dintre forțele proprii și componentele civile ale societății; sprijinirea de către forțele proprii a instituțiilor statului în vederea refacerii capacității acestuia de a asigura funcțiile de bază în sprijinul populației locale. Activitățile specifice cooperării civili - militari vor fi cele de influențare combinate cu cele de protecție informațională. Audiențele țintă prioritare vor fi populația locală și forțele proprii. În ceea ce privește efectele, care se vor obține prin utilizarea cooperării civili - militari, acestea vor fi: funcționarea mai bună a autorităților locale; populația locală care înțelege relația de succes dintre autoritățile locale și forțele proprii, rețelele de alimentare cu apă, gaze, curent, canalizare etc. care funcționează în urma parteneriatului dintre autoritățile locale și forțele proprii.

Cooperarea civili - militari poate fi utilizată în următoarele componente ale Sistemului NATO de răspuns la crize: contraagresiune, contrasurprindere și în cadrul a măsurilor de răspuns la crize.

Concluzii

Ipoteza de la care am plecat la începutul acestui articol a fost aceea a utilizării tuturor celor zece domenii ale Info Ops de către NCRS în vederea îndeplinirii scopului fundamental a NATO. Am demonstrat această ipoteză arătând necesitatea ca elementele fundamentale ale fiecărui domeniu al Info Ops (obiective, activități, audiențe țintă și

efecte) să fie coordonate, sincronizate și prioritizate pentru a putea vorbi despre eficiență la nivelul Info Ops. Apoi am descris componentele Sistemului NATO de răspuns la crize și am prezentat obiectivele, activitățile, audiențele țintă și efectele pentru fiecare dintre domeniile Info Ops. Apoi am dedus care ar putea fi componentele NCRS în care am utiliza domeniile respective. Conform analizei, se poate aprecia că domeniile Info Ops care vor fi utilizate în cadrul *opțiunilor preventive* pot fi: securitatea informațiilor, inducerea în eroare, războiul electronic, angajarea liderilor cheie și operațiile în rețele de calculatoare. În cazul *măsurilor de răspuns la crize, contrasurprinderii și contraagresiunii*, toate cele zece domenii ale operații informaționale pot fi utilizate. La nivelul *stărilor de alertă de securitate NATO*, următoarele domenii ale Info Ops ar putea fi utilizate: operațiile psihologice, prezența, profilul și postura trupelor, angajarea liderilor cheie, război electronic și operațiile în rețelele de calculatoare. Desigur că aceste deducții pot fi susținute sau infirmate de practica punerii în acțiune a componentelor NCRS, în funcție de situația de criză specifică.

Indiferent că vorbim despre operații de tip articol 5 de apărare colectivă, fie de operații non-articol 5 de răspuns la crize, Sistemul NATO de răspuns la crize are nevoie de planificarea și executarea operațiilor informaționale pentru a controla și a domina mediul informațional de confruntare.

NOTE:

1 Domeniile sunt: operațiile psihologice (*PSYOPS Psychological Operations*), prezența, profilul și postura trupelor, securitatea operației (*Operation security OPSEC*), securitatea informațiilor (*Information Security INFOSEC*), inducerea în eroare, războiul electronic, distrugerea fizică, angajarea liderilor cheie (*Key Leaders Engagement KLE*), operațiile în rețele de calculatoare (*Computer Network Operation CNO*), cooperarea civili - militari (*Civil-military Cooperation CIMIC*).

2 Am descris aceste elemente într-un articol anterior, *Operațiile informaționale și mediul informațional global*, publicat în Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I” nr. 2/2016, aprilie - iunie, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2016, pp. 48 - 53.

3 *** SMG-103, *Doctrina Armatei României*, București, 2012, p. 74.

4 *** AJP-01(D), *Allied Joint Doctrine*, 2010, p. 4-4.

5 *Ibidem*.

6 *** SMG/CO-10.0., *Doctrina operațiilor informaționale*, București, 2011, p. 30.

BIBLIOGRAFIE

- *** AJP-01(D), *Allied Joint Doctrine*, 2010.
- *** AJP-3.10, *Allied Joint Doctrine for Information Operations*, 2009.
- *** SMG-103, *Doctrina Armatei României*, București, 2012.
- *** SMG/CO – 10.0., *Doctrina operațiilor informaționale*, București, 2011.
- Ichimescu C., *Operațiile informaționale și mediul informațional global*, Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I” nr. 2/2016, aprilie – iunie, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2016.

PARTICULARITĂȚI PRIVIND TESTAREA NIVELULUI CAPACITĂȚII MOTRICE A CANDIDAȚILOR RECRUTAȚI PENTRU PROFESIA MILITARĂ ÎN ARMATA ROMÂNIEI

PARTICULARITIES ON TESTING THE MOTION CAPABILITIES OF THE CANDIDATES RECRUITED FOR THE MILITARY PROFESSION IN THE ROMANIAN ARMED FORCES

Mr.asist.univ.drd. George-Florin BĂIȚAN*

Pentru ca o armată să fie competitivă cu standardele NATO are nevoie de trei lucruri: dotare corespunzătoare (echipament și tehnică), o pregătire militară adecvată și, nu în ultimul rând, calitatea și numărul personalului. Importanța acestora pentru a face o armată profesionistă, alături de o atitudine mentală pozitivă, nu poate fi subliniată suficient dacă recrutarea și selectarea persoanelor nu este corespunzătoare și din punct de vedere fizic.

In order for an army to be competitive in accordance with NATO standards, it needs three things: proper endowment (gear and equipment), proper military training and, last but not least, the quality and number of staff members. The importance thereof for obtaining a professional army, along positive mental attitude, cannot be emphasized enough if the recruitment and selection of staff is not adequate from the physical standpoint.

Cuvinte-cheie: capacitate motrică; educația fizică militară; recruți; traseu utilitar-aplicativ; exerciții fizice.

Keywords: motion capabilities; military physical education; recruits; route utility-applicative; physical exercises.

Natura muncii în organizațiile militare implică un grad ridicat de responsabilitate, deoarece pot exista situații când de tine poate depinde viața altor oameni. Se poate întâmpla ca și tu să depinzi de alți oameni, iar rezultatele tale să fie influențate de implicarea altora. De aceea, este important ca echipa din care faci parte să funcționeze, eficiența depinzând de modul în care componenții ei reușesc să conlucreze. De cele mai multe ori, un grup de militari care acționează ca o echipă sunt mai eficienți decât o sumă de militari mai instruiți, care acționează individual, pe cont propriu.

Prin urmare, importanța unei selecții corespunzătoare a candidaților este de maximă importanță. Necesitatea unei abordări profesionale privind selectarea candidaților pentru armată a fost

percepută și exprimată (în Armata SUA) înainte de începerea Primului Război Mondial prin punerea în aplicare a unui proces de selecție, instituțiile militare motivând și experții în psihologie să coopereze cu ei în acest proces¹.

Carierea militară a devenit una dintre cele mai atractive profesii pentru tineri, cu toate că este bine cunoscut faptul că viața unui militar este mult diferită de viața unui civil. Alegerea acestei ocupații presupune nu numai să ai dragoste pentru țară, dar și să deții o serie de calități în ceea ce privește disciplina, răbdarea sau inițiativa, să ai un psihic și o voință de fier și să execuți ordinele care se dau.

„A fi militar este un mod de viață, în care se împletesc spiritul riguros, temperamentul dinamic, sacrificiul. De bună seamă, la acestea se mai adaugă satisfacția și bucuria acelora care, prin propria voință, din vocație, consimt să se dedice carierei militare”².

* *Academia Tehnică Militară, București*
e-mail: baitan_george_florin@yahoo.com

Pregătirea pentru angajarea în armată are un rol foarte important pentru viitorii militari, deoarece ea este una continuă și după angajare, indiferent cărei arme aparții și ce grad militar ai. Pe timpul desfășurării pregătirii s-ar putea să consideri că unele lucruri sunt inutile sau absurde, dar ele de fapt fac parte din pregătire. Vei fi pregătit temeinic pentru a face față oricărui tip de situație, inclusiv pentru războiul purtat în teatrele de operații, iar războiul este unul dintre cele mai inutile și absurde lucruri. Pentru a ajunge să îmbraci, în final, uniforma militară, trebuie să te pregătești riguros și să parcurgi câteva etape de selecție obligatorii.

După întocmirea dosarului de candidat, efectuarea vizitei medicale și a testării psihologice, următoarea probă din cadrul celor de selecție (eliminatorii) o reprezintă proba sportivă, denumită „testarea nivelului capacității motrice”. După încheierea cu succes a etapei de selecție urmează etapa admiterii și anume, susținerea unei probe eliminatorii la limba engleză și a unui test de cunoștințe specifice într-o instituție militară de învățământ sau la un curs de formare profesională.

Toată lumea cunoaște faptul că orice țară este apărută, în primul rând, de armata proprie, de către militarii ei. Aceștia sunt printre cei mai bine pregătiți fizic indivizi ai fiecărei țări, capabili să facă față condițiilor grele de trai (chiar și în captivitate sau pe timpul persecuțiilor) și să nu divulge secretele armatei. Și din aceste motive, pentru a fi admis în armată trebuie să treci această testare fizică.

„Capacitatea motrică reprezintă un complex de priceperi și deprinderi, condiționat de nivelul de dezvoltare a calităților motrice, indicilor morfo-funcționali, proceselor psihice (cognitive, afective, motivaționale) și proceselor biochimice/metabolice, toate însumate, corelate și reciproc condiționate, având ca rezultat efectuarea eficientă a acțiunilor și actelor solicitate de condițiile specifice în care se practică activitățile motrice”³.

Capacitatea motrică la militari este formată din totalitatea manifestărilor preponderent motrice naturale și dobândite cu ajutorul cărora se pot realiza diverse eforturi. În funcție de mărimea lor, eforturile sunt caracterizate de indicatori, precum: densitate, durată, volum, amplitudine, specificitate și complexitate. Capacitatea motrică a unui militar o putem împărți în două mari categorii: una generală, formată din calități motrice de bază (viteză, îndemânare, rezistență, forță, mobilitate și

suplețe), deprinderi și priceperi motrice de bază și utilitar-aplicative (săritura, aruncarea, escaladarea, ridicarea și transportul de greutate) și una specifică formată din calități, deprinderi și priceperi motrice specifice mediului militar.

Dispoziția, care are ca scop stabilirea modului de organizare și desfășurare a testării nivelului capacității motrice a candidaților recrutați pentru profesia militară, a fost aprobată de șeful Direcției personal și mobilizare din cadrul Statului Major General în anul 2013⁴. Ea a fost elaborată de către ofițerii specialiști din cadrul Biroului educație fizică militară al Statului Major General.

Conform dispoziției, în acest sens, obiectivele testării nivelului capacității motrice a candidaților, realizată în centrele zonale de selecție și de orientare, sunt următoarele:

- identificarea candidaților care au o capacitatea motrică minimă și necesară pe timpul viitorului proces instructiv-educativ din armată, evaluată individual, în urma susținerii probelor stabilite;

- evaluarea nivelului de dezvoltare a tuturor formelor de manifestare a vitezei: de reacție (*timpul latent al reacției motrice*), de execuție (*viteza propriu-zisă a mișcărilor*), de repetiție (*frecvența mișcărilor*) și de deplasare. În același sens, este verificat și simțul vitezei (capacitatea de a menține o viteză optimă în funcție de configurația traseului utilitar-aplicativ) și a vitezei în ritmul altor calități motrice (în regim de rezistență, îndemânare sau forță, denumită de către unii specialiști „detentă”);

- evaluarea nivelului de dezvoltare a îndemânării, în special a elementelor componente ce vizează capacitatea de orientare spațio-temporală, capacitatea de combinare sau diferențiere a mișcărilor, capacitatea de coordonare a segmentelor corpului, echilibrul, precizia, mobilitatea articulară (suplețea) și elasticitatea musculară;

- evaluarea unei forțe specifice – a capacității organismului uman de a învinge greutatea propriului corp prin intermediul contracției musculare (tracțiuni, flotări);

- evaluarea rezistenței generale (aerobă și anaerobă) la solicitările fizice cu o durată relativ lungă și cu o intensitate relativ mare și în timp îndelungat, cu angrenarea intensă a sistemelor respirator, cardiovascular și nervos central ale organismului.

Principiile didactice sunt cerințe generale ale pedagogiei care trebuie respectate și în

procesul de evaluare a nivelului capacității motrice a candidaților, pentru a putea contribui într-o măsură cât mai mare la realizarea scopului urmărit. Principiile didactice ale educației fizice militare folosite în practica educării fizicului sunt subordonate realizării scopului pregătirii pentru luptă. Respectarea lor în procesul instructiv-educativ asigură perfecționarea componentelor modelului de educație fizică militară, dezvoltarea personalității militarilor, instruirea și educarea lor.

Principiile care stau la baza testării nivelului capacității motrice a candidaților sunt:

- principiul relevanței, care se referă la faptul că probele vizează evaluarea tuturor nivelelor de dezvoltate a calităților, a deprinderilor și a priceperilor motrice de bază și utilitar-aplicative;

- principiul accesibilității presupune că pregătirea individuală a candidaților pentru susținerea probelor se poate desfășura fără a necesita învățarea unor procedee sau tehnici complicate de execuție și fără a fi necesar existența unor instalații sportive complicate;

- principiul transparenței evidențiază posibilitatea observării de către toți candidații a modului de susținere a probelor și aflarea performanțelor obținute de către ceilalți, rezultate comunicate imediat de către subcomisia de evaluare.

Testarea nivelului capacității motrice a candidaților recrutați pentru profesia militară cuprinde două probe (fiecare în parte având caracter eliminatoriu): parcurgerea unui traseu utilitar-aplicativ și alergare de rezistență pe distanța de unu sau doi kilometri (în funcție de vârstă sau de categoria de personal pentru care se candidează).

Traseele utilitar-aplicative (pistele cu obstacole) au fost folosite în armată, mai ales în etapele de recrutare și de pregătire de bază a militarilor, ca o modalitate de familiarizare a recruților cu unele mișcări tactice individuale pe care le vor folosi în luptă, precum și pentru evaluarea pregătirii fizice, a muncii în echipă sau a abilităților de rezolvare a unor situații. Traseul utilitar-aplicativ folosit la admitere trebuie parcurs în întregime și în barem; acesta are o lungime de 90 m și cuprinde zece elemente care trebuie abordate obligatoriu în următoarea succesiune⁵:

- două sărituri în lungime cu desprindere și aterizare pe ambele picioare, succesive, de pe loc, astfel încât lungimea lor cumulată trebuie să fie peste baremul stabilit;

- aruncarea aleatorie a patru mingi diferite (de baschet, volei, handbal și oină) într-o poartă de handbal dispusă perpendicular pe direcția de aruncare, cu scopul de a introduce mingea în poartă sau cel puțin să atingă bara;

- tracțiuni la bară fixă pentru candidații de sex masculin sau flotări pentru candidații de sex feminin;

- deplasarea, în echilibru, pe trei bănci de gimnastică așezate astfel încât să formeze o instalație foarte bine precizată;

- două rostogoliri înainte, consecutive, legate, din ghemuit în ghemuit pe sol (saltea);

- escaladarea unui obstacol (o ladă sau un cal de gimnastică), așezat transversal pe direcția de deplasare, printr-un procedeu la alegere;

- sărituri de pe loc în interiorul unor pătrate, în spații marcate pe sol cu cifre (cu desprindere și cu aterizare pe ambele picioare);

- deplasarea târâș pe coate și genunchi pe sub un cadru metalic;

- ridicarea și transportul, printre jaloane, a unor greutăți (mingi medicinale);

- alergarea de viteză pe distanța de 25 de metri până la linia de sosire care marchează finalul traseului.

Dificultatea exercițiilor necesare pentru parcurgerea elementelor traseului utilitar-aplicativ și baremele minime stabilite corespund unui nivel mediu al cerințelor generale din programele de educație fizică și sport din școală/liceu. Noutatea constă în legarea acestora în ordinea stabilită, pentru a realiza circuitul impus. În primă fază, pregătirea trebuie să se bazeze pe o execuție cât mai corectă, completă și rapidă a fiecărui element în parte, după care (ar fi indicat) ca antrenamentele să se execute parcurgând pista integral, în condiții cât mai apropiate cu cele de la examinare. În această etapă a antrenamentului se va pune accent și pe viteza de deplasare de la un element la altul.

A doua probă (alergarea de rezistență) se execută obligatoriu în aer liber, în serii de maxim 20 de candidați, având posibilitatea acordării de bonificații dacă alergarea se execută în condiții grele de teren sau nefavorabile meteorologic. Principalul „inamic” al acestei probe îl constituie lipsa antrenamentului corespunzător și apariția în timpul cursei a unei stări de slăbiciune generală din cauza unui efort fizic prelungit. De aceea, antrenamentul trebuie întocmit respectând

procedeele metodice bazate pe variația volumului efortului fizic (procedeul eforturilor uniforme sau repetate) sau pe variația intensității efortului fizic (procedeul eforturilor variabile sau progresive).

În prezent, pe câmpul de luptă, în plus față de solicitarea sistemului cardio-respirator, militarul trebuie să posede un nivel ridicat al rezistenței și al forței musculare. Deși acestea două sunt calități motrice separate, ele sunt strâns legate prin faptul că antrenarea unei calități motrice va produce progresiv efecte și la cealaltă. Înainte de a începe un program de antrenament pentru dezvoltarea rezistenței, ar trebui să vă alegeți exerciții care să lucreze mai multe grupe musculare (încercați evitarea celor care izolează grupele musculare) pentru ca, în timp, să dezvoltați masa musculară a întregului organism.

Accidentările (leziunile) pot apărea frecvent în timpul antrenamentelor fizice intense, dar cele mai multe dintre ele pot fi prevenite. Siguranța trebuie întotdeauna să fie o preocupare majoră. Majoritatea leziunilor sunt cauzate de suprasolicitarea fizică (supraantrenament), adică desfășurarea de antrenamente intense și dese cu o prea rapidă creștere a volumului, acestea depășind capacitatea de recuperare a organismului. Deși sunt greu de eliminat, riscul de apariție al leziunilor trebuie ținut la un nivel minim prin aplicarea unor măsuri preventive care includ o bună încălzire și o recuperare corespunzătoare a organismului după efort. Cele mai frecvente leziuni apar la nivelul membrelor inferioare, iar multe dintre ele pot fi tratate cu repaus și compresii cu gheață. Dacă vă confrunțați cu o durere acută continuă, obligatoriu trebuie consultat medicul⁶.

Flexibilitatea (mobilitatea articulară și suplețea/elasticitatea musculară) reprezintă abilitatea de a mișca articulațiile și mușchii la capacitatea lor maximă. O bună flexibilitate vă poate ajuta să îndepliniți eficient sarcinile fizice din timpul parcurgerii traseului utilitar-aplicativ cu mai puține riscuri de rănire. Executarea unor exerciții de stretching în timpul încălzirii și al revenirii organismului după efort vă ajută să mențineți o flexibilitate totală și nu ar trebui să fie un lucru dureros, dar ar trebui să cauzeze un disconfort, deoarece mușchii sunt întinși dincolo de lungimea lor normală.

Stilul de alergare în proba de rezistență variază de la persoană la persoană. Diferențele anatomice ale

indivizilor (lungimea membrelor, forța musculară) pot provoca acestora unele variații ale stilului de alergare. Încercările de a forța un individ să alerge în conformitate cu un anumit standard (tehnica ideală) poate face mai mult rău decât bine. Cu toate acestea, există câteva orientări de bază, care pot îmbunătăți eficiența alergării, fără revizuirea pasului natural al individului. În general, forma și tehnica pentru toate tipurile de alergare sunt destul de asemănătoare.

Problemele legate de cerințele de performanță necesare indivizilor care doresc să intre în forțele armate trebuie discutate în permanență. Este vizibil declinul continuu al performanțelor sportive obținute de populația din prezent, apărând probleme la indivizi atât privind condiția fizică, cât și privind alcătuirea aparatului locomotor (oase, ligamente, articulații, mușchi). Există o singură soluție pentru forțele armate pentru a remedia aceste probleme, în scopul diminuării procentajului celor declarați respins la testarea nivelului capacității motrice a candidaților recrutați pentru profesia militară: un examen medical riguros pe timpul recrutării.

Pentru a crea un sistem de antrenament fizic în cadrul forțelor armate care să permită antrenarea recruților pentru atingerea nivelului minim admis pentru profesia de militar, este necesară aprobarea unui program, folosind metode atractive. Conform normelor și a cerințelor, clar definite, privind capacitatea motrică minimă necesară militarilor, nu există nicio altă cale pentru forțele armate decât să respecte faptul că mediul civil este în măsură să pregătească recruții din punct de vedere al educației fizice.

În efortul de a pune în aplicare criteriile privind testarea și evaluarea recruților, se impune nu numai o schimbare a baremelor de performanță, ci și a structurii probelor, cu scopul de a ajunge la rezultate generale mai bune. Un alt aspect care este în dezavantajul realizării obiectivelor educației fizice militare este acela că, aflând din timp perioada desfășurării evaluării nivelului capacității motrice, corelat cu nivelul redus al baremelor, recruții încep antrenamentele cu puțin timp înainte de susținerea testării. Cu toate acestea, se știe că o persoană antrenată, în cazul în care nu practică activități de mișcare, după un anumit timp ajunge la nivelul celor care nu fac sport⁷.

În acest moment, în ceea ce privește probele pe care candidații trebuie să le susțină în cadrul

concursului de admitere, consider că candidații de sex feminin sunt avantajați în raport cu cei de sex masculin și aici mă refer la elementul numărul trei din cadrul traseului utilitar-aplicativ. Candidații de gen masculin trebuie să execute un element mult mai dificil (tracțiuni) decât cel al candidaților de gen feminin (flotări). Astfel, „unele norme referitoare la testarea abilităților fizice ale candidaților pot fi privite ca fiind discriminări pozitive în cadrul persoanelor de sex feminin”⁸.

Pentru remedierea acestui punct sensibil ar trebui ca Ministerul Apărării Naționale să ajusteze normele și baremele de recrutare privind selecția în armată, prin eliminarea oricărei măsuri nejustificate privind diferențierea în funcție de gen.

În încheiere, aș dori să citez cuvintele șefului Statului Major American, generalul Gordon R. Sullivan, care, în momentul în care Armata României a intrat în NATO și s-a confruntat cu reduceri numeroase de personal, a rostit următoarele cuvinte înțelepte: „Smaller is not better; smaller is smaller - better is better”.

NOTE:

1 J. Zeidner & A.J. Drucker, *Behavioral science in the Army: A corporate history of the Army Research Institute*, Army Research Institute, Alexandria, 1989.

2 http://adevarul.ro/news/societate/cum-pregatesti-angajarea-armata-1_55bb819df5eaafab2c20e664/index.html

3 A. Dragnea, *Antrenamentul sportiv (teorie și metodică)*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1996.

4 *** *Normele privind testarea nivelului capacității motrice a candidaților recrutați pentru profesia militară*, Statul Major General, 2013.

5 <https://recrutare.mapn.ro/index.php?idPageToView=161>

6 http://www.goarmy.com/content/dam/goarmy/downloaded_assets/pt_guide/pocket-pt-guide.pdf

7 K.J. Cureton & B.L. Warren, *Criterion-referenced standard for youth health-related fitness tests*, A tutorial Res. Quart. Exerc. Sport, 1990.

8 http://www.antidiscriminare.ro/library/files/mapn/cerere_de_chemare_in_judecata_cncd_vs_mapn.pdf

BIBLIOGRAFIE

Cureton K.J. & Warren B.L., *Criterion-referenced standard for youth health-related fitness tests*, A Tutorial Res. Quart. Exerc. Sport, 1990.

Dragnea A., *Antrenamentul sportiv (teorie și metodică)*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1996.

Zeidner J. & Drucker A.J., *Behavioral science in the Army: A corporate history of the Army Research Institute*, Army Research Institute, Alexandria, 1989.

*** *Normele privind testarea nivelului capacității motrice a candidaților recrutați pentru profesia militară*, Statul Major General, 2013.

*** *Regulamentul educației fizice militare*, Editura Centrului tehnic-editorial al armatei, București, 2013.

FORȚELE SPECIALE ÎN CONFLICTELE MILITARE CONTEMPORANE

SPECIAL FORCES IN CONTEMPORARY MILITARY CONFLICTS

Cpt.drd. Maximilian-Paul TOFAN*

Forțele speciale constituie răspunsul parțial la noile tipuri de conflicte ale secolului al XXI-lea. Locul și rolul acestora este dat de modul eficient în care își îndeplinesc misiunile.

Special Forces are partially the answer to new types of conflicts of the 21st century. Their place and role is given by how efficiently they carry out their missions.

Cuvinte-cheie: forțe speciale; misiuni; conflicte.

Keywords: *Special Forces; missions; conflicts.*

Pornind de la cele arătate de către fostul secretar general al apărării SUA, Donald Rumsfeld, cu prilejul diferitelor analize politico-militare, că învățând din experiența conflictelor trecute, dar mai ales din cele contemporane, se constată că accentul se va pune pe constituirea unor forțe reduse ca număr, dar dispunând de o mobilitate superioară și armament de ultimă generație¹. În acest cadru, vom încerca să deducem impactul pe care forțele speciale l-au avut asupra desfășurării acțiunilor militare, dar mai ales locul și rolul pe care acestea îl pot avea în contextul noilor provocări militare.

Mereu au existat, pe parcursul istoriei, în timpul desfășurării conflictelor militare, exemple de grupări de luptători care, la un moment dat, jucau un rol aparte prin dimensiunea lor, dar și prin misiunile care le erau încredințate. Amintim aici despre iscoade, cu rol de a culege informații, grupuri de luptători instruiți pentru a crea panică și dezordine în tabăra adversă, pentru a organiza ambuscade și a induce în eroare inamicul asupra acțiunilor viitoare.

Odată cu modernizarea armatelor și în special pe parcursul conflictelor mondiale din prima jumătate a secolului al XX-lea, rolul acestor forțe

crește considerabil, iar succesul acțiunilor militare a depins de rolul jucat de acestea. Crearea acestor forțe suplă și ușor manevrabile ca urmare a unei pregătiri fizice și psihice superioare și dispunând de armament modern și ușor a apărut din nevoia de a putea pregăti operații militare ample și cu un impact distrugător pentru inamic. Rolul hotărâtor al acestora s-a observat cel mai bine pe parcursul celui de-al Doilea Război Mondial când prin operațiile de pregătire pentru debarcare ale aliaților în toate zonele de conflict, acestea au slăbit inamicul sub toate formele: acțiuni de sabotaj, culegere de informații, pregătirea prin marcarea a zonelor favorabile debarcării, slăbirea inamicului prin organizarea de ambuscade și capturarea unor puncte obligatorii de trecere, dar și pregătirea populației locale în organizarea unor acțiuni din cele menționate mai sus. Debarcărilor din nordul Africii, din Grecia, din Sicilia și, în special, cea din Normandia au avut suportul acestor categorii de forțe. Cunoscute sub diverse titulaturi, în funcție de armata din care făceau parte, aceste forțe, pe bună dreptate numite speciale, erau capabile să îndeplinească misiuni aproape imposibile. Chiar dacă misiunile la care participau erau cu durată limitată, importanța strategică a acestora era capitală pentru succesul și miza întregii operații. Misiunile acestora erau întotdeauna subordonate misiunilor forțelor convenționale, ceea ce însemna că întotdeauna

*Academia Tehnică Militară
e-mail: maximilianpaul@yahoo.ro

exista o pregătire comună cu forțele pe care le sprijineau sau în subordinea cărora acționau². În fapt, misiunile forțelor speciale constau în acțiuni cu un mare grad de risc executate, în special, prin mijloace neconvenționale. Așa cum sunt definite în Armata Statelor Unite, „Forțele pentru Operații Speciale sunt structuri special organizate, antrenate și dotate, care desfășoară acțiuni decisive, cu un grad înalt de risc, folosind tehnici, tactici și procedee nespecifice forțelor convenționale, pe timp de pace, în situații de criză și conflict, independent sau în cooperare cu forțele convenționale, pentru realizarea unor obiective politice, economice, informative, militare sau psihologice, de regulă, prin mijloace neconvenționale, în raioane ostile, interzise sau sensibile din punct de vedere politic”³. Această definiție scoate în evidență multitudinea de misiuni pe care le execută aceste forțe în contextul amplelor provocări politico-militare ale secolului al XXI-lea.

Pornind de la misiuni strict cu caracter militar executate în timpul conflictelor convenționale ale secolului trecut, diversitatea acestora a crescut și au fost adaptate în funcție de provocările apărute și nu neapărat în timpul unor conflicte militare, dar și pe timp de pace pentru rezolvarea unor situații de criză apărute în diferite zone ale lumii. Ne referim aici la eliberările de ostatici, la înlăturarea unor lideri indezirabili pentru marile puteri, la pregătirea unor forțe paramilitare ostile regimurilor din diverse zone ale globului și participarea la acțiuni de mică anvergură, dar cu efecte uriașe asupra economiei și asupra situației politice din anumite zone de interes geostrategic. În contextul actual, când asistăm la un război generalizat la nivelul întregii lumi împotriva terosimului, rolul acestora a fost demonstrat prin acțiuni de anihilare a unor lideri ai organizațiilor teroriste executate în timp record și cu eficiență maximă. De asemenea, anihilarea unor grupări teroriste la nivel global constituie priorități în misiunile care sunt încredințate acestor categorii de forțe, indiferent din care armată fac parte: SUA, Marea Britanie, Franța, Germania, Rusia, China, India, Australia etc. În momentul când mijloacele politice sunt epuizate în soluționarea unei crize, intră în scenă forțele speciale, care prin mijloacele utilizate și acționând cu maximă discreție și rapiditate contribuie la soluționarea crizei.

Prin scurta prezentare pe care o voi face în cele ce urmează voi încerca să evidențiez o parte dintre

caracteristicile acestor structuri militare în funcție de forțele armate din componența cărora fac parte.

Vom acorda mai întâi atenție acelor forțe care, pe bună dreptate, sunt considerate „strămoșul” conceptului de trupe speciale sau trupe de comando. Sunt militarii din Special Air Service (SAS) care constituie modelul luptătorului special pregătit pentru genul de operații exemplificate mai sus. Înființate în anul 1941, în cadrul armatei britanice, și luând parte la acțiuni specifice în cel de-al Doilea Război Mondial, acestea constituie prima structură de tip forțe speciale. Forțele SAS au constituit exemplul cel mai bun pentru celelalte trupe similare din celelalte armate.

De-a lungul timpului, forțele SAS au fost implicate în operații diverse, cum ar fi: acțiuni de diversiune, sabotaj, culegere de informații în cel de-al Doilea Război Mondial, eliberare de ostatici, războiul Malvinelor, participarea în majoritatea conflictelor din ultimele decenii și terminând cu recente conflicte din Irak, Afganistan și actualul conflict din Siria⁴. Luptătorii SAS sunt pregătiți să facă față atât operațiilor de tip comando, cât și celor din domeniul contraspionajului⁵, iar antrenamentele lor includ tehnici din toate tipurile de luptă corp la corp, trageri cu toate categoriile de armament, tehnici de supraviețuire în cele mai dificile condiții de climă și relief, cunoașterea aparatului de transmisiuni, cunoașterea și deprinderi medicale superioare, cunoașterea procedeelelor de distrugere. Săriturile cu parașuta, tehnicile de cățărare și scufundările fac parte din antrenamentele uzuale, iar pregătirea fizică și psihică este la cel mai înalt nivel. Pe bună dreptate, acești superluptători sunt considerați de mulți specialiști ca fiind cei mai faimoși și mai de temut combatanți din lume în lupta împotriva oricărui tip de adversar⁶.

Beretele verzi sau *Forțele speciale ale US Army*, cum este denumirea lor oficială, reprezintă una dintre cele mai bine pregătite categorii de luptători din Armata SUA⁷. Aceștia sunt pregătiți pentru a face față conflictelor militare nonconvenționale și pentru a executa operații complexe în spatele dispozitivului inamic. Reprezintă forța cea mai adaptabilă și specializată a armatei americane, iar prezența lor într-o misiune nu este niciodată confirmată. Luptătorii sunt specializați în cunoașterea limbilor străine, în funcție de zona în care vor acționa, de cultura populației autohtone, război psihologic, diplomație, politică, dezinformare, folosirea

diferitelor tipuri de armament și a celor mai performante tehnici de arte marțiale. *Beretele verzi* acționează cu precădere în spatele liniilor inamice și dispun de un antrenament specific al tehnicilor de supraviețuire. Acțiunile lor s-au făcut cunoscute în toate zonele unde armata americană a desfășurat acțiuni militare în ultimele decenii (Vietnam, Irak, Afganistan, America Centrală etc.)⁸. Condițiile de recrutare și selecția sunt dintre cele mai drastice. Antrenamentele dure desfășurate în condiții asemănătoare zonelor de conflict scot în evidență calitatea viitorilor combatanți, iar abilitățile fizice și psihice superioare constituie baza pregătirii și formării acestor luptători.

Forțele speciale ruse sunt puse cel mai bine în evidență de trupele *Speznaz*, sub titulatura oficială de Voiska Spețialnogo Naznaceniya aflate în subordinea GRU, serviciile secrete ale Rusiei. Această categorie de luptători constituie o grupare distinctă în rândul trupelor de comandă prin faptul că termeni, precum: frică, ezitare, milă, slăbiciune, le sunt cu totul necunoscuți. Sunt cunoscute ca fiind cele mai dure forțe de comando din lume. Ideologia antrenamentelor este bazată, în primul rând, pe provocarea durerii, pe violență și teroare și mai puțin pe acumularea de cunoștințe și abilități. Refuzarea acestor antrenamente peste limita suportabilității unui om normal aduce după sine excluderea din cadrul acestor forțe. În rândul acestora sunt admiși cei mai puternici și mai fără milă și, în special, cei cu înclinații spre violență. Specialiști în mânuirea diferitelor tipuri de armament, experți în cele mai eficiente arte marțiale și în mânuirea cu maximă eficiență a armelor albe, aceste trupe și-au demonstrat calitățile în teatrele de operații din Afganistan, Dagestan, Cecenia, Osetia, Georgia și cel mai recent în Siria⁹.

Ne-am rezumat doar la prezentarea acestor trei categorii de forțe speciale, primele două, ca parte a două mari puteri militare componente ale blocului militar NATO, iar a treia ca parte a Armatei Federației Ruse. Misiunile acestora converg către îndeplinirea cu eficiență maximă a operațiilor la care participă, cu discreție totală și în timp foarte scurt. Conform unor specialiști ai domeniului, dar și conform doctrinelor militare naționale, aceste misiuni au evoluat odată cu diversificarea tipurilor de conflicte. Prezentarea acestora ne va forma o imagine mult mai clară asupra acestor forțe, precum

și a rolului acestora în arhitectura conflictelor militare contemporane.

Acțiunea directă se concretizează prin lovituri de scurtă durată și acțiuni la scară redusă și vizează: raiduri, ambuscade și asalturi directe; atacuri de descurajare, operații de recuperare și distrugere de mare precizie, operații terestre, maritime, plantarea de mine și neutralizarea acestora¹⁰. Toate aceste acțiuni sunt posibile ținând cont de felul pregătirii și faptului că odată ajunși în câmpul tactic luptătorii sunt oarecum familiarizați mediului în care execută misiunea în urma efectuării pregătirii specifice în condiții apropiate zonei de operații.

Cercetarea specială este caracterizată de obținerea informațiilor din surse umane, recunoașterea mediului, localizarea și atacarea prin surprindere a țintelor, evaluarea amenințărilor, culegerea de informații după acțiunile de lovire¹¹.

Apărarea internă cu forțe terestre presupune organizarea, pregătirea, asigurarea consultanței și sprijinirea forțelor militare și paramilitare ale țării în care acționează, precum și asigurarea securității populației¹².

Ducerea unui război neconvențional constituie o altă misiune a forțelor speciale și include o gamă largă de operații militare și paramilitare, de cele mai multe ori extinse ca timp și concretizate prin acțiuni de gherilă, subversiune, sabotaj, contrainformații, sustragere și evadare.¹³

În contextul actual al luptei împotriva terorismului la nivel mondial, acțiunile antiteroriste ale acestor forțe constituie pârghii esențiale în combaterea acestui flagel. Rolul forțelor speciale este acela de a se implica în mod direct prin acțiuni contrateroriste în vederea preîntâmpinării și soluționării acestor acte inumane¹⁴. În sprijinul executării acestor misiuni, forțele speciale apelează la măsuri de asigurare și pregătire a structurilor guvernamentale, acțiuni de prevenire a actelor teroriste și siguranță a ostacilor, distrugerea infrastructurii teroriste și asigurarea securității persoanelor fizice cu funcții decizionale.

Operațiile de influențare psihologică, afacerile civile prin care se întrețin relațiile civil-militare prin acordarea de consultanță și asistență, acțiunile de contraproliferare a armelor de distrugere în masă, precum și operațiile de sprijin în cadrul unui război informațional în contextul noilor tipuri de conflicte ale secolului al XXI-lea constituie misiuni principale ale acestor structuri suplă, moderne și eficiente.

Într-o lume a incertitudinii, în care conflictele militare îmbracă forme din cele mai diverse, acțiunile unor structuri militare ale căror misiuni au fost prezentate mai sus contribuie la realizarea unor strategii militare în care rolul conferit forțelor speciale este unul primordial, iar punerea accentului pe crearea unor astfel de structuri dinamice cu posibilitate de dislocare rapidă în orice punct de pe glob este vitală în eficientizarea acțiunilor militare.

Ținând cont de viteza progreselor economice, dar și de accelerarea introducerii inovațiilor tehnologice în dotarea armatelor moderne este tot mai edificator faptul că acestea constituie premise pentru noi provocări în plan politico-militar. Statele lumii se pregătesc pentru aceste noi provocări prin alocări bugetare suplimentare, dar și prin accentul pus pe crearea unor noi armate capabile să ofere răspunsuri noile tipuri de conflicte. Forțele speciale ar putea reprezenta răspunsul la o parte dintre problemele militare ale omenirii. Finalizând misiuni atât pe timp de pace, cât și în perioade de conflict, misiunile acestora scot în evidență elementul de bază care stă la baza constituirii acestora, și anume, factorul uman multilateral pregătit, capabil să rezolve situații care pentru un luptător din forțele regulate ar părea imposibile.

Parte a celei mai mari alianțe militare, Armata României trebuie să-și urmeze cursul firesc către modernizare și adaptabilitate la noile tipuri de conflicte. Structurile de forțe speciale române sunt înscrise pe acest drum al modernizării și prin acțiunile la care iau parte alături de cele ale armatelor aliate demonstrează profesionalism și un înalt nivel de pregătire de specialitate.

NOTE:

1 C. Câmpeanu, *Rumsfeld revoluționează forțele armate*, în Revista „România liberă”, nr. 3.608, 2 februarie, 2002.

2 Ioan-Constantin Stan, Ion Chiorcea, *Forțele pentru operații speciale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009, p. 7.

3 *** FM 3-05.20(31-20), *Special Forces Operations*, HQ, Department of the Army, Washington DC, USA, 26 iunie, 2001, *Apud*, Ioan-Constantin Stan, Ion Chiorcea, *Forțele pentru operații speciale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009, p. 7.

4 <http://www.descopera.ro/timp-liber/8182928-cele-mai-temute-trupe-de-comando>, accesat la 27.11.2016.

5 *Ibidem*.

6 Mihai Floca, *Forțele de elită ale lumii*, Editura Militară, București, 1999, pp. 25-38.

7 Mihai Floca, *Forțele de elită – Armata secolului XXI*, Editura Militară, București, 2002, p. 180.

8 http://www.monitorfg.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=6203%3Atrupele-speciale-ale-sua&Itemid=73, accesat la 28.11.2016.

9 <http://www.descopera.ro/timp-liber/8182928-cele-mai-temute-trupe-de-comando>, accesat la 28.11.2016

10 Mihai Floca, *Forțele de elită – Armata secolului XXI*, Editura Militară, București, 2002, pp. 156-158.

11 *Ibidem*, pp. 158-159.

12 *Ibidem*, pp. 159-160.

13 *Ibidem*, pp. 160-161.

14 *Ibidem*, p. 162.

BIBLIOGRAFIE

*** FM 3-05.20(31-20), *Special Forces Operations*, HQ, Department of the Army, Washington DC, USA, 26 iunie, 2001.

Câmpeanu C., *Rumsfeld revoluționează forțele armate*, în Revista „România liberă”, nr. 3.608, 2 februarie, 2002.

Floca Mihai, *Forțele de elită – Armata secolului XXI*, Editura Militară, București, 2002.

Floca Mihai, *Forțele de elită ale lumii*, Editura Militară, București, 1999.

Stan Ioan-Constantin, Chiorcea Ion, *Forțele pentru operații speciale*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009.

<http://www.descopera.ro/timp-liber/8182928-cele-mai-temute-trupe-de-comando>.

http://www.monitorfg.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=6203%3Atrupele-speciale-ale-sua&Itemid=73.

FIABILITATEA PARTENERIATULUI STRATEGIC UE - CHINA. PERSPECTIVE ȘI LIMITĂRI

THE RELIABILITY OF EUROPEAN UNION - CHINA STRATEGIC PARTNERSHIP. PROSPECTS AND LIMITATIONS

Lt.drd. Alexandra DAN*

Parteneriatul Strategic reprezintă un instrument al politicii externe prin care actorii își asumă responsabilitatea unor strategii de conexare pentru îndeplinirea obiectivelor comune. Construcția Parteneriatului Strategic se integrează în concepția unui model de cooperare transnațională prin care se restrânge spațiul diferențiativ dintre putere și interdependență. Relațiile dintre Uniunea Europeană și China se extind pe o arie variată de domenii, concentrate în formula Parteneriatului Strategic. Obiectivul central al articolului constă în analiza fezabilității Parteneriatului Strategic sino-european pe baza caracteristicilor specifice, rezultate în urma explorării științifice a cadrului teoretic.

The Strategic Partnership is a tool of foreign policy through which partners assume the responsibility of connection strategies with the aim of accomplishing common purposes. The development of the Strategic Partnership is an integral part of the transnational cooperation model which diminishes the differences between power and interdependence. Relations between the European Union and China cover an extended array of domains that are concentrated in the formula of the Strategic Partnership. The main focus of the article is the analysis of the feasibility of the sino-european Strategic Partnership based on its specific characteristics that are resulted from the scientific exploration of the theoretical approach.

Cuvinte-cheie: parteneriat strategic; instituționalizare; comprehensivitate; coerență; durabilitate; interdependență.

Keywords: strategic partnership; institutionalization; comprehensiveness; coherence; durability; interdependence.

Cadrul conceptual al parteneriatului strategic

Definirea noțiunii de „parteneriat strategic” descinde dintr-o abordare de natură teoretică, menită să contureze genul proxim specific, cu o însușire utilitaristă ce delimitează relațiile conjuncturale, sumare și de scurtă durată, pentru atingerea unui obiectiv pe termen redus. De asemenea, în literatura de specialitate, referirea la conceptul de „parteneriat strategic” s-a concretizat pe temeiul unui *abuz de limbaj*¹ pentru a caracteriza relațiile bilaterale dintre doi actori internaționali, fără a integra, pe deplin, sensul strategiei în aplicabilitatea conceptului. Circumscrierea noțiunii de „parteneriat strategic” este insuficientă în aria de specialitate, obstrucționând atribuirea unei definiții cuantificabile.

Instrumentul de parteneriat reprezintă un ideal cultural pentru formarea unei relații ce impune o gamă de drepturi și obligații asumate de către parteneri², prin intermediul cărora aceștia cooperează pentru îndeplinirea unor scopuri comune în anumite domenii în care concurența dintre ei se suspendă. Parteneriatul strategic impune urmărirea unor obiective multilaterale printr-o abordare bilaterală și aplicarea unor strategii comune. Parteneriatul strategic reprezintă un instrument esențial în trecerea de la multipolaritate la interpolaritate³, susținând capacitățile partenerilor de a consolida un multilateralism eficient.

Caracterul specific parteneriatului strategic este impus de cadrul comprehensiv al domeniilor de aplicare, în conformitate cu obiectivele partenerilor care se extind pe mai multe arii de interes precum: economie, politică, securitate⁴. Caracterul multidimensional al parteneriatului este determinat de relațiile construite prin complexitatea direcțiilor

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: dan_alexandra@mail.com

de cooperare în care sunt încorporate, în principal, domeniul de securitate, domeniul economic și domeniul social.

Formula unui parteneriat strategic trebuie să se consolideze pe un fundament instituționalizat care oferă consistență relațiilor de cooperare. Instituționalizarea parteneriatului strategic presupune: *adoptarea și ratificarea actului politic, elaborarea unui plan de acțiuni de concretizare a parteneriatului, a unui road map, un calendar al activităților, acorduri de parteneriat sectoriale pe fiecare dintre componentele Parteneriatului Strategic, identificarea și aplicarea proiectelor strategice*⁵.

Parteneriatul strategic trebuie să reprezinte pentru ambele părți implicate un mijloc esențial în îndeplinirea obiectivelor de bază⁶. Prin cooperare, partenerii strategici ajung la soluții avantajoase pentru ambele părți și câștiguri însemnate care, altfel, nu s-ar putea materializa. Funcționarea parteneriatului strategic trebuie să fie posibilă, accesarea la resursele necesare să fie facilă, iar implementarea lor să urmeze un plan comun care urmărește îndeplinirea obiectivelor colective. Altfel spus, parteneriatul strategic trebuie să conțină un fundament sustenabil al coerenței și al fezabilității relațiilor, compatibil cu angajamentele multilaterale și neantagonice cu alte parteneriate. În relațiile dintre parteneri nu ar trebui să existe raporturi conflictuale, iar situațiile tensionate să fie gestionate cu maximă eficiență astfel încât deescaladarea să se realizeze în mod oportun pentru ambii parteneri.

O altă caracteristică a parteneriatului strategic rezultă din *durabilitatea pe termen apreciabil*⁷ a exercitării sale. Acesta vizează obiective consistente a căror îndeplinire, conchisă cu schimbări fundamentale în structura partenerilor și a relațiilor, se propagă pe o perioadă extinsă de timp. În cadrul unui parteneriat strategic, relațiile dintre parteneri se construiesc în jurul unor *obiective comune cu perspective pe termen lung*⁸ și evoluează în timp spre o cooperare justă și profundată.

Deși caracterul liberal al Uniunii Europene diferă substanțial de caracterul profund realist al R.P. Chineze, aprofundarea relațiilor prin intermediul parteneriatului strategic diminuează decalajul dintre interdependență și politica de putere. Prin intermediul parteneriatului strategic, Uniunea Europeană se angajează, alături de China, în gestionarea oportună a provocărilor comune,

*transformând multipolaritatea în interpoaritate, pavând calea spre un multilateralism eficient*⁹. Parteneriatul strategic reprezintă un garant al partenerului strategic al UE pentru recunoașterea majorării influenței, dar și a responsabilităților și obligațiilor care decurg din statutul său de actor global.

Extinderea cooperării sino-europene.

Pilonii Parteneriatului Strategic

Relațiile dintre China și Uniunea Europeană sunt reglementate prin dispozițiile prevăzute de Agenda Strategică pentru Cooperare UE-China 2020, constituită pe patru domenii: pace și securitate, prosperitate, dezvoltare durabilă și schimburi *people-to-people*¹⁰. Agenda Strategică de Cooperare 2020 UE-China oferă direcții de evoluție a relației sino-europene, de consolidare a cooperării prin ajustarea politicii, liberalizarea fluxului de investiții și eliminarea restricțiilor comerciale, concomitent cu asigurarea securității și protecției economiei, aprofundarea relațiilor directe între societăți. Agenda contribuie la creșterea transparenței practicilor din domeniul economic, financiar, social, cultural, de mediu, consolidarea și eficientizarea politicilor industriale, integrarea procedurilor specifice dezvoltării durabile în strategiile naționale, protejarea drepturilor fundamentale ale omului și a proprietății intelectuale.

Cooperarea dintre Uniunea Europeană și China este structurată pe trei dialoguri la nivel înalt: Dialogul economic și comercial la nivel înalt, Dialogul politic la nivel înalt și Dialogul *people-to-people* la nivel înalt. Dialogul economic și comercial la nivel înalt reprezintă o modalitate de impulsioneare a relației economice și de soluționare a divergențelor și creează cadrul necesar de coordonare a eforturilor comune privind problemele economice și comerciale internaționale.

Dialogul politic la nivel înalt include teme privind securitatea continentului asiatic, încălzirea globală, migrația ilegală, crima organizată. Prin intermediul dialogului, cei doi parteneri cooperează pentru dezvoltarea infrastructurii, a tehnologiei, pentru promovarea mediului de afaceri și a ocupării forței de muncă.

Dialogul *people-to-people* reprezintă un mijloc al diplomației publice utilizat pentru evidențierea puterii soft a actorilor internaționali prin care aceștia cooperează pentru atingerea unor scopuri

comune, înțelegerea și respectarea diferențelor dintre părți. Extinderea activităților culturale, a obiceiurilor și a tradițiilor în afara granițelor sale, cu sprijinul guvernelor statelor gazdă, prin intermediul schimburilor *people-to-people*, a determinat facilitarea accesului la limba, cultura și istoria chineză, și exportul masiv al valorilor naționale, generând o consolidare a cooperării cu partenerii săi și creșterea încrederii în capacitățile Chinei.

Atât Uniunea Europeană, cât și China, ca importanți actori internaționali, s-au angajat, prin dialog și cooperare, în gestionarea eficientă a provocărilor regionale și globale și consolidarea securității și a stabilității mondiale. În acest scop, Agenda Strategică de Cooperare prevede o abordare comprehensivă a amenințărilor, crizelor și conflictelor globale prin intensificarea cooperării și coordonării privind zonele vecine, Africa, Asia Centrală, America Latină, ASEM, stabilirea unui sistem de guvernare global mai transparent, eficient și echitabil, impunerea unor reguli eficiente în domenii precum investițiile și comerțul internațional, finanțele, mediul, comunicații și tehnologie, promovarea securității nucleare, combaterea crimei organizate și a corupției, menținerea securității maritime, facilitarea furnizării de ajutor umanitar, promovarea unui cyberspace sigur, respectarea unitară și fără echivoc a drepturilor omului, extinderea și valorificarea instruirii și a exercițiilor întrunite¹¹.

Unul dintre obiectivele comune ale cooperării sino-europene îl reprezintă implicarea în procesul de creare a unui mediu mai curat și sustenabil și a condițiilor necesare de civilizare ecologică a societății chineze în conformitate cu standardele internaționale. Uniunea Europeană și China s-au angajat să continue promovarea cooperării privind problemele de mediu și a inovației în progresul industriei ca principal promotor al unei dezvoltări durabile.

Instituționalizarea cooperării Uniunea Europeană – China

Parteneriatul Strategic sino-european s-a dezvoltat din esența Tratatului de Cooperare Comercială și Economică încheiat în anul 1985. În 2003 s-a semnat și s-a ratificat Acordul privind un Parteneriat Matur, „Interese și Provocări Comune”, prin care s-a formalizat structura Parteneriatului Strategic. Trei ani mai târziu, Comisia Europeană

a elaborat Comunicarea „UE-China: parteneri mai apropiați, responsabilități în creștere”.

Agenda Strategică pentru Cooperare UE-China 2020 reprezintă documentul de bază pe care se întemeiază relațiile sino-europene și care trasează liniile directoare pentru o cooperare cât mai eficientă între Uniunea Europeană și China privind subiectele relevante ale actualității internaționale. Documentul a fost adoptat în cadrul celui de-al 16-lea Summit, care a avut loc în perioada 20-21 noiembrie 2013, la Beijing, cu scopul de a oferi un cadru adecvat, fundamentat pe cele trei dialoguri de la nivel înalt, întâlniri și dialoguri sectoriale. Agenda Strategică pentru Cooperare UE-China 2020 prevede dezvoltarea și intensificarea unor forumuri și platforme de susținere a cooperării sino-europene, precum Forumul Parteneriatului privind Urbanizarea, Platforma de apă UE-China, Dialogul și Seminarul la Nivel Înalt UE-China privind Politica Regională, Mecanismul de Dialog privind Politicile Publice UE-China, Proiectul de Reformă a Protecției Sociale UE-China, Proiectul UE-China privind Sănătatea și Siguranța Locului de Muncă în Industriile cu Risc Ridicat, Planul Strategic 2011-2020 privind Convenția referitoare la Diversitatea Biologică și Convenția referitoare la Comerțul Industrial cu specii aflate pe cale de dispariție a florei și a faunei sălbatice.

Cei trei piloni ai Parteneriatului Strategic, Dialogul economic și comercial la nivel înalt, Dialogul politic la nivel înalt și Dialogul *people-to-people* la nivel înalt, sunt susținuți de peste 60 de dialoguri la nivel înalt¹², întâlniri și summituri între cele două părți.

Cooperarea în domeniul economic și comercial este formalizată prin Dialogul la nivel înalt privind Economia și Comerțul, Acordul de investiții UE-China, Comitetul mixt UE-China de cooperare vamală, precum și alte mecanisme menite să optimizeze liberalizarea și sprijinirea investițiilor, politicile economice și financiare, respectarea condițiilor impuse de OMC, combaterea falsificării și piratării bunurilor, respectarea standardelor internaționale, menținerea stabilității financiare și gestionarea eficientă a riscurilor.

Dialogul politic la nivel înalt a fost lansat în anul 2010 între Înaltul Reprezentant al Uniunii Europene pentru Politică Externă și de Securitate și omologul său din Consiliul de Stat Chinez. Dialogul politic UE-China cuprinde summituri

anuale la nivelul șefilor de stat sau guvern, care se desfășoară alternativ, în China și Bruxelles. De asemenea, au loc întâlniri anuale între președintele Comisiei Europene și membrii desemnați și premierul Chinei și alți membri numiți din Consiliul de Stat. Cooperarea politică sino-europeană este constituită pe baza unui dialog periodic privind probleme ale politicii externe, desfășurat între Înalțul Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externă și politică de securitate și consilierul de stat al Chinei responsabil pentru afaceri externe, întâlniri între Înalțul Reprezentant și Ministrul de Externe al Chinei, întâlniri periodice între oficiali ai Uniunii Europene și ai statului chinez, adunări ale experților din părțile ambilor actori.

În cadrul Dialogului *people-to-people* la nivel înalt, UE și China au inaugurat programe de dezvoltare socială, programe privind educația, cultura și multilingvismul prin intermediul cărora studenții internaționali pot aplica pentru studii universitare și de cercetare sau cursuri de învățare a limbii și a culturii chineze.

Facilitarea cooperării sino-europene presupune angajarea instituțiilor responsabile și implicarea activă a regiunilor și a orașelor ca promotori ai susținerii dezvoltării culturale. Consolidarea și dezvoltarea dialogului cultural presupune angajarea agenților prin instituțiile reprezentative și transmiterea responsabilităților către regiuni, orașe și cetățeni. Explorarea eficientă a sistemului de relaționare necesită implementarea unui cadru practic prin care Comisia Europeană și Ministerul Culturii al Republicii Populare Chineze să încurajeze strângerea, diseminarea și împărtășirea informațiilor la toate nivelurile, precum și promovarea oportunităților de cooperare directă și proiecte întrunite, vizând implicarea instituțiilor, organizațiilor și a indivizilor și mobilizarea tuturor resurselor necesare susținerii acestor activități.

Coerența Parteneriatului Strategic

Coerența Parteneriatului Strategic este determinată de compatibilitatea dintre obiectivele comune enunțate de către ambii parteneri cu obiectivele ce decurg din alte angajamente multilaterale și parteneriate strategice, precum și din gradul de fezabilitate a raporturilor de cooperare. De asemenea, Parteneratul Strategic trebuie să fie parte contributivă în concretizarea *Marii Strategii*¹³ a fiecărui actor, în parte.

Cooperarea dintre China și UE reprezintă joncțiunea dintre două forțe cu importanță majoră pentru securitatea și pacea lumii, complinind împărtășirea unui consens strategic esențial privind clădirea unei lumi multipolare. Agregatul economic combinat al Chinei și UE reprezintă o treime din economia mondială și contribuie la consolidarea pieței sino-europene, impulsivând dezvoltarea comună. Ambii actori se află într-un stadiu crucial al reformei și al dezvoltării, iar relațiile China-Uniunea Europeană se confruntă cu noi oportunități.

Obiectivele Uniunii Europene și ale Chinei, enunțate în cadrul Parteneriatului Strategic, se regăsesc și în documentele oficiale care reglementează strategia fiecăruia. Articolul 3 din versiunea consolidată a Tratatului privind Uniunea Europeană¹⁴ prevede ca obiective de politică externă susținerea păcii, a securității, dezvoltării durabile a planetei, solidarității și respectului reciproc între popoare, a comerțului liber și echitabil, eradicarea sărăciei și protecția drepturilor omului, prin antrenarea sa în relații cu alți actori ai scenei globale. În conformitate cu prevederile constituționale, China și-a manifestat interesul pentru promovarea dezvoltării durabile, economice și sociale, a progresului tehnologic, susținerea unui mediu extern sigur și pașnic, asigurarea resurselor străine, precum și cooperarea internațională și propagarea imaginii sale ca actor responsabil al mediului internațional.

Modul de soluționare a diferendelor contribuie, de asemenea, la asigurarea coerenței și durabilității Parteneriatului Strategic, oferind consistență și completitudine. Problema centrală în relațiile sino-europene este reprezentată de recunoașterea statutului Taiwanului. Manipularea corectă a disensiunii este esențială pe termen lung pentru dezvoltarea continuă a relațiilor China-UE. Partea chineză apreciază angajamentul Uniunii Europene și al statelor membre la recunoașterea principiului *o singură Chină*¹⁵, ambii actori administrând întrebările legate de Taiwan cu precauție.

Cooperarea dintre China și Uniunea Europeană a evoluat pe un temei al diferențelor istorice, ideologice și geopolitice. Acestea variază de la regimurile politice și sistemele economice promulgate de către cei doi actori, la provocările geografice și amenințările de securitate din proximitatea fiecăruia. Modul de aplicare al multilateralismului și dezvoltarea sistemului propriu de relații internaționale accentuează

diferențele care se regăsesc în viziunile celor doi actori. Multilateralismul, din perspectiva actorului european, reprezintă un demers călăuzit de valori universale, o politică externă normativă care încurajează alte state să își schimbe comportamentul prin persuasiune și condiționalitate¹⁶. În viziunea chineză, multilateralismul reprezintă o metodă de balansare a puterii¹⁷. Concepțiile celor doi actori diverg și în sensul atribuit noțiunii de democratizare. Dacă pentru europeni, democrația reprezintă atribuirea puterii poporului, punând accent pe statul de drept și drepturilor omului, pentru China, democrația presupune responsabilitate și capacitatea de reacție a autorităților guvernamentale.¹⁸

Din perspectiva Uniunii Europene, conceptul de suveranitate se constituie pe temeiul cooperării la nivel regional și transferarea competențelor naționale către instituțiile comunitare. Uniunea Europeană se prezintă ca o organizație politică cu personalitate juridică, în interiorul căruia puterea este împărțită pe mai multe niveluri. Cu toate acestea, în cadrul Uniunii Europene s-a afirmat un deficit al puterii suverane europene, multipolaritatea surselor de autoritate, precum și o lipsă de consecvență în adoptarea unor decizii pe plan intern, ceea ce determină o politică externă complexă ce integrează mai multe domenii și a cărei realizare impune utilizarea mai multor metode aferente nivelului național și european. În relațiile sale externe, Uniunea Europeană, deși suprareprezentată, trebuie să vorbească cu o singură voce¹⁹, în scopul asigurării funcționalității parteneriatelor strategice. Lipsa unui fond precis determină riscul de a supraextinde conceptul de parteneriat strategic și generează confuzie în cadrul Uniunii Europene și dincolo de granițele acesteia.

Spre deosebire de Uniunea Europeană, China promovează o politică externă centrată pe valorile tradiționale ale statului. Având în vedere istoria zbuciumată a Chinei care s-a soldat, începând cu anul 1978, cu o creștere economică accelerată, factorii teritorial și, implicit, noțiunea de suveranitate se remarcă prin valențe distincte față de cele susținute de Uniunea Europeană. Obținerea controlului asupra propriului teritoriu, precum și menținerea sa, concomitent cu aplicarea principiilor suveranității, reprezintă interesul central al liderilor de la Beijing. Modul de acțiune în cadrul conflictelor din Marea Chinei reflectă preocuparea constantă a Beijingului pentru protejarea suveranității și consolidarea sa.

Divergențele dintre UE și China sunt evidente în aplicarea principiilor proprii privind implicarea în treburile interne ale altor state. În timp ce poziția Chinei, în acest sens, este sub o presiune tot mai mare din cauza intereselor de afaceri, retorica politică este păstrată cu grijă, deoarece atrage beneficii politice. Accentul pus de China pe relațiile bilaterale guvernamentale inhibă focusarea pe agendele regionale, spre deosebire de accentul regional al angajamentului de dezvoltare al UE.

Decizia Consiliului Europei de a menține embargoul de armament impus Chinei, încă din 1989, a contribuit la degradarea relațiilor sino-europene. În același timp, percepția europeană față de partenerul chinez s-a deteriorat, în contextul respectării dreptului omului, a problemei tibetane, dar și a invaziei pieței europene cu produse chinezești de slabă calitate. Politica industrială activă a Chinei a susținut o metamorfozare a statului într-un concurent low-cost în industriile de înaltă calificare.

Angajamentul EU-China privind dezvoltarea Parteneriatului strategic a inclus unele dialoguri despre cooperarea pentru dezvoltare în Africa, cu toate că acest lucru nu a dus la vreo decizie specifică și a trezit suspiciuni printre actorii din Africa. Fundamental, abordarea chineză a cooperării pentru dezvoltare, condusă pe bază de interese și folosită pentru a sprijini mediul de afaceri, nu corespunde concepției europene, conform căreia ajutoarele sunt prevăzute pentru motive necomerciale. Uniunea Europeană și China au, de asemenea, aranjamente instituționale diferite pentru punerea în aplicare a cooperării pentru dezvoltare, Uniunea Europeană lucrând prin intermediul agențiilor de cooperare pentru dezvoltare, iar China prin punerea în aplicare a agențiilor economice.

Parteneriatul strategic incumbă un comportament orientat spre cooperare și dialog, însă diferențele de principii directoare au instigat anumite disonanțe în urmărirea obiectivelor comune.

Cooperarea sino-europeană a evoluat odată cu dezvoltarea actorilor și a rolurilor asumate de către aceștia pe plan regional și global. Sprijinul reciproc, dialogurile la nivel înalt, colaborările și proiectele comune au impus un trend ascendent al eficienței evocate prin Parteneriatul Strategic sino-european. Cu toate acestea, diferențele de principii, neconcordanțele ale agendelor, propagările

divergente ale intereselor, orientările distincte de atingere a obiectivelor au determinat apariția unor neînțelegeri episodice în diferite etape ale derulării cooperării. Deși diferendele relaționale nu au avut un impact negativ decisiv asupra parteneriatului strategic, au tergiversat atingerea scopurilor. Soluționarea favorabilă a disputei privind panourile solare din 2013 a demonstrat că astfel de disensiuni pot avea soluții constructive. Relațiile comerciale și schimburile de investiții au devenit o sursă majoră a bunăstării, creșterea locurilor de muncă și inovației²⁰, iar interesul ambelor părți este de a continua intensificarea eforturilor de atingere a potențialului maxim de cooperare economică.

Cuantificarea durabilității Parteneriatului Strategic

Durabilitatea Parteneriatului Strategic rezultă din suprapunerea intereselor și direcționarea colectivă a eforturilor pentru îndeplinirea unor obiective comune. Deși obiectivele strategice ale Uniunii Europene pe termen mediu urmăresc stabilitatea regională, gestionarea crizei imigranților și a tensiunilor de la granițele sale, iar obiectivele strategice pe termen mediu ale Chinei sunt direcționate în zona Asiei-Pacific, ambii actori vizează, pe termen lung, dezvoltarea economică și socială, augmentarea prosperității, asigurarea unei guvernante durabile a mediului și promovarea lor ca actori responsabili în asigurarea securității și a păcii mondiale. Parteneriatul Strategic facilitează îndeplinirea obiectivelor pe termen lung ale ambilor actori, într-un cadru comprehensiv ce stimulează evoluția atât a partenerilor, cât și a relațiilor dintre aceștia.

Longevitatea și stabilitatea parteneriatului UE-China depind atât de consolidarea cooperării dintre guverne, cât și de impunerea și respectarea unei diplomații la nivelul cetățenilor. Parteneriatul Strategic UE-China contribuie la aprofundarea relațiilor economice și interculturale, și la consolidarea securității internaționale²¹, susținând cooperarea pentru o creștere economică durabilă, promovarea prosperității și securității în lume.

Relațiile economice și comerciale dintre China și Uniunea Europeană reprezintă o pârghie majoră de susținere și de animare a economiei mondiale. Valoarea schimburilor comerciale, care se ridică la aproximativ 550 de miliarde de dolari anual²², contribuie la ascensiunea economică a ambilor parteneri.

Uniunea Europeană și China au convenit asupra înființării unui grup de lucru întrunit, cu scopul consolidării cooperării sino-europene în domeniul investițiilor. Planul de Investiții pentru Europa se solidifică pe baza celor trei obiective primare: îndepărtarea obstacolelor de investiții prin solidificarea pieței unice, oferirea de asistență tehnică proiectelor de investiții și utilizarea eficientă a resurselor financiare, conform Comisiei Europene²³.

Prin organizarea primului panel tematic UE-China privind statutul femeii sub egida Dialogului *people-to-people*, cele două părți au contribuit la crearea unui sistem comun de distribuire a experienței în domeniul politicilor specifice și al mecanismelor de implementare privind respectarea drepturilor și a intereselor femeilor și promovarea egalității de gen.²⁴

Funcționarea Parteneriatului Strategic a impus schimbări fundamentale atât asupra partenerilor, cât și asupra relațiilor dintre aceștia. Începând cu vara anului 2011, China a accelerat diversificarea exploatațiilor sale de rezerve valutare. La finalul anului 2015, provizia Chinei de active exprimate în euro se afla la aproximativ o treime din totalul rezervelor sale²⁵. Creșterea conexiunii monetare explică interesul țărilor europene de a se alătura AIIB (Asian Infrastructure Investment Bank), în calitate de membri fondatori, indiferent de critica adusă de către SUA.

Parteneriatul strategic cu China a reprezentat pentru Uniunea Europeană o pistă de promovare a intereselor economice ale statelor membre, facilitată de diviziunea muncii în cadrul UE și menținerea unei presiuni asupra Beijing-ului, prin Dialogul Strategic la nivel înalt Uniunea Europeană-China și dialoguri sectoriale. Până la sfârșitul anului 2014, Beijing a investit 54 de miliarde de dolari²⁶ în acțiuni ale companiilor europene, devenind al cincilea cel mai mare investitor în Europa. China și-a intensificat, de asemenea, implicarea în finanțarea proiectelor în diverse domenii, în fuziuni și achiziții, și a impulsionat relațiile monetare cu băncile centrale europene. De asemenea, Parteneriatul Strategic a susținut sprijinul zonei euro de către guvernul de la Beijing, prin achiziționarea de către China a produselor euro și prin susținerea programelor Fondului European de Stabilitate Financiară/Mecanismul European de Stabilitate (FESF/MES).

Concluzii

Cooperarea dintre Uniunea Europeană și China este una dintre cele mai importante relații cu un impact strategic semnificativ asupra păcii, securității și dezvoltării regionale și globale. În scopul promovării unei dezvoltări durabile atât Uniunea Europeană, cât și China urmăresc elaborarea unor politici adecvate privind combaterea schimbărilor climatice, extinderea urbanizării și construirea unor comunități responsabile. China și Uniunea Europeană se confruntă cu provocări similare privind evoluția societății și a sistemului economic, iar răspunsul la aceste provocări trebuie generat prin cooperarea bilaterală, eforturi comune și înțelegere reciprocă.

Agenda Strategică de Cooperare 2020 UE-China constituie o cartografiere comprehensivă a colaborării dintre cele două părți, pironind inițiative cheie în domenii, precum investițiile, inovația, urbanizarea, schimbarea climatică, protejarea mediului, schimburile *people-to-people*, securitate, apărare etc. Agenda pentru Cooperare 2020 UE-China reglementează relațiile dintre Uniunea Europeană și China, a căror aplicare este divizată în patru domenii principale: pace, prosperitate, dezvoltare durabilă și schimburi *people-to-people*.

Parteneriatul Strategic UE-China este comprehensiv, fiind sprijinit de trei piloni: Dialogul economic și comercial la nivel înalt, Dialogul politic la nivel înalt și Dialogul *people-to-people* la nivel înalt, în cadrul cărora cei doi actori au dezvoltat relații de cooperare pe teme, precum dezvoltare durabilă, economică și socială, susținerea procesului educațional și promovarea schimburilor culturale, asigurarea stabilității și securității globale, gestionarea eficientă a problemelor de mediu și reducerea poluării.

Strategia raporturilor de cooperare UE-China este întemeiată prin acte politice, adoptate și ratificate de fiecare partener. Formulele de cooperare, acordurile, comunicările oficiale, tratatele și documentele care reglementează aplicabilitatea parteneriatului susțin un grad ridicat de instituționalizare a Parteneriatului Strategic. Natura parteneriatului este dată și de cele peste 50 de reuniuni bilaterale anuale (summituri, dialoguri la nivel înalt sau întâlniri informale), dar și de formula eficientă de atingere a obiectivelor.

Având în vedere diferențele de istorie, tradiție culturală, ideologie politică și stadiu de dezvoltare

economică, precum și creșterea concurenței între China și Uniunea Europeană în anumite domenii, cele două părți au manifestat anumite dezacorduri și fricțiuni privind anumite teme centrale ale cooperării, precum respectarea drepturilor omului și neconformarea sub egida aceluiași principii și valori internaționale.

Deși valoarea comerțului dintre Uniunea Europeană și China depășește 1 miliard de euro pe zi²⁷, iar obiectivele lor deseori coincid, relațiile sino-europene nu sunt lipsite de admonestări generate de valorile diferite pe care le promovează fiecare în parte și aplicarea acestora în comportamentul adoptat pentru urmărirea intereselor proprii. Pozițiile diferite, adoptate de către cei doi actori internaționali în anumite domenii, determină unele vicisitudini în evoluția pozitivă a cooperării sino-europene. UE și China conlucrează în scopul minimalizării acestora spre nulitate și reținerii în afara cooperării prolifice.

Deși parteneri strategici, Uniunea Europeană și China au concepții diferite privind cooperarea multilaterală. Dacă actorul european promovează prin multilateralism responsabilitatea comună de a proteja pacea și menținerea securității globale, China aplică multilateralismul în termenii realiști ai balanței de putere. Uniunea Europeană și China au unele domenii importante de consens și de divergență în abordarea lor privind agendele multilaterale de dezvoltare.

Durabilitatea Parteneriatului Strategic este determinată de complexitatea obiectivelor comune, a căror îndeplinire vizează perspective pe termen lung. De asemenea, implicarea partenerilor în atingerea obiectivelor a impus schimbări fundamentale care s-au propagat atât asupra lor, cât și asupra relațiilor dintre ei. Aceste transformări dovedesc interesul ambilor parteneri în menținerea și dezvoltarea parteneriatului.

Evoluția relației UE-China este una dinamică, dar în plină ascensiune datorită interdependenței determinată de procesul globalizării, fiind orientată spre abordarea constructivă a problemelor regionale și globale, precum noile amenințări la adresa securității prin promovarea păcii, prosperității și dezvoltării durabile. Ca actori globali în cadrul unui sistem internațional multipolar, aceștia împart responsabilitatea de a asigura o lume mai sigură, mai prosperă și mai justă.

NOTE:

- 1 Iulian Chifu, *Parteneriat Strategic. Sistemul de Par-tenieriate Strategice al României*, Occasional Papers, vol. 5, nr. 09, 2012, p. 2, http://cpc-ew.ro/occasional_papers/vol5_09.pdf, accesat la 20.09.2016.
- 2 Sven Biscop, Thomas Renard, *The EU's Strategic Partnerships with the BRIC: Where's the Strategy*, http://www.egmontinstitute.be/wp-content/uploads/2009/09/bepa_special_bric_issue.pdf, accesat la 20.09.2016.
- 3 Giovanni Grevi, *The rise of strategic partnerships: between interdependence and power politics*, în: Grevi/Vasconcelos (eds.): *Partnerships for effective multilateralism: EU relations with Brazil, China, India and Russia*, Chaillot Paper 109, 2008. Autorul afirmă că într-un sistem multipolar, actorii se balansează reciproc și se află într-o competiție continuă pentru resurse. În sistemul interpolar, actorii cooperează pentru a împărți avantajele globalizării, a emite reguli echitabile de competiție și pentru a înfrunta provocările comune.
- 4 Giovanni Grevi, *Making EU strategic partnerships effective*, 2010, http://fride.org/download/WP105_Making_EU_Strategic_ENG_dic10.pdf, accesat la 20.09.2016.
- 5 Iulian Chifu, *op.cit.*
- 6 Giovanni Grevi, *Making EU strategic partnerships effective*, 2010, http://fride.org/download/WP105_Making_EU_Strategic_ENG_dic10.pdf, accesat la 20.09.2016.
- 7 B.H. Liddell Hart, *Strategy* (2nd revised edn.), Editura Meridian, Londra, 1991, p. 321 apud Iulian Chifu, *Parteneriat Strategic. Sistemul de Parteneriate Strategice al României*, Occasional Papers, vol. 5 nr. 09, 2012, p. 2, http://cpc-ew.ro/occasional_papers/vol5_09.pdf, accesat la 20.09.2016.
- 8 Thomas Renard, *Strategy Wanted: The European Union and Strategic Partnerships*, Security Policy Brief, nr. 13, 2010, <http://www.egmontinstitute.be/wp-content/uploads/2013/09/SPB13-EU-Strategic-Partnerships.pdf>, accesat la 20.09.2016.
- 9 Giovanni Grevi, *The rise of strategic partnerships: between interdependence and power politics*, în: Grevi/Vasconcelos (eds.): *Partnerships for effective multilateralism: EU relations with Brazil, China, India and Russia*, Chaillot Paper 109, 2008, http://www.iss.europa.eu/uploads/media/cp109_01.pdf, accesat la 20.09.2016.
- 10 *EU-China 2020 Strategic Agenda for Cooperation*, http://eeas.europa.eu/china/docs/20131123_agenda_2020_en.pdf, accesat la 28.09.2016.
- 11 *EU-China 2020 Strategic Agenda for Cooperation*, http://eeas.europa.eu/china/docs/20131123_agenda_2020_en.pdf, accesat la 28.09.2016.
- 12 http://eeas.europa.eu/china/index_en.htm, accesat la 03.10.2015.
- 13 John Lewis Gaddis, *What is Grand Strategy*, Yale University, Prima Telegramă a Consorțiului pentru Marea Strategie apud Iulian Chifu, *Parteneriat Strategic. Sistemul de Parteneriate Strategice al României*, Occasional Papers, vol. 5, nr. 09, 2012, p. 2, http://cpc-ew.ro/occasional_papers/vol5_09.pdf, accesat la 20.09.2016.
- 14 *Consolidated version of the Treaty on European Union*, 2012, http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC_1&format=PDF, accesat la 28.09.2016.
- 15 *The One-China Principle and the Taiwan Issue*, <http://www.china.org.cn/english/taiwan/7956.htm>, accesat la 15.01.2016.
- 16 Charles Grant, *Russia, China and Global Governance*, Centre for European Reform, Londra, 2012 apud Emil Kirchner, Thomas Christiansen, *Developments in EU-China Political Dialogue in the Global Context*, Conferința anuală UACES, Passau, septembrie 2012, http://euchinacr.org/wp-content/uploads/2014/03/UACES-2012_EU-China_Panel1_TChristEKirch.pdf, accesat la 10.11.2015.
- 17 Alvaro de Vasconcelos, *A Strategy for EU foreign policy*, Institutul Uniunii Europene pentru Studii de Securitate, Paris, 2010 apud Emil Kirchner, Thomas Christiansen, *Developments in EU-China Political Dialogue in the Global Context*, Conferința anuală UACES, Passau, septembrie 2012, http://euchinacr.org/wp-content/uploads/2014/03/UACES-2012_EU-China_Panel1_TChristEKirch.pdf, accesat la 10.11.2015.
- 18 Gustaaf Geeraerts, *The Sino-EU strategic partnership: potential and challenges*, 2013 apud Emil Kirchner, Thomas Christiansen, *Developments in EU-China Political Dialogue in the Global Context*, Conferința anuală UACES, Passau, septembrie 2012, http://euchinacr.org/wp-content/uploads/2014/03/UACES-2012_EU-China_Panel1_TChristEKirch.pdf, accesat la 10.11.2015.
- 19 Thomas Renard și Sven Biscop, *A Need for Strategy in a Multipolar World: Recommendations to the EU after Lisbon*, 2010, http://www.egmontinstitute.be/wp-content/uploads/2013/09/SPB-5_EU-Strategy-for-a-Multipolar-World.pdf, accesat la 20.09.2016.
- 20 Viorel Isticioaia-Budura, *European Union and China Open a New Stage of the Comprehensive Strategic Partnership*, InBev -Baillet Latour Chair of EU-China Relations, College of Europe, Department of EU International Relations and Diplomacy Studies, 2014, <http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2015/06/150629-eu-china-joint-statement/>, accesat la 15.12.2015.
- 21 *The EU-China Comprehensive Strategic Partnership*, Brussels, 30 iunie 2015, http://eeas.europa.eu/factsheets/docs/eu-china_factsheet_en.pdf, accesat la 03.10.2015.
- 22 Yang Yanyi, *Forging a China-EU Comprehensive Strategic Partnership with Global Influence*, 12.11.2014, <http://www.friendsofeurope.org/global-europe/forging-china-eu-comprehensive-strategic-partnership-global-influence/>, accesat la 28.09.2016.
- 23 *Investment Plan for Europe goes global: China announces its contribution to #investEU*, 28.09.2015, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5723_en.htm, accesat la 20.11.2015.
- 24 *Joint Statement on The Third Round Of The Eu-China High Level People-To-People Dialogue*, Bruxelles, 15.09.2015, http://ec.europa.eu/education/international-cooperation/documents/china/third-round-hppd_en.pdf, accesat la 20.11.2015.
- 25 *Strategic Partnership as an Instrument of EU Foreign Policy – Workshop Report*, <http://www.egmontinstitute.be/wp-content/uploads/2015/12/Strategic-Partnership-Workshop-Report-final.pdf>, accesat la 10.03.2016.

26 *Ibidem*.

27 <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/china/>, accesat la 20.22.2015.

BIBLIOGRAFIE

*** *Consolidated version of the Treaty on European Union*, 2012, http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC_1&format=PDF

*** *EU-China 2020 Strategic Agenda for Cooperation*, http://eeas.europa.eu/china/docs/20131123_agenda_2020_en.pdf

*** *Investment Plan for Europe goes global: China announces its contribution to #investEU*, 28.09.2015, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5723_en.htm

*** *Joint Statement on The Third Round Of The Eu-China High Level People-To-People Dialogue*, Bruxelles, 15.09.2015, http://ec.europa.eu/education/international-cooperation/documents/china/third-round-hppd_en.pdf

*** *Strategic Partnership as an Instrument of EU Foreign Policy*, Workshop Report, <http://www.egmontinstitute.be/wp-content/uploads/2015/12/Strategic-Partnership-Workshop-Report-final.pdf>

*** *The EU-China Comprehensive Strategic Partnership*, Brussels, 30 iunie 2015, http://eeas.europa.eu/factsheets/docs/eu-china_factsheet_en.pdf

*** *The One-China Principle and the Taiwan Issue*, <http://www.china.org.cn/english/taiwan/7956.htm>

Chifu Iulian, *Parteneriat Strategic. Sistemul de Parteneriate Strategice al României*, Occasional Papers, vol. 5, nr. 09, 2012, http://cpc-ew.ro/occasional_papers/vol5_09.pdf

De Vasconcelos Alvaro, *A Strategy for EU foreign policy*, Institutul Uniunii Europene pentru Studii de Securitate, Paris, 2010 apud Emil Kirchner, Thomas Christiansen, *Developments in EU-China Political Dialogue in the Global Context*, Conferința anuală UACES, Passau, septembrie 2012, http://euchinacrn.org/wp-content/uploads/2014/03/UACES-2012_EU-China_Panel1_TChristEKirch.pdf

Gaddis John Lewis, *What is Grand Strategy*, Yale University, Prima Telegramă a Consorțiului pentru Marea Strategie apud Iulian Chifu,

Parteneriat Strategic. Sistemul de Parteneriate Strategice al României, Occasional Papers, vol. 5, nr. 09, 2012, http://cpc-ew.ro/occasional_papers/vol5_09.pdf

Geeraerts Gustaaf, *The Sino-EU strategic partnership: potential and challenges*, 2013 apud Emil Kirchner, Thomas Christiansen, *Developments in EU-China Political Dialogue in the Global Context*, Conferința anuală UACES, Passau, septembrie 2012, http://euchinacrn.org/wp-content/uploads/2014/03/UACES-2012_EU-China_Panel1_TChristEKirch.pdf

Grant Charles, *Russia, China and Global Governance*, Centre for European Reform, Londra, 2012 apud Emil Kirchner, Thomas Christiansen, *Developments in EU-China Political Dialogue in the Global Context*, Conferința anuală UACES, Passau, septembrie 2012, http://euchinacrn.org/wp-content/uploads/2014/03/UACES-2012_EU-China_Panel1_TChristEKirch.pdf

Grevi Giovanni, *Making EU strategic partnerships effective*, 2010, http://fride.org/download/WP105_Making_EU_Strategic_ENG_dic10.pdf

Grevi Giovanni, *The rise of strategic partnerships: between interdependence and power politics*, în: Grevi/Vasconcelos (eds.): *Partnerships for effective multilateralism: EU relations with Brazil, China, India and Russia*, Chaillot Paper 109, 2008, http://www.iss.europa.eu/uploads/media/cp109_01.pdf

Hart B.H. Liddell, *Strategy* (2nd revised edn.) (London: Meridian, 1991), p. 321 apud Iulian Chifu, *Parteneriat Strategic. Sistemul de Parteneriate Strategice al României*, Occasional Papers, vol. 5, nr. 09, 2012, http://cpc-ew.ro/occasional_papers/vol5_09.pdf

Isticioaia-Budura Viorel, *European Union and China Open a New Stage of the Comprehensive Strategic Partnership*, InBev -Baillet Latour Chair of EU-China Relations, College of Europe, Department of EU International Relations and Diplomacy Studies, 2014, <http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2015/06/150629-eu-china-joint-statement/>

Renard Thomas, *Strategy Wanted: The European Union and Strategic Partnerships*, Security Policy Brief, nr. 13, 2010, <http://www.egmontinstitute.be/wp-content/uploads/2013/09/SPB13-EU-Strategic-Partnerships.pdf>

Renard Thomas, Sven Biscop, *A Need for Strategy in a Multipolar World: Recommendations to the EU after Lisbon*, 2010, http://www.egmontinstitute.be/wp-content/uploads/2013/09/SPB-5_EU-Strategy-for-a-Multipolar-World.pdf

Renard Thomas, Sven Biscop, *The EU's Strategic Partnerships with the BRIC: Where's the Strategy*, http://www.egmontinstitute.be/wp-content/uploads/2009/09/bepa_special_bric_issue.pdf, accesat la 20.09.2016.

Yanyi Yang, *Forging a China-EU Comprehensive Strategic Partnership with Global Influence*, 12.11.2014, <http://www.friendsofeurope.org/global-europe/forging-china-eu-comprehensive-strategic-partnership-global-influence/>

<http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/china/>

http://eeas.europa.eu/china/index_en.htm

IMPLICAȚII ALE SECURIZĂRII ASUPRA DOMENIULUI MILITAR

IMPACT OF THE SECURITIZATION ON THE MILITARY FIELD

Drd. Laura-Ina-Veronica SÎRBU*
Col. (r.) prof.univ.dr. Dănuț CHIRIAC**

Domeniul militar este cel în care procesul de securizare este cel mai probabil să fie puternic instituționalizat. În sectorul militar, statul rămâne cel mai important obiect de referință, iar elitele conducătoare ale statului vor fi cei mai importanți actori de securizare. Această situație există nu doar pentru că statele gestionează resurse militare mult mai vaste decât alți actori, dar și din cauză că elitele aflate la putere au evoluat legal și politic, fiind primii pretendenți la dreptul legitim de utilizare a forței atât în cadrul, cât și în afara domeniului lor.

The military field is the one in which the process of securitization is most likely to be strongly institutionalized. In the military sector, the state remains the most important reference point and the state leaders are the most important actors of securitization. This situation exists not only because states manage military resources much larger than of other actors, but also because the elites in power have evolved from the legal and political point of view, being the first pretenders for the legitimate right to use force, both within and outside their domain.

Cuvinte-cheie: domeniul militar; proces de securizare; obiect de referință; resurse militare; actori de securizare.

Keywords: military field; securitization process; reference object; military resources; securitization actors.

Literatura despre democrație și pace, de exemplu, se construiește pe ideea că statele democratice nu se tem de capacitățile militare reciproce. Desecurizarea este posibilă chiar și în prezența capacităților militare separate. În sectorul militar, obiectul de referință este, de obicei, statul, cu toate că acesta poate fi reprezentat și de alte tipuri de entități politice. Se pot imagina, de asemenea, circumstanțe în care amenințările la adresa supraviețuirii forțelor armate le-ar ridica pe acestea la nivel de obiect de referință, servind probabil la justificarea unei lovituri de stat împotriva guvernului existent și împotriva politicii sale.

Studiile tradiționale de securitate tind să privească toate problemele militare ca pe situații

de securitate. Pentru multe dintre democrațiile avansate, apărarea statului devine doar una dintre funcțiile forțelor armate, poate nici măcar cea mai importantă. Militarii lor pot fi tot mai bine antrenați și chemați pentru a susține activități de rutină, care vizează asigurarea ordinii, precum menținerea păcii sau intervențiile umanitare, dar nu se poate considera că au legătură cu amenințările existențiale ale statelor și nici măcar că ar reprezenta acțiuni de urgență în sensul suspendării regulilor normale.

Definită din perspectiva domeniilor care o generează și asupra cărora își exercită influența, securitatea (națională sau internațională) „vizează politica externă, economică și militară a statelor, intersecția acestora în zone de schimb și de dispută, cât și structura generală a relațiilor pe care le creează”¹.

Statul modern este definit de ideea de suveranitate – revendicarea dreptului exclusiv de autogovernare asupra unui teritoriu bine definit și a populației sale. Deoarece forța este, în mod

* **Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**

e-mail: laurainavero@yahoo.com

** **Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**

e-mail: danutmirceachiriac@yahoo.com

particular, eficiența ca metodă de a achiziționa și a controla teritoriul, natura fundamental-teritorialistă a statului stă la baza primatului tradițional de precauție în ceea ce privește utilizarea forței. De-a lungul istoriei, dreptul de a guverna a fost consacrat prin capacitatea de a-l revendica și de a-l proteja împotriva contestatarilor înarmați atât din interior, cât și din afară.

„Securitatea nu este un concept fix. Este una dintre acele noțiuni care se referă, în același timp, la un lucru în sine sau la o stare și un proces sau o serie de procese”².

Aspecte ale securizării domeniului militar

Agenda securității militare gravitează, așadar, în jurul statelor, cu toate că, așa cum vom arăta mai încolo, există și alte obiecte de referință și alți actori de securizare. Principala excepție a acestei reguli apare atunci când statul însuși fie eșuează în a prinde rădăcini, fie intră într-o spirală a dezintegrării. Aceste situații pot conduce la perioade prelungite de anarhie, cum este, astăzi, cazul Afganistanului, dar se mai întâlnește și în numeroase părți ale Africii, cazuri în care statul este doar o umbră, iar realitatea aparține rivalităților dintre șefii clanurilor locale și diferite bande.

În practică, agenda securității militare se învârtă, cu precădere, în jurul abilității guvernelor de a se menține la putere, împotriva amenințărilor interne și externe, dar poate de asemenea să implice și utilizarea forței militare tocmai pentru protejarea statelor sau guvernelor împotriva amenințărilor nonmilitare la adresa existenței lor, precum în cazul migrantilor sau a ideologiilor rivale.

Problemele de securitate militară își au originea, în primul rând, în procesele interne sau externe prin care comunitățile umane își stabilesc și își mențin aparatele de guvernământ. Procesul de guvernământ implică, bineînțeles, mult mai mult decât o simplă utilizare a forței.

Nu tot ceea ce are legătură cu domeniul militar se referă, în mod strict, la securitate. Date fiind condițiile trasate pentru securizare, este ușor de observat faptul că pentru anumite state un număr crescut de activități militare nu prezintă deloc o problemă de securitate.

La mijlocul anilor '90, majoritatea statelor vest-europene se confruntau extrem de puțin cu problema amenințărilor de tip militar. Cu toate acestea, mențineau forțe armate substanțiale și,

deseori, le foloseau în scopuri ce aveau mai degrabă legătura cu relațiile politice și economice decât cu cele militare. Dacă trupele daneze și japoneze au participat în cadrul organizațiilor de menținere a păcii în Africa, acest fapt nu avea nicio legătură cu o eventuală amenințare la adresa Danemarcei sau a Japoniei, dar se lega întru totul de tipul de politică specific rolului pe plan internațional al acestor țări. Țările aflate într-o comunitate securizată își vor angrena părți substanțiale ale activității lor militare mai degrabă în viața politică decât în sfera de securitate.

Cu toate că domeniile politice și militare sunt, în mod conceptual, diferite, acestea sunt apropiate prin interșanjabilitatea dintre forță și consimțământ în cadrul procesului de guvernământ. Precum statul însuși, această legătură trebuie să se îndrepte înspre două direcții: înspre interior, spre dezvoltarea internă și viața statului, și înspre exterior, spre poziția pe care o ocupă în cadrul sistemului internațional și spre relația cu ceilalți membri din acest sistem. Amenințările asupra cărora ripostele militare se vor putea dovedi eficiente pot apărea fie din interiorul, fie din exteriorul statelor sau, uneori, precum în cazul „coloanei a cincea”, din ambele direcții. Securizarea unor astfel de amenințări poate sugera o teamă nativă de atac (de exemplu, percepțiile Coreei de Sud asupra Nordului), o dorință a elitelor dominante de a-și consolida legitimitatea internă și internațională (precum apartheidul, anticomunismul sud-african) sau ambele variante. Componenta amicitie-inamicitate a teoriei complexului de securitate reflectă urmările acestor procese de securizare.

Printre funcțiile interne principale ale unei guvernări se numără menținerea ordinii și liniștii publice, precum și organizarea administrației și a legii. Menținerea integrității teritoriale a statului poate fi și ea adăugată, dar teritoriul nu este întotdeauna securizat și ocazional guvernele negociază, în mod liber, reorganizări substanțiale, precum este și cazul recentei dezmembrări a Cehoslovaciei sau a fostei URSS. Atunci când amenințarea percepută vine din interior, securitatea militară se referă, în primul rând, la abilitatea elitelor conducătoare de a menține pacea civilă, integritatea teritorială și, într-un mod mai controversat, de a menține aparatul de guvernământ în fața provocărilor lansate de proprii cetățeni. Forme specifice de astfel de provocări sunt cele lansate de către separatiștii militari,

revoluționari, teroriști sau organizații sau mișcări criminale, deși unele guverne securizează chiar și acele grupuri pașnice care le contestă autoritatea pentru a determina utilizarea forței împotriva lor.

Este demn de menționat faptul că cea mai extremă formă a statului modern, statul european sau westphalian, s-a consolidat, în mod progresiv, prin dezarmarea cetățenilor și prin promovarea unei mișcări spre un ideal în care statul este unicul deținător al forței în societate și controlează, în mod efectiv, instrumente coercitive mult mai mari atât pe plan intern, cât și extern, decât cele controlate de acele elemente armate nelegitime (și, de cele mai multe ori, criminale) care ar fi putut rămâne.

Chiar și în Vest, abia pe parcursul secolului al XIX-lea, această evoluție a devenit suficient de consistentă pentru a permite o separare între funcțiile poliției și ale armatei, iar în unele state această diferențiere este încă vagă. Acest lucru contrastează cu situația existentă în statele feudale și în cele mai multe forme de imperii clasice, unde atât capacitatea, cât și dreptul de a folosi forța se regăseau, în mod natural, la mai mult de un nivel al societății (baroni feudali, orașe, mercenari, guvernatori și alți lideri locali în cadrul sistemelor imperiale clasice).

Între statele dezvoltate, Statele Unite au deviat în mod vizibil de la idealul westphalian, prezervând dreptul constituțional al cetățenilor săi de a deține arme, precum și dreptul statelor sale componente de a avea propriile miliții, ca modalitate de apărare împotriva hegemoniei guvernului federal (Deudney, 1995). Elveția, Israel și Africa de Sud sunt țări unde cetățenilor le este, de asemenea, permisă deținerea de arme, prima dintre ele punând acest fapt în strânsă legătură cu apărarea teritorială, iar ultimele două cu securitatea individuală.

Implicații ale securizării militare

Când securizarea se concentrează pe amenințările externe, securitatea militară ține, în primul rând, de interacțiunea pe două nivele între ofensiva armată reală și capacitățile de apărare ale statului, pe de-o parte, și percepțiile reciproce legate de capacitățile și intențiile fiecăruia, pe de altă parte. Amenințările externe variază de la frica legată de dispariția completă a statului, a societății și a oamenilor, la constrângeri și intimidări în anumite aspecte politice specifice diplomației canonierelor.

Răspunsurile generate de frică pot deveni funcționale în ceea ce privește capacitățile viitoare, mai degrabă decât cele prezente, ca și în cazul unor percepții contemporane din China (Dibb, 1995). În ciuda formelor brute ale teoriei realiste, nu există nicio corelație între existența unor capacități militare externe și securizarea acestora. Când elitele și populația încep să trateze forțele armate ale altor state drept o amenințare, relațiile interstatale generează o dilemă clasică a securității militare, implicând, pe de o parte, proliferarea de tehnologii militare, cursa înarmărilor și intersectarea politicilor naționale de apărare cu cele de descurajare, iar pe de altă parte o serie de politici menite să dezactiveze dilema securității, precum controlul armelor, reducerea armamentului, apărarea de tip nonofensiv și, uneori, încheierea de alianțe.

Odată ce relațiile militare au devenit securizate, acest plan este puternic influențat de posibilitățile coercitive deținute de state, de impactul instrumentelor de forță și de schimbările în aceste instrumente, asupra modului în care statele interacționează între ele. Atunci, agenda militară primește o logică distinctivă, proprie, și imperative tehnologice, cu toate că nu va opera în mod izolat. Întreaga intersectare dintre capacitățile militare ale statelor este condiționată de relațiile politice.

La nivel interstatal, agenda de securitate militară se referă, în primul rând, la modalitatea în care statele se echipează pentru folosirea forței și la modul în care comportamentul acestora, pe această problematică, este interpretat și i se oferă un răspuns din partea altor state. Acolo unde statele au eșuat și anarhia predomină între bande și șefii de clan, logica percepției amenințării, aflată în conexiune cu capacitatea armată a celorlalți actori, funcționează mult mai strâns. „Consiliul European de la Köln fondează Politica Europeană de Securitate și Apărare (PESA) ca un proces interguvernamental ce permite desfășurarea de operațiuni militare sub autoritatea Uniunii Europene cu capabilități NATO”³.

Deși securizarea militară, ca regulă, se axează pe state și pe entitățile aspirante la statalitate, există unele posibilități pentru securizarea obiectelor de referință la nivelul subsistemelor și al sistemelor. Alianțe, precum NATO și, într-un mod diferit, UE/Uniunea Europeană Occidentals (UEO), cu aspirațiile ei legate de o politică de securitate comună, vor reuși să obțină acest statut. „În anul 1992, Declarația

de la Petersberg definește gama misiunilor conduse de Uniunea Europeană Occidentală – misiuni umanitare, de salvare și căutare, de menținere a păcii, operații de management al crizelor”⁴. Într-un fel, acest lucru implică pur și simplu însumarea tuturor pretențiilor formulate de un set de state, dar pe de altă parte se suprapune cu o serie variată de obiecte de referință, cum ar fi civilizațiile. Invocarea securității UE este oarecum diferită de invocarea securității civilizației europene, iar invocarea securității NATO este, de asemenea, total diferită față de invocarea securității Occidentului. Până la acest moment, UE nu a fost invocată în mod semnificativ în plan militar, dar în timpul Războiului Rece, NATO a fost cu succes invocată ca reprezentând securitatea militară a Occidentului.

„Comitetul Politic și de Securitate, înființat prin Tratatul de la Nisa, evaluează mediul internațional de securitate, definește politicile Uniunii Europene, sprijină dezvoltarea capacităților militare și formează linii directoare politico-strategice”⁵. Din anul 2005, în Comitetul Politic și de Securitate, fiecare stat va avea un singur reprezentant. Statul Major Militar al Uniunii Europene este condus de către un general de 4 stele, propus de statul major reunit, cu un mandat de 3 ani. „Principalele atribuții ale statului major european sunt: politici de planificare, informații, operații și exerciții, logistică și resurse, sisteme de comunicații și informații, celula de cooperare civil-militară”⁶.

Într-un mod mai abstract, principii, precum balanța de putere, societatea internațională, neproliferarea anumitor tipuri de arme (nucleare, biologice sau chimice) și dreptul internațional (neagresiunea) pot fi, de asemenea, invocate ca și obiecte de referință pentru securitatea militară. Din nou, poate exista o legătură directă cu securitatea statală, dar îndemnul la acțiune se face în termenii unor principii generale, precum drepturile omului, securitatea colectivă sau stabilitatea internațională.

Neproliferarea nucleară este importantă în special pentru că unele state își definesc, în mod explicit, propria securitate în raport cu posesia unor astfel de arme, dar în același timp susțin că achiziționarea acestor tipuri de arme de către alte state constituie o amenințare la adresa securității sistemului internațional. De asemenea, de interes sunt și Națiunile Unite, care în contextul operațiunilor întreprinse de menținere a păcii au început să obțină statutul de obiect de referință

incipient (exprimat în termenii îngrijorării în ceea ce privește credibilitatea pe viitor și supraviețuirea funcțională a organizației dacă va înregistra prea multe eșecuri sau înfrângeri în ceea ce privește operațiile de menținere a păcii).

Concluzii

Unele alianțe și organizații regionale, precum și unele principii generale ale societății internaționale au, de asemenea, statutul de obiecte de referință în acest sector. Atunci când statele se dezintegrează, apar mai puține unități în rol de transportatori primari de securitate militară. Ca regulă, există puțină ambiguitate în ceea ce privește securizarea actorilor din sectorul militar. Capabilitățile militare relative și absolut geografice, istorice și politice influențează, de asemenea, procesul de securizare. Odată ce securizarea a prins rădăcini, relațiile militare de securitate pot cădea în tiparele bine înțelese ale acțiunii și reacțiunii.

Sectorul militar este încă dominat de dinamica securității regionale, dar cu o perspectivă crescută pentru o dinamică locală în statele mai slabe, care reprezintă complexe de securitate regională și microcomplexe. Deschisă unor cercetări viitoare rămâne și întrebarea dacă aceste microcomplexe se vor lega și vor determina o perturbare majoră a sistemului internațional creând breșe în țesătura societății internaționale (Kaplan, 1994; de Wilde, 1995). Dar, în general, logica teoriei clasice a complexului de securitate rămâne, în mod substanțial, valabilă pentru acest sector.

NOTE:

1 Dănuț-Mircea Chiriac, *Politici și strategii de securitate la începutul secolului XXI*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005, p. 9.

2 Luciana Alexandra Ghica, Marian Zulean (coord.), *Politica de securitate națională: concepte, instituții, procese*, Editura Polirom, Iași, 2007, p. 78.

3 *Politica Europeană de Securitate și Apărare*, Micromonografie publicată de Institutul European din România, București, 2005, p.5, http://www.ier.ro/documente/formare/Securitate_si_aparare.pdf, accesat la 03.11.2016.

4 „Tratatul de la Maastricht”, în *Teme Europene nr. 21*, aprilie 2007, http://ec.europa.eu/romania/documents/eu_romania/tema_21.pdf, accesat la 03.11.2016.

5 Dragoș Ilinca, *Politica Europeană de Securitate și Apărare*, Sinteză a Departamentului de Integrare Euroatlantică și Politică de Apărare, Ministerul Apărării Naționale, București, 2006, p. 8.

6 *Ibidem*.

BIBLIOGRAFIE

*** *Strategia Națională de Apărare a Țării 2015-2019 – O Românie puternică în Europa și în lume*, București, 2015.

Buzan Barry, *Peace, power, and security: contending concepts in the study of international relations*, în „Journal of Peace Research”, 1984.

Buzan Barry, *Popoarele, statele și teama – O agendă pentru studii de securitate internațională în epoca de după Războiul Rece*, Editura Cartier, Chișinău, 2000.

Buzan Barry, Wæver Ole, De Wilde Jaap, *Securitatea: un nou cadru de analiză*, Editura CA Publishing, Cluj-Napoca, 2010.

Chiriac Dănuț-Mircea, *Politici și strategii de securitate la începutul secolului XXI*, Editura

Universității Naționale de Apărare, București, 2005.

Ghica Luciana Alexandra, Zulean Marian (coord.), *Politica de securitate națională: concepte, instituții, procese*, Editura Polirom, Iași, 2007.

Ilinca Dragoș, *Politica Europeană de Securitate și Apărare*, Sinteză a Departamentului de Integrare Euroatlantică și Politică de Apărare, Ministerul Apărării Naționale, București, 2006.

Sava Ionel Nicu, *Studii de securitate*, Editura Centrului Român de Studii Regionale, București, 2005.

Wolfers Arnold, *Discord and Collaboration: Essay on International Politics*, Baltimore, John Hopkind University Press, 1962.

ISTORIA ÎN PARADIGMA POSTMODERNĂ

HISTORY IN THE POSTMODERN PARADIGM

Asist.univ.dr. Alina ROȘCAN*

Paradigma postmodernă aduce cu sine o viziune nouă asupra istoriei evidențiind caracterul său provizoriu și privind cu scepticism aparența de neutralitate, obiectivitate sau universalitate a scrierilor istorice. Istorici, teoreticieni și romancieri ai epocii relevă „sfârșitul istoriei” înțeleasă ca o sumă de enunțuri adevărate despre trecut și atrag atenția asupra dimensiunilor narativă, ideologică și discursivă inerente istoriei. Istoriografie înseamnă selectarea și sortarea urmelor trecutului, atribuirea unui înțeles evenimentelor din trecut, interpretarea faptelor astfel rezultate și transpunerea acestora într-o formă narativă ce face uz de tropi și de imaginație. Prin urmare, scrierile istorice au multe în comun cu proza literară.

The postmodern paradigm brings about a new understanding of history by highlighting its provisional character and questioning the apparent neutrality, objectivity and comprehensiveness which historical writings lay claim to. Historians, theoreticians and novelists of the era talk of the ‘end of history’ understood as a sum of truthful statements about the past and draw attention to the narrative, ideological and discursive dimensions of history. Historiography entails selecting and sorting the traces of the past, endowing events of the past with meaning, interpretation of the ensuing facts and the creation of a narrative by means of tropes and imagination. Consequently, historical writings have much in common with literary writings.

Cuvinte-cheie: postmodernism; metaficțiune istoriografică; ideologie; discurs.

Keywords: postmodernism; historiographic metafiction; ideology; discourse.

Moto:

The one duty we owe to history is to rewrite it.
Oscar Wilde

Cadrul general

Louis Reichenthal Gottschalk¹ arată că istoriografia constă în reconstrucția trecutului folosind informații obținute prin analiza și examinarea critică a arhivelor și rămășițelor trecutului, dar totul se realizează cu ajutorul imaginației. Prin urmare, faptele istorice sunt niște puneri în intrigă, narrative și explicative, ale unor evenimente trecute², iar gândirea postmodernă se axează pe întrebarea: „Cum ajungem să cunoaștem trecutul?”. Printre conceptele pe care postmodernismul le-a contestat și subminat, alături de adevărul absolut, de cunoaștere sau de identitatea individuală, trebuie inclusă și istoria, deoarece și aceasta a devenit parte integrantă a ecuației postmoderne de pluralizare și interogare.

Astfel, concepția realistă ce vedea istoria ca pe o reprezentare obiectivă și exactă a trecutului și-a pierdut validitatea – istoria nu mai este percepută ca depozitarul unor fapte pure, nealterate de percepțiile indivizilor, de ideologie sau de procesul de selectare impus de crearea unei narațiuni scrise³. Discursul istoriei a suferit mari schimbări, iar raționamentul lui Michel Foucault⁴ a generat o nouă percepție a acestui tip de discurs: contradicțiile înlocuiesc totalitățile, discontinuitățile și lacunele prevalează asupra continuității și a evoluției, iar universalul și transcendentalul lasă loc particularului și neobișnuitului.

Unii contestatari ai postmodernismului, precum Fredric Jameson sau Terry Eagleton, îi impută caracterul anistoric. Totuși, Linda Hutcheon arată, în multiple lucrări, că de fapt există o dorință de a gândi istoric, dar într-o manieră critică și contextuală în locul unei acceptări lipsite de îndoieli. În

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: roscan.alina@myunap.net

articolul său despre problematizarea istoriei⁵, Linda Hutcheon dezvoltă concepția postmodernă a istoriei cu caracterul său provizoriu și nedeterminat, cu neîncrederea sa față de obiectivitatea și neutralitatea istorisirilor și cu interogarea statutului ontologic și epistemologic al faptelor istorice. Caracterul provizoriu și nedeterminat al istoriei nu echivalează cu negarea istoriei, ci implică o recunoaștere a faptului că înțelesul și forma nu sunt inerente evenimentelor din trecut, ci sunt impuse de sisteme (discursuri) care transformă acele evenimente în fapte istorice. Doar prin intermediul narațiunii retrospective este trecutul transpus în evenimente și realizări coerente. Postmodernismul consideră contextul istoric semnificativ și determinant, dar în același timp problematizează cunoașterea istorică sugerând că nu există un singur concept esențializat, transcendent – *istoricitate autentică*⁶. Convențiile istoriografiei sunt puse sub semnul întrebării prin lucrări care contestă singularitatea și unitatea în favoarea multiplicității și disparității.

Preocupări legate de maniera în care se narează timpul, dar și de natura și statutul informațiilor disponibile despre trecut apar atât în istoriografie, teorie, cât și artă manifestate sub forma a ceea ce Hutcheon numește un fel de suspiciune radicală față de istoriografie⁷, predominantă în lucrările lui Hayden White, Michel de Certeau sau Lionel Gossman. Trecutul, fie că este recent sau îndepărtat, trebuie judecat prin perspectiva puterilor și a limitărilor prezente ale scrierii trecutului. Rezultatul este, adesea, ironia și un provizorat declarat, sau, așa cum apreciază Umberto Eco, trecutul trebuie revizitat, dar cu ironie, nu inocent⁸.

„Sfârșitul istoriei”

În urma colapsului Uniunii Sovietice, Francis Fukuyama anunța „sfârșitul istoriei”⁹ și victoria sistemului occidental (american), democrația politică și economia pieței libere. „Sfârșitul” viza acceptarea universală a unei ordinii sociale și politice raționale ce avea să genereze pace și armonie socială. Date fiind recente reînnoiri ale unor conflicte la scară mare, dar și consolidarea unor regimuri autoritate (precum în Rusia sau China), estimarea lui Fukuyama pare excesiv de optimistă. Există, totuși, și un alt înțeles al sintagmei „sfârșitul istoriei” – în concepția postmodernă, aceasta semnificând o lipsă de coerență în istorie, unde nu mai este loc de narațiuni universale monolitice care

văd în lumea modernă rezultatul evoluției istorice, iar narațiunile istorice sunt produsul imaginației poetice și, adesea, nu pot fi distinse de ficțiune¹⁰.

Moderniștii credeau că se pot elabora enunțuri adevărate despre trecut prin intermediul cercetării ghidate; în contrast, postmoderniștii concep istoria în termeni constructiviști înțelegând că limbajul, de fapt, creează realitatea și trecutul, mai degrabă decât să le reflecte. Ca urmare a neîncrederii în istoria oficială, atenția istoricilor se diversifică, axându-se pe cei marginali și excluși, pe etnicitate sau gen, pe segmente ale populației sau pe cultură. Cu alte cuvinte, sfârșitul istoriei reprezintă sfârșitul vechilor moduri de a privi trecutul și conștientizarea faptului că istoria nu poate produce o descriere universală, obiectivă, atotcuprinzătoare a trecutului. Ia sfârșit și concepția potrivit căreia istoria avea o direcție și un scop și însemna progres.

Brian McHale descrie condiția postmodernă drept un peisaj anarhic de lumi la plural¹¹, iar în ceea ce privește istoria, această pluralitate a indus o nemulțumire față de istoriile autoritare absolute și o recunoaștere a faptului că istoriile locale au fost reduse la tăcere în numele unor astfel de relatări universale¹². În loc de „neîncredere” față de metanarațiunea istoriei, Anca Ignat propune sintagma „suspiciune neîncetată”¹³, care surprinde constanța interogărilor și a contestărilor pe care postmodernismul le ridică în privința istoriei. Întrebările sunt, în principal, de natură epistemologică de tipul: Ce fel de cunoaștere oferă istoria? Este exactă, astfel încât să transmită siguranță despre trecut? Prin urmare, statutul de narațiune supremă universală este contestat, dar istoria ca atare nu este negată.

Exista o distincție clară între istorie și ficțiune, fiind generată de valoarea de adevăr. În paradigma realistă, se considera că istoria aborda lucrurile așa cum se petrecuseră și pretindea veridicitate. Pe de altă parte, ficțiunea era domeniul invenției unde erau prezente posibilități și probabilități. În postmodernism, această distincție clară a suferit schimbări profunde, iar istoria a dobândit unele caracteristici ce aparțineau anterior exclusiv ficțiunii. Astfel, istoria nu mai constituie o reprezentare fidelă a realității trecute, ci a devenit un soi de hibrid cultural, un amestec de fapt și ficțiune, de adevăr și fals, de realitate și mit¹⁴. Dat fiind că istoria nu poate oferi o imagine atotcuprinzătoare a trecutului, oricât de multe informații ar fi acumulate, rezultă că

trecutul nu poate fi înțeles în întregime, iar istoria oferă probabilități și opinii rezonabile, mai degrabă decât cunoaștere și adevăruri absolute.

Creatorii de înțelesuri

În secolul al XIX-lea, istoricii urmăreau să elimine interpretarea în efortul lor de a genera reconstituiri realiste ale trecutului. În locul unor narațiuni istorice care să le permită istoricilor să fie activi și vizibili în textele lor și, totodată, să utilizeze artificii retorice, în acea perioadă istoricii au creat noi tehnici, precum diorama, taxidermia sau includerea unor segmente de realitate, precum citatele extinse. Totuși, Dominick La Capra a insistat asupra dimensiunii retorice inerente în scrierea istoriei, argumentând că documentele istorice trebuie considerate drept texte care suplimentează sau refac „realitatea”, nefiind doar simple surse care o divulgă¹⁵. Documentele trecutului nu constituie un mijloc transparent spre un eveniment trecut, ci, mai degrabă, „o urmă transformată”¹⁶ a acelui trecut, iar istoricul nu are acces direct sau complet la trecut, căci lucrează cu texte parțiale, fragmentate. Prin urmare, rezultatul nu poate fi decât incomplet ca arie de acoperire și, totodată, imaginativ, pentru a compensa lipsurile inerente. Asemenea romancierului, istoricul este astfel un făuritor de înțelesuri.

Așa cum a arătat Linda Hutcheon, metaficțiunile contestă anumite presupuneri fundamentale ale istoriografiei tradiționale, prin intermediul unor comentarii critice chiar asupra noțiunii de „creare” a istoriei (*making of history*), pornind de la narativizare și până la natura arhivelor documentare¹⁷. Astfel de texte accentuează ideea că faptele istorice sunt, mai degrabă, construite, decât descoperite și că istoricul este acela care dă înțeles documentelor. Inserțiile paratextuale ale documentelor istorice în romane – fie sub forma unor decupaje din ziare, declarații din procese legale sau fotografii – ridică întrebări importante: „Cum ajungem să cunoaștem trecutul?” și „Ce știm despre trecut?”. Hutcheon explică faptul că, efectiv, vedem urmele paratextuale ale istoriei, adică ale discursurilor sau textelor despre trecut, ale documentelor și reprezentărilor sale, astfel încât a scrie despre trecut fie ca istoric, fie ca romancier pare să fie o chestiune de *reconstruire*¹⁸.

Keith Jenkins pledează în favoarea unei distincții clare între dovadă și urmă. Trecutul s-a petrecut și urmele sale rămân, fie că istoricul le descoperă

sau nu, iar dovada rezultă în urma utilizării acestor urme în sprijinul unor argumentări sau interpretări fiind întotdeauna rezultatul discursului istoricului pentru că mai înainte ca acel discurs să fie articulat, dovada (istoria) nu există, doar urmele există, doar trecutul a existat¹⁹. Orice demers istoric are o dimensiune interpretativă intrinsecă, iar înțelesul pe care istoricul îl atribuie unor evenimente din trecut este influențat de propriul prezent al istoricului, așa încât o interpretare absolut obiectivă este imposibilă pentru ființa umană. Astfel, scrierea istoriei nu este o descriere neutră valoric, ci este, esențialmente, un schimb între trecut și prezentul neeradicabil al unei conștiințe, pentru că ele coexistă și se informează reciproc.

Istoria și memoria

Pierre Nora identifică, în decadele recente, o schimbare profundă în relația noastră cu trecutul. Aceasta îmbracă mai multe forme, precum criticarea istoriilor oficiale, recuperarea celor suprimate, dezvăluirea trecuturilor confiscate sau oprimate, un interes general în descoperirea rădăcinilor (în genealogie), un număr sporit de evenimente comemorative și inaugurarea unor noi muzee, sau apetitul pentru datini. Acest fenomen cuprinde întreg mapamondul și diverse grupuri se lansează în încercări de „recuperare a propriei memorii” în ceea ce Nora numește „o reglare de conturi cu trecutul la nivel global”²⁰. Autorul vorbește despre două motive pentru care memoria cunoaște un avânt considerabil în această perioadă. În primul rând, nu mai avem o viziune asupra viitorului și, prin urmare, simțim nevoia de a înregistra, nediscriminatoriu, orice urmă a ceea ce suntem în prezent sau a ceea ce am putea deveni în viitor. Această lipsă de viziune rezultă din fărâmițarea unității timpului istoric cu linearitatea sa simplă tradițională care leagă prezentul de viitor și de trecut. Dezintegrarea teleologiei istoriei este acompaniată de teama de a pierde orice urmă a noastră, astfel încât recurgem cu toții la stocarea a cât mai multor informații, în diverse formate.

Cel de-al doilea motiv, pentru care memoria se bucură de un statut fără precedent, derivă din democratizarea istoriei, prin faptul că pentru anumite grupuri minoritare trecutul trebuie reabilitat și, astfel, identitatea reafirmată. Trei tipuri de decolonizare permit minorităților să-și articuleze propriile memorii: internațională, la sfârșitul opresiunii

coloniale; domestică, când indivizii cu anumite particularități sunt recunoscuți; și ideologică, după regimurile totalitare. Ca urmare a aflului de memorii minoritare, relația dintre memorie și istorie se schimbă prin intensificarea noțiunii de „memorie colectivă”. Istoria, ca disciplină ce aspiră la statutul științific, era contrastată cu memoria considerată idiosincronică și înșelătoare; acum memoria devine colectivă, emancipatoare și sacră. Memoria este folosită drept istorie în ceea ce pare a fi „răzbunarea victimelor sau a celor prejudiciați, a proscrisilor [generând] istoria celor cărora le-a fost negat dreptul la Istorie”²¹. Acum este articulat adevărul experienței personale și al memoriei individuale, mai degrabă decât vreun adevăr istoric. Ca urmare a acestui nou statut al memoriei, sporește numărul de întrebări ale trecutului, fie că e vorba de politică, turism sau comerț, deoarece acesta nu mai are o singură semnificație. În același timp, memoria elimină monopolul pe care-l deținea istoricul în interpretarea trecutului. Controlul exclusiv pe care istoricul îl avea într-o lume a istoriei colective și a memoriei individuale este acum împărțit cu judecătorul, martorul, mass-media și legiuitorul.

Pe de altă parte, trebuie recunoscut rolul important jucat de uitare. Paul Ricoeur arată că, din cauză că este foarte selectivă și încorporată într-un cadru colectiv, memoria este galvanizată în aniversări publice, ritualuri sau celebrări²². În astfel de ocazii, anumite aspecte ale trecutului sunt amintite, în timp ce altele sunt neglijate deoarece nu se potrivesc cu anumite ideologii. Există un contrast clar între narațiunile memoriei și cele istorice: cele dintâi circulă în discursul de zi cu zi, iar celelalte se rup de discursul memoriei din cauza funcției lor critice de a stabili fapte și de a căuta explicații. Ricoeur recomandă memoria, mai degrabă decât investigația istoricilor, ca fiind mai importantă pentru înțelegerea condiției umane, considerând că memoria este un spirit liber pe care istoria încearcă să-l disciplineze cu standardele sale legate de ce și cum ar trebui ceva amintit. Cu alte cuvinte, istoria este memorie cultivată, disciplinată și ghidată într-o anumită direcție de un criteriu extra istoric ce stabilește ce poate fi și ar trebui păstrat în minte și, desigur, ce ar trebui uitat. Prin urmare, istoria nu vizează doar reamintirea, ci și uitarea, precum este cazul unor versiuni oficiale create și propagate forțat pentru a ascunde sau a distrage atenția de la „ceea ce s-a întâmplat cu adevărat” în trecut.

Așa cum arată Paul Ricoeur, istoricii construiesc reprezentări ale trecutului generând discursuri simbolice menite să țină metaforic locul trecutului, iar destinatarii unor astfel de monumente discursive sunt cetățenii și comunitățile unde aceste sunt generate. Ricoeur vorbește despre un dialog constructiv între narațiunile istoriei și memoria comună, dialog ce generează noi viziuni, perspective schimbate sau orizonturi îmbogățite; cu alte cuvinte, istoria critică poate fi însușită de către cetățeni și de către partizani, măbind orizontul memoriei.

Dimensiunea narativă a istoriei

Prin urmare, istoricul selectează și sortează urmele trecutului, apoi atribuie evenimentelor din trecut un anumit înțeles și interpretează faptele astfel rezultate. În acest moment, istoricul trebuie să creeze o narațiune. Potrivit lui Hayden White, acest lucru implică folosirea tropilor, precum metaforă, metonimie, sinecdocă și ironie sau *emplotment*, punerea în intrigă – genul literar folosit, precum romantic, tragedia, comedia și satira. Astfel, narațiunile istorice au multe în comun cu proza literară. De fapt, White consideră narațiunile istorice „ficțiuni verbale ale căror conținuturi sunt atât *inventate*, cât și *descoperite* și ale căror forme se aseamănă mai mult cu omoloagelor lor din literatură decât cu cele din știință”²³. Configurația unei anumite situații istorice este influențată de capacitatea istoricului de a îmbina o anumită intrigă/structură cu evenimentele din trecut asupra cărora se concentrează – un demers esențialmente literar.

Din această perspectivă, dat fiind că istoria folosește structuri literare convenționale, problema obiectivității și a vocii narrative a fost îndelung dezbătută. Aparența de neutralitate din scrierile istorice se datora faptului că istoricul își înlătura prezența din text lăsând loc unei aparente auto-narării a evenimentelor și generând impresia că nu există o intenție de influențare²⁴. Totuși, ascunderea emițătorului nu implică și absența sa având în vedere că „o poveste” nu poate exista fără un povestitor. Aparenta narare *impersonală a istoriei* este întotdeauna în cele din urmă *personală*, și deci *discurs*²⁵.

Deși urmele istoricului, adică ale emițătorului, și cele ale receptorului, cititorul de istorie, nu sunt vizibile cu ochiul liber, dar aceste entități sunt

întotdeauna implicite. Roland Barthes explică faptul că atât discursul istoric, cât și cel literar, de regulă, nu conțin semnele destinatarului, dar în realitate întreaga structură a unor astfel de discursuri implică un agent cititor²⁶. În ceea ce privește emițătorul, semnele (*shifters*) prezenței acestuia sunt mai frecvente în discursul literar, dar chiar și în discursul istoric emițătorul nu este cu adevărat absent nici chiar în cazul încercărilor de a produce istorie „obiectivă” când autorul își anulează sentimentele. Barthes concluzionează că discursul istoric „obiectiv” pozitivist nu diferă de cel schizofrenic având în vedere că ambele tipuri denotă o cenzură radicală a actului de vorbire, adică nu există nimeni care să-și asume responsabilitatea pentru enunț²⁷.

Hayden White susține că au loc distorsiuni când este impusă narativizarea asupra unei luni non-narative, deoarece această practică atrage după sine disimulări mai degrabă decât revelații. Sugestia sa este să considerăm discursul istoric un tip special de folosire a limbajului care, asemenea discursului metaforic, limbajului simbolic și reprezentării alegorice, urmărește, întotdeauna, mai mult decât spune *ad litteram*, spune altceva decât pare și dezvăluie ceva despre lume, cu prețul ascunderii unui alt ceva²⁸.

Dimensiunea ideologică a istoriei

O altă componentă inerentă istoriei este ideologia pentru că aceasta impregnează toate comportamentele și acțiunile individuale și colective și în special discursul²⁹. Hayden White arată că ideologia implică imposibilitatea de a avea moduri neutre valorice de a expune intriga, de a explica sau chiar de a descrie orice tip de evenimente, fie că sunt reale ori imaginare³⁰ și merge chiar mai departe sugerând că însuși limbajul este influențat de politică pentru că folosirea limbajului implică o anumită poziție față de lume. Ideologie înseamnă politica generală de adevăr, produsă și susținută de sistemele de putere Michel Foucault. Adevărul nu este separat de putere și nici nu este lipsit de propria-i putere, dar din cauza unor multiple constrângeri are configurații variate. Așadar, adevărul trebuie înțeles ca un sistem de proceduri ordonate, menite să producă, să reglementeze, să distribuie, să circule și să opereze cu enunțuri. Prin urmare, adevărurile istorice trebuie înțelese drept „ficțiuni utile” ale puterii care folosește termenul

de „adevăr” pentru a exercita control: regimuri de adevăr³¹, astfel încât adevărurile sunt mijloace de a introduce, a reglementa și a eradica interpretări.

Hayden White identifică câteva ideologii (anarhistă, radicală, conservatoare, liberală), moduri de argumentare sau explicare (formist, mecanicist, organicist, contextualist) și moduri de punere în intrigă (romantic, tragic, comic, satiric) folosite de istorici fie conștient, fie involuntar. În modul formist, unități sau entități istorice individuale sunt văzute ca separate și relativ autonome. Modul organicist consideră că unitățile individuale sunt determinate de locul lor într-un întreg mai mare, într-un spirit comun. Modul mecanicist conectează fenomenele istorice prin cauză și efect, iar modul contextualist folosește un cadru comun de referință, prin care conectează unitățile între ele.

Punerea în intrigă, în modul romantic, glorifică victoria binelui asupra răului după încercări și necazuri; tragedia pune accent pe elementul ireconciliabil al interacțiunilor umane și lamentează pierderea binelui care se produce inevitabil atunci când valorile intră în conflict; iar comedia este integratoare din punct de vedere social și celebrează păstrarea valorilor umane comune pe fundalul amenințărilor. Satira vede doar schimbări fără sens în viața oamenilor, lipsită de un tipar și, în cea mai mare parte, guvernată de absurd și de întâmplare. Teoretic, orice combinație este posibilă astfel încât o anumită secvență de evenimente poate fi narată în orice mod, dar niciuna dintre istoriile care rezultă nu poate pretinde că este mai aproape de adevăr decât celelalte, deoarece nu există un mod „corect” de a narra³².

În postmodernism, istoria nu mai este înțeleasă ca acel adevăr obiectiv care rămâne același, indiferent de modul în care se schimbă condițiile sociale. Istoria este acum percepută ca fiind încărcată de ideologie și dependentă de context. Fie că este vorba despre istorie sau despre ficțiune, autorul creează o narațiune în care este prezentat un adevăr, cu dovezi în acest sens. Totuși, respectivul adevăr este construit de un emițător care este supus erorii, ideologiei și parțialității, dat fiind că nu poate scăpa de condițiile sociale ale vremurilor sale.

Dimensiunea discursivă a istoriei

Romancierii realiști aveau acces la istorie și o exploatau ca materie primă pentru romanele lor; totuși, nu obișnuiau să distorsioneze faptele istorice

în niciun fel și de aceea rămâneau fideli versiunilor oficiale arhicunoscute. Așa cum explică Alison Lee, în concepția realistă, istoria era percepută ca o serie de fapte extratextuale, care reprezintă realitatea așa cum a fost, iar scheletul de informații faptice din romanele istorice realiste este suplimentat cu veșmânt ficțional pentru a-l face mai prezentabil, dar păstrând linearitatea istorică, examinând cauzele și efectele³³. Pe de altă parte, scriitorii postmoderni etalează practicile discursive care arată că limbajul nu mai este perceput ca transparent. Prin urmare, nu mai poate fi conceput ca un mijloc de a transmite vreo reprezentare istorică exactă și demnă de încredere. De aceea, Foucault i se alătură lui Friedrich Nietzsche criticând căutarea originii, încercarea de a recupera imaginea unui adevăr primordial și a unei identități originale – în istorie, nu există un secret atemporal esențial unificator, ci discrepanțe³⁴.

Istoria este relatarea acelor care au știut și au putut să preia puterea și apoi s-o folosească în avantajul lor. Dacă acceptăm teza lui Foucault, atunci se dovedește că istoria este o însemnare a discontinuităților, conflict după conflict, a unor substituții, dislocări și răsturnări nesfârșite, iar căutarea originii va descoperi numai conflictul. În loc de o istorie a evenimentelor, putem vorbi, mai degrabă, despre o istorie a discontinuității, iar înregistrările istorice nu sunt altceva decât reflexii ale răsturnărilor de la putere, ale uzurpărilor puterii și ale însușirii vocabularului celor de la putere, pentru a-l folosi apoi împotriva foștilor săi utilizatori. Forțele care guvernează istoria nu sunt obiective sau aleatorii, ci, mai degrabă, reacționează doar la conflict.

Această concepție a istoriei diferă fundamental de reprezentările sale anterioare, în care conflictul nu era perceput ca esența sa. Evenimentele trecutului era percepute într-o succesiune cauză-efect, ceea ce oferea o anumită continuitate, un tipar și o organizare. Istoria este acum înțeleasă ca fiind o cursă pentru putere, în care scopul justifică mijloacele, iar cel victorios organizează și reorganizează evenimentele istorice, prin incorporarea lor în propriul discurs. Dacă privim istoria din această perspectivă, apar trei consecințe pe care Foucault le identifică astfel: utilizarea parodică a istoriei, direcționată împotriva realității, respingând istoria ca reminiscență și recunoaștere; utilizarea disociativă, țintită împotriva identității,

refuzând să vadă în istorie continuitate sau reprezentarea unei tradiții și utilizarea de sacrificiu, direcționată împotriva adevărului, anulând istoria ca sursă de cunoaștere.

În concluzie, istoria nu este altceva decât o practică discursivă, nu mai reprezintă întruparea memoriei, a continuității, a tradiției sau a cunoașterii. Regulile care guvernează practicile discursive se aplică și în cazul istoriei și includ: delimitarea unui câmp de obiecte, definirea unei perspective legitime pentru agentul cunoașterii, ca și fixarea unor norme pentru elaborarea conceptelor și teoriilor. Prin urmare, fiecare practică discursivă implică rețete care desemnează exclușiunile și alegerile. Referindu-se la regulile care guvernează practicile discursive, Foucault le numește *regularități* argumentând că acestea nu folosesc scopurilor unui singur individ, ci mai degrabă sunt menite să regroupeze discursuri astfel încât să creeze unități noi, uneori surprinzătoare³⁵, ceea ce înseamnă că istoria este gruparea și regruparea practicilor discursive cele mai potrivite pentru a servi scopurilor celor de la putere.

Așa cum explică Hutcheon, istoria dovedește că formele și modelele supraviețuiesc tipului de putere care le-a produs, iar înțelesul lor se schimbă în timp potrivit utilizării lor sociale³⁶. Datorită faptului că scriitorii sunt extrem de conștienți de natura servilă a istoriei, ei resping părerile realiste ce văd în istorie întruchiparea adevărului obiectiv, iar Patricia Waugh arată că scrierile metafictionale contemporane sunt atât un răspuns, cât și o contribuție la o înțelegere, tot mai detaliată, a faptului că realitatea și istoria sunt provizorii, că nu mai reprezintă o lume a adevărilor eterne, ci o serie de construcții, artificii și structuri nepermanente³⁷. În cadrul paradigmei postmoderne, are loc un proces de redefinire a relației dintre istorie, realitate și limbaj, iar înțelegerea faptului că istoria este accesibilă doar prin intermediul textelor duce la reconceptualizarea acesteia drept o creație umană.

Istoria și metafictionea istoriografică

Referindu-se la unele texte metafictionale recente, Linda Hutcheon le numește metafictione istoriografice și atrage atenția asupra tendinței acestora de a crea iluzia realității. Această iluzie este posibilă atunci când romancierii prezintă oameni, evenimente și locuri despre care cititorii știu că au existat și prin urmare le percep ca reale; totuși

autorul le redă într-un mod problematic. Aceste metaficțiuni istoriografice se joacă cu convențiile realiste în mod paradoxal. Ruxandra Buluc sugerează că sintagma metaficțiune istoriografică descrie ficțiunea contemporană mai bine decât „postmodernă”, deoarece sintetizează relația controversată și paradoxală pe care narațiunile o au cu ele însele și cu istoria pe care o prezintă³⁸.

Așa cum explică Alison Lee, metaficțiunea istoriografică problematizează atât natura referentului, cât și relația cu realul, lumea istorică prin intermediul combinației paradoxale dintre autoreflexivitate metaficțională și subiectul istoric³⁹. Astfel, la contactul cu discursul românesc postmodern, cititorul trebuie să recunoască faptul că întâlnește persoane, locuri sau evenimente verificabile istoric și, în același timp, că acestea sunt doar niște construcții discursive de tip românesc.

Scriitorii combină istoria cu ficțiunea respingând înțelesul transcendent atemporal ce i-a fost anterior atribuit istoriei și o prezintă ca pe un mijloc convențional, construit de a crea experiențe personale. Existența trecutului nu este negată, dar se ridică întrebarea dacă sau nu putem cunoaște trecutul prin intermediul fragmentelor discursive. Trecutul este o creație încorporată în noi narațiuni ce îi dau viață și înțeles din nou. Din relația aceasta specială, dintre ficțiune și istorie, se naște un hibrid, așa-numita „ficțiune istoriografică”, care nu se conformează metodelor comune de a distinge între faptul istoric și ficțiune. Este respinsă aserțiunea „numai istoria prezintă adevărul” punându-se sub semnul întrebării bazele acestei afirmații în istoriografie, dar și susținând că istoria și ficțiunea sunt discursuri (creații umane sau sisteme de semnificare) și că ambele își derivă adevărul din aceea identitate⁴⁰. Multe romane postmoderne arată că atât ficțiunea, cât și istoria construiesc atunci când textualizează trecutul și că documentele care supraviețuiesc, istorisirile martorilor oculari sau arhivele sunt forme textualizate care fac referentul accesibil în prezent.

Informațiile paratextuale din scrierile postmoderne sunt folosite pentru a introduce date istorice într-un design și atrag atenția chiar asupra procesului de înțelegere și de interpretare a trecutului prin textualitate. Paratextualitatea metaficțională, oricare ar fi forma sa – note de subsol, titluri de capitol și epigrafe, cuvânt înainte sau epilog – acționează în două feluri asupra textului primar:

îi reamintește cititorului ficționalitatea sa și, în același timp, își afirmă factualitatea și istoricitatea. Hutcheon susține că astfel de paratexte nu-i permit cititorului să universalizeze și să se separe de contextul istoric⁴¹.

Metaficțiunea istoriografică arată clar faptul că numirea și constituirea evenimentelor din trecut în fapte istorice se face prin selectare și poziționare narativă și că ajungem să cunoaștem astfel de evenimente prin înregistrări discursive, prin urmele lăsate de acestea. Așa cum explică Hutcheon, trecutul este deja „semioticizat” sau codat, adică deja înscris în discurs și, prin urmare, „întotdeauna deja” interpretat, chiar și prin simpla selecție a ceea ce a fost consemnat și prin inserția sa într-un discurs narativ⁴². Există o prezență retorică dublă, implicată în scrierea istoriei – în primul rând, în limbajul dovezilor despre trecut și în al doilea rând, în limbajul cu care istoricul alege să discute și să interpreteze acele dovezi.

Relația dintre ficțiune și istorie este una de interacțiune și implicare reciprocă, iar metaficțiunea istoriografică se situează în discursul istoric, dar nu renunță la autonomia sa de ficțiune. Istoria și ficțiunea sunt legate prin doi numitori comuni – intertextualitatea și narativitatea. Ficțiunea ridică întrebări legate de autoritatea oricărui act de scriere plasând atât discursul istoric, cât și cel ficțional într-o rețea intertextuală tot mai largă care ridiculizează orice noțiune de origine singulară sau cauzalitate determinată de multipli factori⁴³.

Datorită scepticismului față de obiectivitatea istoriei, datorită conștientizării faptului că limbajul nu este neutru, producția de istorii cunoaște un avânt fără precedent. Ceea ce era cândva *Istoria scrisă*, în principal, de către europenii occidentali este acum îmbogățită cu aport din partea femeilor, a grupurilor gay, a minorităților etnice sau a celor anterior marginalizați. De asemenea, au loc încercări de desființare a unor mituri, precum beneficiile colonizării. Rezultatul este că destinatarul înțelege că nu citește *istoria*, ci mai degrabă *o istorie*.

NOTE:

1 Louis Reichenthal Gottschalk, *Understanding History: A Primer of Historical Method*, Alfred A. Knopf, New York, 1963.

2 Linda Hutcheon, *The Postmodern Problematic of History*, „English Studies in Canada” 14.4, 1988, p. 370.

3 Alison Lee, *Realism and Power. Postmodern British Fiction*, Routledge, London, 1990, p. 29.

- 4 Michel Foucault, *Language, Counter-memory, Practice. Selected Essays and Interviews*, traducere D.F. Bouchard, S. Simon, Ithaca, Cornell University Press, New York, 1977.
- 5 Linda Hutcheon, *op.cit.*, p. 307.
- 6 *Ibidem*, p. 367.
- 7 *Ibidem*, p. 368.
- 8 Umberto Eco, *Reflections on The Name of the Rose*, traducere W. Weaver, Minerva, London, 1994, p. 67.
- 9 Francis Fukuyama, *The End of History?*, „National Interest” 16, 1989, pp. 3-18.
- 10 Georg Iggers, *A Search for a Post-Postmodern Theory of History*, „History and Theory” 48, Wesleyan University Print, 2009, p. 122.
- 11 Brian McHale, *Constructing Postmodernism*, Routledge, New York, 1992, p. 37.
- 12 Steven Connor, *The English Novel in History. 1950-1995*, SUA, Routledge, 2001, p. 133.
- 13 Anca Ignat, *Rethinking History: Postmodernist Perspectives*, „ACB Journal” 5, 2004, par. 8.
- 14 *Ibidem*.
- 15 Dominick LaCapra, *History and Criticism*, Cornell University Press, Ithaca, 1985, p. 11.
- 16 Linda Hutcheon, *op.cit.*, p. 307.
- 17 *Ibidem*, p. 306.
- 18 *Ibidem*, p. 312.
- 19 Jenkins, 2003, p. 60.
- 20 Pierre Nora, *The Tidal Wave of Memory*, project-sindicate.org., 2001, par 1.
- 21 *Ibidem*, par. 21.
- 22 Paul Ricoeur, *Memoria, istoria, uitarea*. 2000, traducere I. Gyuresik, M. Gyuresik, Editura Amarcord, Timișoara, 2001, p. 11.
- 23 Hayden White, *Metahistory. The Historical Imagination in the Nineteenth-Century Europe*, Johns Hopkins University Press, London, 1973, p. 82.
- 24 Anca Ignat, *op.cit.*
- 25 Patricia Waugh, *Metafiction: The Theory and Practice of Self-Conscious Fiction*, Routledge, London, 2002, p. 27.
- 26 Roland Barthes, *The Discourse of History*, traducere S. Bann, *Comparative Criticism: A Yearbook*, vol. 3, Editura ES Shaffer, Cambridge: UP, 1981, p. 10.
- 27 *Ibidem*, p. 14.
- 28 Hayden White, *op.cit.*, p. 7.
- 29 Anca Ignat, *op.cit.*, par. 8.
- 30 Hayden White, *op.cit.*, p. 129.
- 31 Jenkins, 2004, p. 39.
- 32 Hayden White, *op.cit.*, pp. 29-31.
- 33 Alison Lee, *Realism and Power. Postmodern British Fiction*, Routledge, London, 1990, p. 35.
- 34 Michel Foucault, *Language, Counter-memory, Practice. Selected Essays and Interviews*, traducere D.F. Bouchard, S. Simon, Ithaca, Cornell University Press, New York, 1977, p. 142.
- 35 *Ibidem*, p. 200.
- 36 Linda Hutcheon, *op.cit.*, p. 28.
- 37 Patricia Waugh, *Metafiction: The Theory and Practice of Self-Conscious Fiction*, Routledge, London, 2002, p. 7.
- 38 Ruxandra Buluc, *Postmodern Irony in the Contemporary British Novel*, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, 2010, p. 37.
- 39 Alison Lee, *op.cit.*, p. 19.
- 40 Linda Hutcheon, *op.cit.*, p. 371.
- 41 *Ibidem*, p. 306.
- 42 *Ibidem*, p. 375.
- 43 *Ibidem*, p. 12.

BIBLIOGRAFIE

Barthes Roland, *The Discourse of History*, traducere S. Bann, *Comparative Criticism: A Yearbook*, vol. 3, Editura ES Shaffer, Cambridge: UP, 1981.

Buluc Ruxandra, *Postmodern Irony in the Contemporary British Novel*, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, 2010.

Connor Steven, *The English Novel in History. 1950-1995*, SUA, Routledge, 2001.

Eco Umberto, *Reflections on The Name of the Rose*, traducere W. Weaver, Minerva, London, 1994.

Foucault Michel, *Language, Counter-memory, Practice. Selected Essays and Interviews*, traducere D.F. Bouchard, S. Simon, Ithaca, Cornell University Press, New York, 1977.

Fukuyama Francis, *The End of History?*, „National Interest” 16, 1989.

Gottschalk Louis, *Understanding History: A Primer of Historical Method*, Alfred A. Knopf, New York, 1963.

Hutcheon Linda, *The Postmodern Problematizing of History*, „English Studies in Canada” 14.4, 1988.

Iggers Georg, *A Search for a Post-Postmodern Theory of History*, „History and Theory” 48, Wesleyan University Print, 2009.

Ignat Anca, *Rethinking History: Postmodernist Perspectives*, „ACB Journal” 5, 2004.

LaCapra Dominick, *History and Criticism*, Cornell University Press, Ithaca, 1985.

Lee Alison, *Realism and Power. Postmodern British Fiction*, Routledge, London, 1990.

McHale Brian, *Constructing Postmodernism*, Routledge, New York, 1992.

Nora Pierre, *The Tidal Wave of Memory*, project-sindicate.org., 2001.

Ricoeur Paul, *Memoria, istoria, uitarea*, 2000, traducere Gyuresik I., Gyuresik M., Editura Amarcord, Timișoara, 2001.

Waugh Patricia. *Metafiction: The Theory and Practice of Self-Conscious Fiction*, Routledge, London, 2002.

White Hayden. *Metahistory. The Historical Imagination in the Nineteenth-Century Europe*, Johns Hopkins University Press, London, 1973.

*** *Tropics of Discourse. Essays in Cultural Criticism*, Johns Hopkins University Press, London, 1987.

*** *Figural Realism. Studies in the Mimesis Effect*, Johns Hopkins University Press, London, 2000.

*** *Power/Knowledge. Selected Interviews and Other Writings: 1972-1977*, traducere C. Gordon,

et al., Editura C. Gordon, Panthron Books, New York, 1980.

*** *The Order of Things. An Archaeology of the Human Sciences*, Vintage House, New York, 1994.

*** *A Poetics of Postmodernism*, „History, Theory, Fiction”, 1988, Routledge, New York, 1990.

*** *Postmodern Paratextuality and History*, „Texte 5”, 1996.

*** *Reasons for the Current Upsurge in Memory*, eurozine.com, 2002.

PERCEPȚIA PUBLICĂ A RISCULUI DE INUNDAȚII, CU IMPLICAȚII ASUPRA NIVELULUI DE PREGĂTIRE A COMUNITĂȚILOR VULNERABILE

PUBLIC PERCEPTION OF FLOODING RISK WITH IMPLICATIONS ON THE PREPAREDNESS OF VULNERABLE COMMUNITIES

Drd. Silvia SPĂTARU*
Șef de lucrări dr. Maria HOSU**

Cunoașterea impactului social și percepția gradului de risc de către populație va contribui la conștientizarea mai amplă a situațiilor de criză ecologică sau de altă natură. Odată cu creșterea frecvenței și a intensității fenomenelor de risc, la nivel global, devine o necesitate strategică identificarea nivelului de percepție a riscului și de conștientizare a pericolului, în particular, la inundații, precum și a gradului de pregătire și de vulnerabilitate a populației afectate de dezastre naturale. Așadar, ne-am propus în acest articol să abordăm câteva aspecte legate de percepția comunității umane și posibile patternuri comportamentale în caz de inundații, aspecte cu implicații importante în: sănătatea publică, deciziile politice privind direcționarea fondurilor pentru intervenții postdezastru, precum și în elaborarea planurilor de informare a populației cu privire la dezastrelle naturale.

The proper assessment of the social impact of floods and the way population perceives the associated risks would contribute to an increased public awareness of ecologic or other types of crises. The increase in frequency and intensity of risk phenomena worldwide during the last period urges public institutions to consider risk perception and danger awareness level within potential affected communities as strategic necessities, especially in the case of floods. The present paper approaches some aspects related to risk perception and identifies some behavioral patterns when dealing with flooding risk. The paper's results could support public administration in the elaboration of natural disasters information plans, funds allocation in post-disaster interventions or public health policies.

Cuvinte-cheie: securitate; riscuri de mediu; inundații; percepția și conștientizarea riscurilor; autoeficacitate; patternuri comportamentale.

Keywords: public security; environmental risk; floods; risk perception and awareness; self-efficacy; behavioral patterns.

Amenințările de mediu

Valoarea atribuită amenințărilor ține de obiectivul urmărit și de domeniul de interes al evaluatorului fie la nivelul organizațiilor internaționale sau naționale, fie la nivelul comunităților și al indivizilor. Pornind de la premisa că domeniile de securitate se întrepătrund și nu pot fi strict delimitate, vom accepta că există o multitudine de

criterii pentru clasificarea amenințărilor, în general, și a amenințărilor de mediu, în particular.

Profesorul de relații internaționale, Buzan Barry, consideră că o amenințare prezintă ținte și surse cu atât mai clare, cu cât aceasta este mai specifică. Modelul explicativ, elaborat de către cercetător, scoate în prim-plan tipul și intensitatea amenințărilor. Astfel, o amenințare poate fi considerată de intensitate scăzută când se manifestă prin *caracter difuz, îndepărtare în spațiu și în timp, probabilitate și consecințe scăzute, neutralitate istorică*. Intensitatea sporită a unei amenințări este dată de *caracterul specific, apropiere în spațiu și în timp, probabilitate ridicată, consecințe grave și*

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: spatarusilvia@yahoo.com

**Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

e-mail: mhосу@geografie.ubbcluj.ro

amplificare istorică. Pentru înțelegerea mai amplă a amenințărilor se va avea în vedere natura specifică a obiectului de referință¹.

Viața omului se desfășoară în multiple sfere de activitate și variază în funcție de factorii specifici. Din acest motiv, pe baza aceluiași criteriu, pot fi evidențiate diferite tipuri de amenințări. Din punct de vedere al științelor socio-umane și de securitate națională, amenințările la adresa securității și a integrității omului sunt analizate prin prisma a cinci domenii majore: social, politic, militar, economic, de mediu². Domeniile enumerate pot fi completate cu altele sau divizate în subdomenii mai restrânse, precum: cultural, etnic, profesional, financiar, tehnologic, ecologic etc.

Amenințările de mediu sau de natură ecologică – termen recent instaurat în preocupările de securitate națională și globală – se accentuează odată cu degradările naturale și modificările climatice pe întreaga planetă. Trebuie să precizăm că există amenințări de mediu datorate exclusiv unor procese naturale: cutremure, furtuni, inundații, erupții vulcanice, secetă etc. Acestea, însă, se pot suprapune peste amenințările generate prin activități antropice, cum ar fi: emisii continue în aer, apă și sol provenite din industrii și activitățile asociate, activități agricole care afectează sănătatea omului și mediul, urbanizarea și infrastructura ca surse generatoare de poluare și altele.

Transformările de mediu, cu sau fără contribuția omului, pot pune în pericol sănătatea cetățenilor, credibilitatea și stabilitatea statului, relațiile interstatale, echilibrul planetar. Limita resurselor naturale devine o problemă de securitate din ce în ce mai acută și poate duce la confruntări armate. Distrugerea florei și faunei, poluarea și degradarea solului și aerului, subțierea stratului de ozon, lipsa apei potabile în unele regiuni – toate acestea reprezintă aspecte care pun în pericol întreaga omenire.

Paleta obiectivelor de referință în prevenirea amenințărilor din mediul înconjurător variază de la entități concrete, precum protejarea unor specii ale florei sau faunei, până la probleme de ordin global, ca de exemplu, diminuarea poluării sau stoparea subțierii stratului de ozon. Amenințările de mediu localizate pe un teritoriu restrâns (inundații, alunecări de teren, accidente tehnologice minore etc.) pot fi soluționate prin acțiuni și acte normative ale autorităților locale sau naționale.

Pe când amenințările de mediu planetare impun o abordare mult mai largă și implică colaborarea actorilor internaționali, iar ca rezultat sunt elaborate programe strategice cu impact major (de exemplu, *Carta Mondială a Protecției Naturii*, 1982)³.

Amenințările naturale, de cele mai multe ori, se interconstruiesc cu cele de ordin uman, care pot fi tratate distinct ori în asociere, de exemplu, domeniul militar-politic ori socio-economic. Condițiile fizico-geografice austere sau, din contră, resursele naturale abundente ale unor țări au fost deseori cauza expansiunilor teritoriale, migrației popoarelor, dominanței economice interstatale și a altor inițiative de agresiune a oamenilor împotriva altor oameni. Pe de altă parte, odată cu calamitățile naturale, precum inundațiile, seceta, înzăpezirea, se pot instaura sau accentua sărăcia și foametea. Însă acestea din urmă survin ca o consecință a fenomenelor naturale extreme, fiind un risc temporar, care se va atenua odată cu stoparea cauzei primare sau odată cu formarea deprinderilor de reacție și de adaptare a populației la riscurile naturale, cum ar fi în cazul inundațiilor.

Desigur, în ultimul timp se vorbește tot mai des și despre securitatea în alte sfere de activitate umană, precum cea cibernetică sau informațională. Referitor la riscurile naturale, interferența cu securitatea în aceste domenii ne interesează din punct de vedere al stocării, prelucrării și diseminării informației relevante despre riscurile potențiale și reale din mediul înconjurător. Analiza unor astfel de informații ar ajuta la îmbunătățirea pregătirii populației și a instituțiilor abilitate pentru a răspunde situațiilor de insecuritate ambientală. În plus, stocarea și diseminarea experiențelor pozitive drept lecții învățate pentru a face față dezastrelor naturale la nivel local și național ar contribui la asimilarea cunoștințelor și pentru formarea abilităților de reacție pe baza modelării comportamentale.

Înțelegerea noțiunilor cheie în descrierea riscurilor de mediu

În ultimele decenii se observă o intensificare a schimbărilor climatice neprevăzute la nivel global și local, precum și declanșarea unor evenimente naturale necontrolabile, cu puternic impact social negativ. Președintele Organizației Mondiale pentru Cooperare Științifică, Elchin Khalilov, declara, la începutul anului 2012, că în perioada imediat următoare vor avea loc multiple dezastre naturale

și evenimentele meteorologice extreme, cum ar fi: „intensificarea bruscă a activității solare va declanșa producerea în lanț a catastrofelor naturale – erupții vulcanice puternice, valuri tsunami, cutremure devastatoare, iar un nivel de vârf va fi în 2013-2014”⁴.

Urmărind evenimentele naturale dezastruoase din ultimii ani, aflăm din „Retrospectiva dezastrelor naturale de proporții” în perioada anilor 2011-2013, apoi în 2014, realizată de Agerpres, că anticipările făcute de către autorul menționat s-au adeverit în mare parte. În 2012 s-au produs cutremure semnificative de peste 7 grade pe scara Richer (Canada, Filipine, Mexic, Guatemala, Japonia, Columbia); val de frig siberian (Europa de Est, inclusiv România); uragane și furtuni (Insulele Caraibe, Insulele Filipine, SUA). În anul 2013, Insulele Filipine au fost afectate de super-uraganul Haiyan, soldat cu moartea a peste 6.000 de oameni. Anul 2014 s-a remarcat, de asemenea, prin inundații, furtuni, tornade, cutremure și alte fenomene naturale extreme.⁵

Din analiza legislației în vigoare, evidențiem clasificarea oficială a *tipurilor de risc generatoare de situații de urgență din România*, prevăzută în Anexa nr. 2 la HG nr. 2.288/2004. Riscurile sunt împărțite convențional în trei grupe: naturale, tehnologice și biologice. În acest cadru legislativ, în grupul riscurilor naturale sunt incluse următoarele:

- a) fenomene meteorologice periculoase: inundații, furtuni, tornade, secetă și îngheț;
- b) incendii de pădure;
- c) avalanșe;
- d) fenomene distructive de origine geologică: alunecări de teren, cutremure de pământ.⁶

Declanșarea dezastrelor naturale solicită o abordare complexă a riscurilor și dezvoltarea capacităților de intervenție promptă și eficientă în situațiile de urgență, provocate de acestea. Studiarea factorilor declanșatori ai situațiilor de risc trebuie realizată în paralel cu analiza relației între hazard și vulnerabilitate, relație care determină gradul de risc.

Pentru înțelegerea *gradului de risc* al fenomenelor geografice (naturale și antropice) se va avea în vedere capacitatea comunității umane de contracarare imediată a pericolului și de adaptare la modificările de mediu. Riscul de mediu se va raporta la relația omului cu evenimentele naturale pe care, la un moment dat, el nu le poate controla. Totodată, atât intervenția omului asupra mediului

înconjurător, cât și suportarea consecințelor în caz de dezastre naturale, sunt determinate de inițiativa și libertatea de decizie a omului. Relația omului cu mediul natural este influențată, după părerea lui Kenneth White, pe de o parte, de efectele legităților naturale, iar pe de alta, de tendința omului modern de adaptare la modificările de mediu.

Un studiu realizat, în 1995, de către Comisia Europeană cu privire la dezastre și cataclisme, a scos în evidență criteriile esențiale după care pot fi clasificate dezastrele. Au fost considerate cele mai relevante următoarele criterii: viteza de declanșare a unui dezastru, domeniul afectat (natural, tehnologic, militar, politic, social etc.), dimensiunea și durata dezastrului. Prin coraportarea criteriilor selectate s-a ajuns la delimitarea a șase grupe majore de riscuri, iar clasificarea dată de CE a fost recunoscută pe plan mondial drept una de referință.⁷

În cadrul aceluși studiu despre dezastrele globale, realizat de CE la finele secolului precedent, s-a urmărit, în primul rând, impactul distructiv al cataclismelor asupra populației, exprimat în proporția victimelor rezultate, precum și ponderea factorilor naturali față de cei umani în declanșarea, menținerea și agravarea amenințărilor la adresa securității umane. S-a dovedit că ponderea cea mai mare o au conflictele civile, după care urmează lipsa resurselor de hrană (foametea), apoi dezastrele naturale. Ultimele, în proporție de 12,3%, sunt defalcate în dezastre naturale specifice, printre care inundațiile ocupă un total de 1,6%. Conform acestor date, inundațiile sunt încadrate în prima grupă majoră de dezastre globale.

Vom menționa că prima dintre grupele de riscuri evidențiate cuprinde riscurile *naturale, cu declanșare rapidă*, adică cele provocate de hazarduri naturale: *cutremure, inundații, avalanșe, alunecări de teren, erupții vulcanice, epidemii*. Astfel de urgențe au o evoluție promptă și apar brusc, eventual, după o atenționare prealabilă. Stihiiile naturale, deși uneori pot fi prevăzute, sunt greu de oprit și de gestionat, dată fiind amploarea fenomenelor descrise.

În contextul studiului amintit și ale altor studii cu referire la riscurile de mediu, au fost analizate mai multe hazarduri naturale; prin *hazard* înțelegându-se orice eveniment natural sau antropocentric neașteptat, imprevizibil, cu declanșare rapidă, producător de daune materiale și/sau umane. Pentru relevanța concluziilor, dintre aceste evenimente

au fost selectate cele care puteau fi încadrate în categoria dezastrelor. Ca să nu creăm confuzii, trebuie să menționăm aici faptul că un *hazard* poate fi considerat *dezastru*, doar dacă „sunt înregistrate cel puțin zece pierderi de vieți omenești sau 50 de persoane rănite și pierderi materiale de peste un milion de dolari”⁸. În general, prin *dezastru* se înțelege situația în care evenimentul de risc s-a produs și efectele sale depășesc capacitatea de adaptare imediată din partea comunității umane.⁹

În literatura de specialitate, deseori, se găsesc suprapuneri parțiale între noțiunile *amenințare*, *hazard*, *vulnerabilitate*, *risc*.

Astfel, *amenințarea* este înțeleasă ca un pericol din exterior, potențial sau real, perceput sau nu, cu premisa de anticipare a producerii fenomenului distructiv. La diferiți autori, *hazardul* sau *amenințarea* apar cu aceeași semnificație.

Pe când *vulnerabilitatea* presupune partea sau părțile slabe ale subiectului amenințat (precum comunitate, indivizi aparte, instituții, bunuri materiale, tehnologii, construcții), capacitatea scăzută de a înfrunța pericolul, condițiile interioare ale sistemului, care măresc susceptibilitatea lui. Din punct de vedere al securității mediului, *vulnerabilitatea* reprezintă măsura în care poate fi afectat un sistem (natural sau antropic) expus unui anumit tip de hazard.¹⁰

La unii autori¹¹, întâlnim un alt termen – *expunerea*, adică starea indivizilor, a bunurilor sau a sistemelor de a afla direct în fața fenomenului natural devastator. Din punctul nostru de vedere, noțiunea de *expunere* se apropie mult de cea de *vulnerabilitate* și poate fi tratată ca atare.

Noțiunea de *risc*, în domeniul securității, este explicată în mare parte prin tandemul *amenințare/hazard și vulnerabilitate/expunere*. Însă doar cunoașterea acestora nu este de ajuns pentru a înțelege și a înfrunța un risc de securitate. *Riscul* va fi interpretat în contextul caracteristicilor esențiale ale fenomenului, respectiv: domeniul afectat, nivelul de desfășurare, actorii implicați, promptitudinea declanșării, posibilitatea de predicție.¹²

În 1992, în cadrul Deceniului Internațional pentru Reducerea Dezastrelor Naturale 1990-1999 (International Decade for Natural Disaster Reduction – IDNDR), *riscul natural* este definit de către forumul ONU ca probabilitatea de a fi afectată o comunitate umană de un hazard și este dat de nivelul așteptat al pierderilor în cazul producerii

evenimentului natural. *Riscul*, în general, este indisolubil legat de prezența omului în teritoriu, care este capabil să conștientizeze cauzele și consecințele fenomenului aleator, dispunând, totodată, de liber arbitru. În absența comunității umane nu ar exista risc, ci doar *hazard*, indiferent de dimensiunea și consecințele fenomenelor extreme asupra spațiului natural.¹³

Analiza geografică a catastrofelor de mediu implică mai multe variabile legate de caracteristicile proprii fenomenului natural, dar și de gradul de afectare a populației de către acel fenomen. Măsurarea nivelului de insecuritate în cazul riscurilor naturale se va face din punct de vedere al pierderii sau al distrugerii bunurilor materiale și al expunerii populației la îmbolnăvire sau/și scădere a calității vieții. La acestea se adaugă modificările de mediu, care persistă în timp și care solicită o intervenție de refacere, îmbunătățire, consolidare environmentală și de protecție a comunității civile.

Obiectiv și argument al studiilor de percepție a riscurilor naturale

Modul în care resursele personale și percepția severității riscurilor naturale, în speță, a inundațiilor, prezic gradul de stres (stresul distructiv) în cadrul persoanelor expuse, constituie o preocupare esențială și constantă în acest domeniu, prin faptul că reprezintă un indicator important în managementul situațiilor de criză și adoptarea anumitor politici și strategii de reducere a stresului psihologic după catastrofele naturale.

Din perspectiva relației *om – mediu*, prevenirea și diminuarea dezastrelor naturale depinde mai mult de modificarea forțelor sociale, prin reducerea vulnerabilității și creșterea rezilienței comunităților potențial afectate, ci nu constau – după cum se credea la mijlocul secolului trecut – în eliminarea riscului, o soluție tehnic imposibilă. Totodată, modelul conservării resurselor, propus de către Hobfoll, în anul 1989¹⁴, arată că oamenii sunt orientați spre acumularea de resurse pentru a face față unor situații neașteptate.

Dezastrele naturale epuizează resursele necesare în procesul de adaptare. Cu cât nivelul pierderilor resurselor de care dispun persoanele afectate sunt mai mari, cu atât orientarea spre suportul extern crește. Acordarea suportului scade manifestările stresului psihologic, după cum susțin Suar, Mandal și Khuntia (2002)¹⁵. Studiile arată că

elementele riscului și caracteristicile personale pot fi relevante pentru prezicerea comportamentului în timpul dezastrelor și pot chiar să interacționeze dând paternuri comportamentale diferite, conform cercetătorilor Grimm, Hulse și Schmidt (2011)¹⁶.

Paternurile comportamentale adaptative, în timpul și după catastrofele naturale, sunt stimulate de gradul de conștientizare a pericolului, cunoștințele legate de efectele posibile asupra comunității și sentimentul de vulnerabilitate personală la consecințele potențiale ale dezastrului.¹⁷

În acest articol ne-am propus să abordăm câteva aspecte legate de percepția comunității umane și posibile paternuri comportamentale în caz de inundații, aspecte cu implicații importante pentru *sănătatea publică, deciziile politice privind direcționarea fondurilor pentru intervenții post-dezastru*, precum și pentru *elaborarea planurilor de informare a populației cu privire la dezastrele naturale*, în special, la *inundații*.

În ultimul deceniu, conform datelor preluate de la Inspectoratul General pentru Situații de Urgență (IGSU)¹⁸, bilanțul total al inundațiilor din România a fost: 206 persoane decedate; circa 59.000 de persoane evacuate; 66.500 de locuințe afectate, dintre care 17.400 de locuințe distruse; 15.700 km de drumuri afectate.

În ultimii ani, populația României s-a confruntat cu dezastre majore care aduc în prim-plan, într-un mod dramatic, problema riscurilor naturale. Inundațiile care au avut loc în vestul țării, în perioada martie-aprilie 2005, urmate de inundațiile din estul și sud-estul țării, din perioada iulie-august, 2005, care au afectat 31 dintre cele 42 de județe și au adus daune de peste 500 de mil. USD, au fost estimate ca cele mai dezastruoase din ultimii 50 de ani.¹⁹

Când se discută despre dezastre și, implicit, riscuri naturale, comunitatea umană constituie o componentă importantă în surprinderea aspectelor esențiale, cu implicație în atenuarea consecințelor directe ale fenomenului. Acest aspect are ca punct inițial faptul că, în mod uzual, agențiile pentru gestionarea situațiilor de urgență au definiții clare ale dezastrelor naturale, care țin seama de natura fenomenului și pagubele produse de el (umane, materiale). Considerăm că astfel de definiții sau aspecte de cuantificare și clasificare urmăresc, în fond, să stabilească în ce măsură este nevoie de intervenție.

Drept dovadă, politicile de intervenție ale instituțiilor abilitate la nivel național se referă la metodele practice, și anume:

- de salvare a vieților omenești;
- de protejare a bunurilor materiale;
- de satisfacere a nevoilor primare ale persoanelor afectate (adăpost, hrană);
- de protejare a animalelor și a culturilor agricole.

Este plauzibilă acțiunea Serviciului de informare preventivă, statistică, analiză riscuri al IGSU de a edita „Ghidul cetățenului pentru situații de urgență”, care adoptă lozinca „Informați – pregătiți – împreună” și are drept motto pe copertă afirmația lui Pericle (500 î.H.): „Important nu este să prevezi viitorul, ci ca tu să fi pregătit pentru confruntarea cu el”²⁰.

Menționăm că în documentele analizate, precum legislația în vigoare cu referire la situațiile de urgență, planurile de intervenție în situație de riscuri naturale ale autorităților locale sau ghidul amintit anterior, nu se fac referiri la *măsuri de reducere a impactului psihologic* al dezastrelor naturale asupra persoanelor expuse la amenințările de mediu. De asemenea, nu sunt prevăzute în aceste documente măsuri specifice pentru *protecția copiilor* din comunitățile afectate de inundații sau pentru *prevenirea stresului posttraumatic* în rândul acestora.

Față de cele prezentate mai sus, apare în mod firesc întrebarea: „În ce măsură se cuantifică nivelul de percepție a populației, precum și modul de relaționare *environmentală*, reziliență și paternurile comportamentale?”

Reacția unei comunități umane la avertizarea cu privire la iminența unei inundații a fost prea puțin studiată. Totuși, din experiența situațiilor anterioare (aspecte reflectate în mass-media și consemnate de autoritățile abilitate), deși exista ordin clar de a părăsi locuințele, oamenii așteptau să li se confirme pericolul. Procesul de evacuare a populației a creat, de multe ori, probleme semnificative. Întotdeauna vor fi indivizi care vor refuza să-și părăsească locuințele ignorând avertizările. *Paternurile comportamentale* pot fi foarte diferite: unii se vor panica, alții vor deveni irascibili, alții nu se vor implica sau, din contră, se vor întoarce la propriile gospodării.

Toate aceste comportamente, cu implicații majore în reușita planului de intervenție, din

punctul nostru de vedere, sunt manifestate în funcție de câțiva factori subiectivi. Printre acestea putem enumera:

- percepția fenomenului de risc de către comunitatea afectată;
- informațiile și cunoștințele despre situație;
- prezența deprinderilor și abilităților de reacție;
- mobilizarea resurselor individuale și autoeficacitatea;
- încrederea în autorități.

Inundațiile, față de celelalte catastrofe naturale, generează anumite efecte în cadrul mediului fizic care au repercusiuni asupra populației în ceea ce privește procesul de adaptare. Acestea, prezentate pe scurt, ar fi: *aspecte peisagistice de pustiire, miros de nămol, locuințe inundate, frig, umezeală și cantități mari de noroi*. În cele mai multe cazuri, apa nu se retrage peste noapte, iar oamenii sunt nevoiți să aștepte zile sau săptămâni înainte să înceapă curățarea nămolului și a altor materiale aduse de viituri, precum și reabilitarea locuințelor.

De aceea, anumite resurse psihologice (cunoștințe despre eveniment, suport social etc.), care îi ajută pe supraviețuitori să se adapteze mai bine la aspectele specifice dezastrului, pot fi considerate *resurse personale congruent ecologice*.

Cu scopul de a răspunde la întrebările formulate anterior s-a derulat un *studiu sociologic în teren*, realizat sub îndrumarea noastră, cu concursul studenților de la Facultatea de Geografie din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca.

Metoda de studiu

Participanții și procedura

Participanții au fost vizitați la locul rezidențial, urmărind tehnica „unu din zece” (evaluatorul s-a oprit la fiecare a zecea casă) și au fost întrebați dacă doresc să participe voluntar într-un studiu despre impactul inundațiilor. Marea majoritate a persoanelor din arealul de studiu au fost de acord.

Participanții au fost asigurați că participarea lor este voluntară și vor putea să refuze să completeze chestionarul în orice moment doresc ei.

Arealul

Eșantionul a fost constituit din 117 respondenți, selectați din câteva localități situate în estul țării (sectorul Borca din Valea Bistriței), regiune care în ultimii ani a fost frecvent afectată de inundații. Subiecții care au declarat că nu au fost în regiune în timpul inundațiilor au fost excluși din studiu.

Pe baza împărțirii localităților în cadrul regiunii menționate s-au selectat respondenți din arealele respective, conform procedurii stabilite.

Caracteristici demografice

La studiu au participat persoane care la data chestionării aveau peste 18 ani și la prima impresie au dat dovadă de discernământ. Am încercat să menținem diferențe reduse în cadrul grupului, legate de gen. Conform condițiilor culturale din România, nu ne așteptăm ca în cadrul eșantionului să existe diferențe mari între bărbați și femei, la fel și în nivelul de educație (cuantificat prin ultima formă de învățământ absolvită).

Perioada

Perioada de derulare a cercetării a fost în lunile mai-iunie 2015.

Metode de colectare și de interpretare a datelor

Colectarea datelor s-a făcut pe baza unui chestionar format din 26 de itemi. Răspunsurile au fost înregistrate pe o scală Likert de 3 puncte (1 – împotriva, 2 – neutru, 3 – de acord). Unele întrebări, care nu s-au încadrat în acest model, conțin propria formulă de variante de răspuns.

Itemii au măsurat următoarele constructe:

- percepția fenomenului de risc, în general (itemii 1-5);
- interes și/sau preocupare în legătură cu inundațiile (itemii 6-9);
- norme subiective (itemii 10-12);
- percepția costurilor și a beneficiilor (itemii 13-20);
- intenția de a participa la cursuri de pregătire pentru dezastre naturale (itemii 21-23);
- participarea la activități locale de prevenire a riscurilor (itemii 24-26).

S-a urmărit în ce măsură există o relație între cele două variabile: percepția riscului și patternurile comportamentale. Pentru a raporta reacțiile care apar într-o situație specifică de inundații s-a folosit *metoda descriptivă*.

Interpretarea cantitativă și calitativă a rezultatelor

Pentru a contura portretul socio-colectiv al respondentului, vom prezenta caracteristicile de identitate a celor 117 persoane, care în momentul

realizării anchetei sociologice în arealul prestabilit, se aflau la domiciliu și și-au exprimat acordul să participe în mod voluntar la studiu. Caracteristicile de gen, vârstă și nivel de instruire se regăsesc în câteva întrebări suplimentare.

Astfel, urmărind precondițiile chestionării și reieșind din situația reală în teren, am obținut următoarele caracteristici socio-demografice, cum ar fi:

- vârsta medie a respondenților a fost de 52 de ani, aceasta reieșind din participarea persoanelor cu vârste cuprinse între 18 și 81 de ani;
- ponderea de gen înclină spre cel masculin, bărbații respondenți fiind în proporție de 60%, iar femeile – de 40%;
- nivelul de studii al persoanelor chestionate este, în mare parte, până la nivel de liceu, inclusiv, după cum urmează: școala primară/gimnazială – 32%, 10 clase sau liceu – 60%, școală postliceală – 6% și studii superioare – 2%.

Aceste caracteristici socio-demografice cu siguranță își vor lăsa amprenta asupra gradului de percepție și de conștientizare a riscurilor de inundație în raport cu modul de abordare a anumitor patternuri comportamentale în situație de risc.

Vom vedea în continuare în ce măsură sunt valorificate cunoștințele despre riscul de inundații în zonă și în ce măsură acestea vor influența implicarea activă a populației în pregătirea de a face față dezastrelor naturale (în special, inundațiilor) sau în activitățile de voluntariat pentru salvarea victimelor.

Primul grup de cinci întrebări s-a adresat percepției și înțelegerii riscului, în general. Aproape toți respondenții au fost de acord că riscul face parte din viața noastră. Întrebările 1 și 4 au nuanțat răspunsurile, datorită acordului exprimat în favoarea afirmațiilor că „nu se poate face nimic în legătură cu asta”(24%) sau că evenimentele naturale dezastruoase „sunt imprevizibile și nu pot fi evitate”(59%). Majoritatea covârșitoare, însă, au fost de acord cu ultima afirmație din această parte, precum că: „Protecția împotriva inundațiilor este o datorie publică” a fiecărui om. Rezultatele obținute sunt prezentate în graficul următor (figura 1).

Următoarele patru întrebări au fost gândite astfel încât să scoată în evidență interesul și/sau preocupările populației locale în legătură cu inundațiile din zonă. Având în vedere tematica studiului și faptul de a locui într-o zonă afectată

de inundații, în proporție de 95-100%, persoanele interogate și-au exprimat interesul față de pagubele produse de inundații și măsurile întreprinse de către

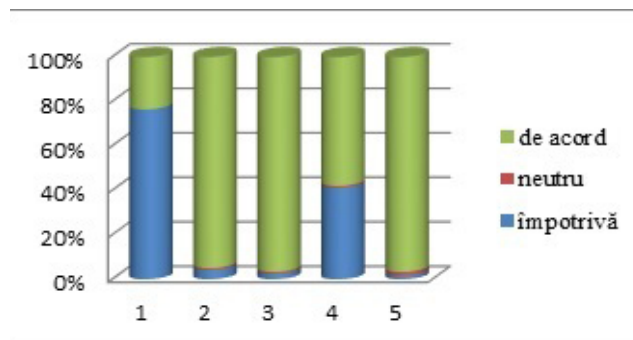

Fig. 1 Percepția fenomenului de risc

primăriei, consiliilor locale și alte instituții abilitate. Locuitorii din arealul vizat sunt preocupați în permanență de fondurile cheltuite și investițiile făcute pentru lucrările de amenajare a râurilor, pentru reducerea și controlul pagubelor produse de inundații (figura 2).

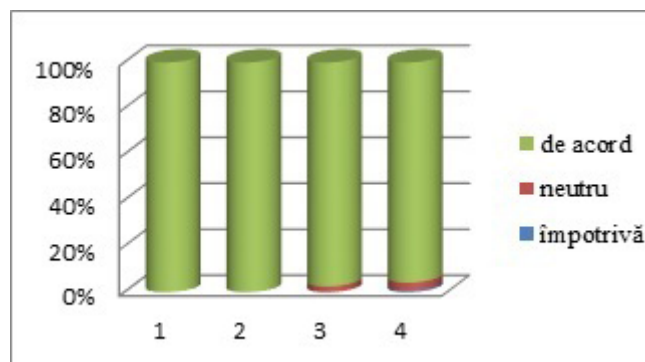

Fig. 2 Interes și/sau preocupare în legătură cu fondurile cheltuite

Sistemul de valori și convingeri social-morale stau la baza formării atitudinilor, care, la rândul lor, determină modul de comportare a oamenilor în diferite situații. Normele sociale sunt asimilate la nivel individual și influențează formarea reperelor axiologice individuale.

Rezultatele ilustrate în graficul din figura 3 ne sugerează câteva aspecte legate de normele subiective asimilate de respondenți, dar și de fermitatea convingerilor și onestitatea celor afirmate. Deși absolut toți susțin că s-ar simți rușinați dacă nu ar participa la acțiunile de pregătire împotriva inundațiilor, în timp ce vecinii, rudele, prietenii ar face asta, vedem că nu sunt complet onești în

privința responsabilităților personale asumate. La întrebarea: „Dacă se produc inundații cu pagube majore pentru populație, ar fi doar vina autorităților care nu iau măsuri”, o treime dintre respondenți au răspuns afirmativ (coloana 1). Aceasta demonstrează că unele persoane cred că responsabilitatea pentru reducerea riscurilor naturale revine în totalitate autorităților, care trebuie să-i protejeze cât mai degrabă și nu consideră că ar fi datoria fiecărui riveran să întreprindă măsuri individuale preventive de protecție a propriei gospodării.

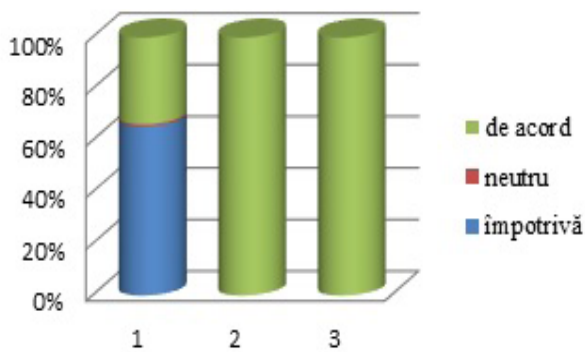

Fig. 3 Norme subiective în percepția riscului de inundații

La itemul 13, „Care este probabilitatea ca inundațiile să producă pagube mari în zona în care locuiți?”, părerile au fost împărțite, mai mulți respondenți au dat răspunsuri de tipul „foarte mică”, „mică” și „medie”. Însușind răspunsurile cu valoare pozitivă, neutră sau negativă, observăm că două treimi din locuitorii acestei zone cred că inundațiile nu vor produce pagube mari pe viitor (figura 4). Totodată, menționăm că marea majoritate a participanților la studiu (92%) recunosc (în răspunsul la întrebarea nr. 25) că au experimentat anterior consecințele inundațiilor în acest teritoriu. Această comparație dovedește că fie inundațiile în zonă nu afectează grav gospodăriile localnicilor, fie riveranii sunt bine pregătiți să înfrunte asemenea stihii ale naturii, cum ar fi inundațiile.

Întrebările următoare vizează percepția și conștientizarea costurilor și beneficiilor (itemii 13-20) în cazul riscurilor de inundații, iar răspunsurile date de participanții la studiu sunt ilustrate prin graficul din figura 5. În această parte a chestionarului, accentul se pune pe investiția de timp și pe responsabilitatea personală în procesul de pregătire pentru eventualele inundații. Absolut

toți respondenții sunt de părere că fiecare persoană/gospodărie trebuie să ia măsuri de prevenire a dezastrelor, condiție în care se poate tolera un nivel crescut al apei, atât timp cât gospodăria nu este puternic afectată (coloanele 2 și 7). Marea majoritate a oamenilor chestionați (peste 80%) cred că nu este dificil să găsească timpul necesar pentru a participa la exerciții și la instructaje de evacuare în caz de dezastre în comunitatea locală (coloana 1) și se gândesc dinainte la ce măsuri trebuie să ia pentru a proteja bunurile din gospodărie (coloana 3).

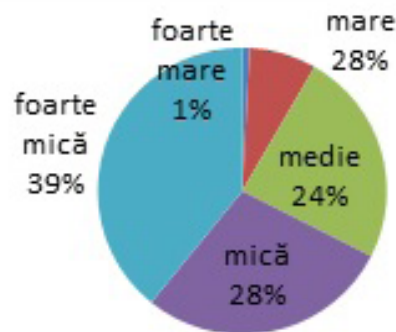

Fig. 4 Probabilitatea percepută a daunelor produse de inundații

Alta este părerea localnicilor despre asumarea responsabilității personale și depunerea eforturilor necesare pentru protecția individuală și a bunurilor deținute. O treime dintre respondenți (coloana 4) nu sunt de acord cu afirmația: „Dacă în urma unei inundații gospodăria îmi va fi afectată este și vina mea pentru că nu am luat măsurile necesare”. Mai mulți cred că „inundațiile fac parte din fenomenele naturii și nu pot fi evitate, ci doar acceptate ca atare și că „oricât efort depui, dacă au loc inundații tot ești în pericol” (coloanele 5 și 6), după cum se poate observa din figura 5.

Intenția de a participa la cursuri de pregătire pentru dezastre naturale a fost menționată prin întrebările cu numerele 21-23 și este ilustrată în graficul următor (figura 6). Populația este dornică să participe la cursuri de pregătire în caz de catastrofe naturale și să participe la muncă de voluntariat pentru reducerea pagubelor în caz de inundații (coloanele 1 și 2). Persoanele chestionate afirmă, aproape unanim (coloana 3), că oamenii ar ști mai bine ce să facă în caz de inundații și alte dezastre naturale, dacă organizațiile administrative ar face instructaje de pregătire sau exerciții de preîntâmpinare a dezastrelor.

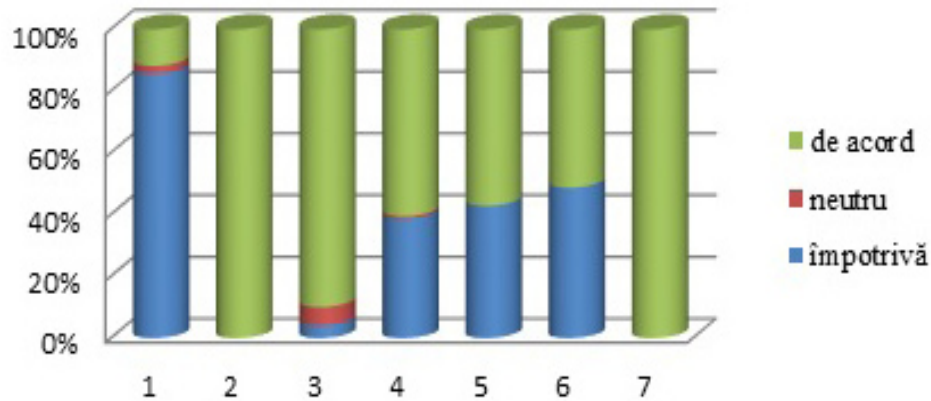

Fig. 5 Percepția costurilor și beneficiilor

Ultimele întrebări din chestionarul aplicat urmăresc *participarea de facto la activitățile locale de prevenire a riscurilor (itemii 24-26)*. Din diagramele de mai jos (figurile 7 și 8) se vede clar că populația nu participă aproape deloc la cursuri

dintre localnici) de a face față la astfel de situații, precum inundațiile.

În baza diagramelor menționate anterior, putem face o comparație între gradul ridicat de intenție manifestată de către localnici pentru participarea la programe de pregătire și gradul scăzut de implicare în training-uri, exerciții practice și pregătirea precară pentru dezastre, în special pentru inundații. Observăm o mare discrepanță între dorința de pregătire și realizarea practică a unei astfel de pregătiri.

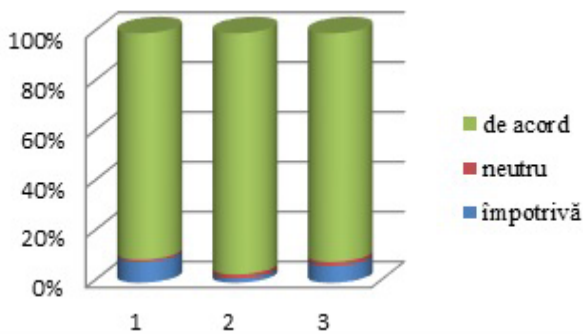

Fig. 6 Intenția de a participa la cursuri de pregătire pentru dezastre naturale

Concluzii

În urma studiilor sociologice, a observării directe și a analizei consecințelor numeroaselor dezastre naturale, s-a dovedit că procesul continuu de autoreglare determină persoanele care au experimentat pierderi materiale din cauza inundațiilor să perceapă o severitate crescută a riscului de inundații. La momentul producerii repetate a unor evenimente asemănătoare,

de pregătire pentru dezastre naturale. Absența instruirii teoretice și practice pentru a face față cataclismelor duce la incapacitatea (la jumătate

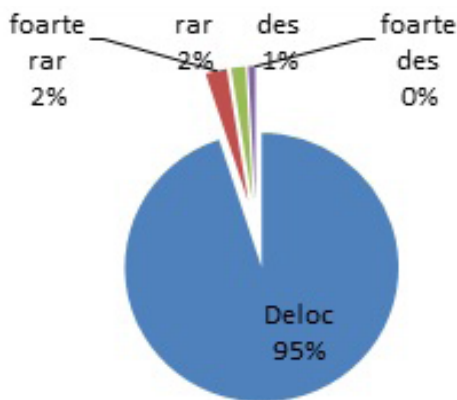

Fig. 7 Frecvența participării la cursuri sau exerciții de pregătire în caz de catastrofe

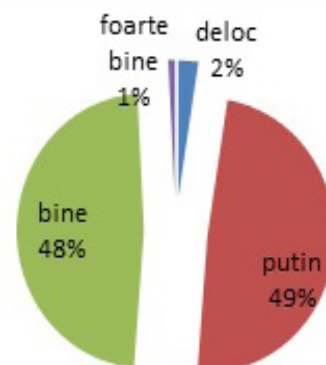

Fig. 8 Cunoașterea măsurilor care trebuie luate în cazul producerii inundațiilor

experiențele personale anterioare condiționează indivizii să mobilizeze efort mai mare decât cei care nu au avut astfel de experiențe, deci au un nivel scăzut de percepere și de conștientizare a severității evenimentului. Persoanele cu autoeficacitate crescută sunt în măsură să adopte strategii și acțiuni menite să reducă impactul mediului, respectiv să îi modifice caracterul amenințător, după cum afirmă și autorii C.C. Benight și A. Bandura²¹.

Pentru creșterea gradului de securitate pot fi întreprinse măsuri de dezvoltare a capacităților umane pentru a face față riscurilor de mediu, implicit riscului de inundații. Trebuie elaborate și aplicate programe la nivelul instituțiilor statului și la nivelul populației, care să crească nivelul de cunoaștere a posibilităților de prevenție și de protecție, apoi să dezvolte capacitatea de utilizare a cunoștințelor acumulate și rezultatele evoluției tehnologice pentru menținerea propriei securități.

Nivelul scăzut de pregătire pentru rezolvarea efectelor fenomenelor dezastruoase poate fi consecința directă a insuficienței sau chiar absenței programelor instituțiilor administrative de informare, instruire, pregătire practică și implicare activă a populației la acțiuni de prevenție și de consolidare în zonă. Este evidentă necesitatea unor astfel de programe, în cadrul cărora sunt binevenite diverse activități, precum:

- conceperea, editarea și distribuirea de pliante informativ-instructive;
- afișarea în locuri publice a panourilor și a afișelor informativ-instructive;
- susținerea lecțiilor de informare de către persoane competente și cu notorietate;
- prezentarea filmelor documentare tematice în cinematografele locale și în mass-media;
- organizarea dezbaterilor publice despre pericolele posibile și măsurile de contracarare a lor;
- cunoașterea de către autorități a modului de reacție a populației civile la dezastrul natural;
- stimularea învățării individuale despre riscurile de mediu și posibilitățile de depășire a lor;
- organizarea grupurilor de suport pentru persoanele care au trecut prin experiențe de expunere la pericole naturale;
- practicarea de exerciții și training-uri de formare a abilităților și a deprinderilor de comportare în caz de inundații.

În plus, prin intermediul programelor de pregătire pentru inundații, adresate populației vulnerabile prin expunere la riscul de inundații, poate fi crescută autoeficacitatea specifică, alături de optimism și de percepția controlului. Din studiul efectuat putem concluziona că, prin diseminarea informațiilor relevante și realizarea programelor de training, se poate ajunge la conștientizarea clară a riscului de inundații de către comunitățile vulnerabile și poate fi stimulată însușirea de către acestea a unor comportamente specifice în timpul inundațiilor. Conștientizarea pericolului și formarea deprinderilor necesare ar duce la schimbarea de atitudine, adică ar dezvolta un control perceput și o autoeficacitate specifică mai mare, care împreună ar diminua pagubele materiale și ar reduce stresul.

În concluzie, pregătirea adecvată a comunităților vizate ar face posibilă o adaptare mai bună a oamenilor la consecințele inundațiilor.

NOTE:

1 Barry Buzan, *Popoarele, statele și teama, O agendă de studii de securitate internațională în epoca de după Războiul Rece*, Editura Cartier, Chișinău, 2000, p. 147.

2 Barry Buzan, *op. cit.* și Barry Buzan, O. Waeber, Jaap de Wilde, *Security: A New Framework for Analysis*, Lynne Rienne Publishers, London, 1998.

3 Alexandra Sarcinschi, *Vulnerabilitate, risc, amenințare. Securitatea ca reprezentare psihosocială*, Editura Militară, București, 2007, p. 178.

4 România TV: http://www.romaniatv.net/2012-inceputul-catastrofelor-naturale_15193.html, accesat la 10 februarie 2014.

5 România TV: <http://www.romaniatv.net/2012> și RT V.NET: <http://www.romaniatv.net/2014-un-an-cu-multe-dezastru-naturale>, accesat la 20 octombrie 2016.

6 *** *Hotărârea nr. 2.288 din 9 decembrie 2004, pentru aprobarea repartizării principalelor funcții de sprijin pe care le asigură ministerele, celelalte organe centrale și organizațiile guvernamentale privind prevenirea și gestionarea situațiilor de urgență*, emisă de Guvernul României, publicată în MO nr. 9 din 4 ianuarie 2005, *Anexa 2*.

7 *** *Gender, Emergency and Humanitarian Assistance*. Raportul nr. 33, prezentat de B. Byrne și S. Baden, Bruxelles, noiembrie 1995, <http://www.bridge.ids.ac.uk/sites/bridge.ids.ac.uk/files/reports/re33c.pdf>, accesat la 15 mai 2014.

8 Anca Bădilă (coord.), *Managementul riscului de dezastru. Ghid pentru ONG-urile de mediu în prevenirea dezastrurilor*, Asociația ALMA-RO, București, 2007, p. 8.

9 Frintz, 1961, Bakun, 1974, *apud* I. Armaș, *Risc și vulnerabilitate*, Editura Universității, București, 2006, p. 19.

10 Corell, Cramer, Schellnhuber, *Workshop: Postdam Sustainability Days*, 30.09.2001, *apud* I. Armaș, *op. cit.*, p. 19.

11 Schneiderbauer, Ehrlich, Danielle (2006), *Social levels and hazard (in)dependence in determining vulnerability*, în *Measuring Vulnerability*, editor J. Birkmann, Teri Press, New

Delhi, India, *apud* Susan L. Cutter, Lindsey Barnes, Melissa Berry, Christopher Burton, Elijah Evans, Eric Tate, Jennifer Webb, *A place-based model for understanding community resilience to natural disasters*, in *Global Environmental Change*, nr. 18, 2008, pp. 598-606, <http://lbr.covalentwords.com/assets/docs/33.pdf>, accesat la 12 septembrie 2016.

12 Silvia Spătaru, *Percepția riscurilor și formarea reprezentării psihosociale a securității*, comunicare la Conferința Științifică a Școlii Doctorale de Informații și Securitate Națională (ediția I), ANI, București, 2014.

13 I.Armaș, *Risc și vulnerabilitate*, Editura Universității București, 2006, p. 19.

14 S.E. Hobfoll, *Conservation of resources: A new attempt at conceptualizing stress*, în *American Psychologist*, nr. 44, 1989, pp. 513-524, <http://www.personal.kent.edu/~shobfoll/Files/pdfs/AP1989CORnewattempt.pdf>, accesat la 14 septembrie 2016.

15 D. Suar, M.K. Mandal, R. Khuntia, *Supercyclone in Orissa: An assessment of psychological status of survivors*, în *Journal of Traumatic Stress*, vol. 15 (4), august 2002, pp. 313-319, <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1023/A:1016203912477/epdf>, accesat la 14 septembrie 2016.

16 A. Grimm, L. Hulse, S. Schmidt, *Human Responses to Disasters: A Pilot Study on Peritraumatic Emotional and Cognitive Processing*, *Europe's Journal of Psychology*, 8(1), pp. 112-138, www.ejop.org sau <http://ejop.psychopen.eu/article/viewFile/303/pdf>, accesat la 14 septembrie 2016.

17 W.L. Sjöberg, *Worry and risk perception*, în *Risk Analysis*, nr. 18, 1998, pp. 85-93, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/9523446>, accesat la 14 septembrie 2016.

18 Pagina oficială a Inspectoratului General pentru Situații de Urgență (IGSU), <http://www.igsu.ro/>, accesat la 20 octombrie 2016.

19 *Ibidem*.

20 Inspectoratul General al Situațiilor de Urgență din România, *Ghidul cetățenului pentru situații de urgență*, https://www.igsu.ro/documente/informare_preventiva/ghid_cetatean_SU.pdf, accesat la 20 octombrie 2016.

21 C.C. Benight, A. Bandura, *Social cognitive theory of posttraumatic recovery: the role of perceived self-efficacy*, *Behaviour Research and Therapy*, nr. 42, 2004, pp. 1129-1148, <http://www.uky.edu/~eushe2/Bandura/Bandura2004CTR.pdf>, accesat la 14 septembrie 2016.

BIBLIOGRAFIE

*** *Gender, Emergency and Humanitarian Assistance. Report commissioned by the WID desk*, European Commission, Bruxelles, Report no. 33, 1995.

Armaș Iuliana, *Risc și vulnerabilitate*, Editura Universității, București, 2006.

Armaș Iuliana, *Percepția riscurilor naturale: cutremure, inundații, alunecări*, Editura Universității, București, 2008.

Bădilă Adrian (coord), *Managementul riscului de dezastru. Ghid pentru ONG-urile de mediu în prevenirea dezastrului*, Asociația ALMA-RO, București, 2007.

Buzan Barry, *Popoarele, statele și teama, O agendă de studii de securitate internațională în epoca de după Războiul Rece*, Editura Cartier, Chișinău, 2000.

Hobfoll S.E., *Conservation of resources: A new attempt at conceptualizing stress*, *American Psychologist*, 44, 1989.

Neculau Adrian (coord.), *Reprezentările sociale*, Societatea Știință și Tehnică, București, 1995.

Neculau Adrian, *Reprezentări sociale – dezvoltări actuale. Psihologie socială. Aspecte contemporane*, Editura Polirom, Iași, 1996.

Roceanu Ion (coord.), *Dezastrul natural și efectele asupra populației*, Editura Universitară, București, 2008.

Sarcinschi Alexandra, *Vulnerabilitate, risc, amenințare. Securitatea ca reprezentare psihosocială*, Editura Militară, București, 2007.

Sava Ionel Nicu, *Studii de securitate*, Centrul Român de Studii Regionale, București, 2005.

Sjöberg L., *Worry and risk perception*, *Risk Analysis*, nr. 18, 1998.

Suar D., Mandal M.K., Khuntia R., *Supercyclone in Orissa: An Assessment of Psychological Status of Survivors*, *Journal of traumatic Stress*, 15, (4), 2002.

Zamfir Cătălin, *Calitatea vieții*, în *Dicționar de sociologie*, coord. Cătălin Zamfir și Lazăr Vlăsceanu, Editura Babel, București, 1998.

<http://www.igsu.ro/> – Inspectoratul General pentru Situații de Urgență (IGSU), pagina oficială.

PERCEPȚII ROMÂNEȘTI ASUPRA CRIZEI DIN KOSOVO

ROMANIAN PERCEPTION REGARDING KOSOVO CRISIS

Prof.univ.dr. Mircea-Dănuț CHIRIAC*

Peninsula Balcanică a reprezentat, de-a lungul timpului, o regiune caracterizată prin instabilitate și frământări sociale, politice și militare. Existența unui mare număr de etnii, într-un amestec complex de religii, culturi și tradiții, pe un teritoriu relativ restrâns a lăsat cale liberă unor conflicte interetnice după încheierea Războiului Rece. Problemele din Peninsula Balcanică, de-a lungul timpului, au avut și au un impact important asupra României atât în plan economic, cât și în cel al securității. Percepția societății românești privind criza iugoslavă s-a manifestat diferit de la putere la opoziție, de la mass-media la cetățeanul simplu. Percepția românească asupra crizei din Kosovo a fost diferită, în funcție, în primul rând, de interesele fiecăruia dintre subiecții analizați.

The Balkan Peninsula has represented, over the course of time, a region characterized by instability and social, political, and military unrest. The existence of a large number of ethnic groups, within a complex mixture of religions, culture and traditions, on a relatively small territory, has allowed interethnic conflicts after the end of the Cold War. The problems in the Balkan Peninsula, over the course of time, also had and still have an important impact on Romania, both from the economic and security standpoint. Romanian perception of the Yugoslav crisis manifested differently from the people in power to the opposition, from the mass-media to the simple citizen. Romanian perception of the Kosovo crisis was different, depending primarily on the interest of each of the subjects analyzed.

Cuvinte-cheie: Războiul Rece; criza iugoslavă; criza din Kosovo; conflicte interetnice.

Keywords: Cold War; Yugoslav crisis; Kosovo crisis; interethnic conflicts.

Criza din anul 1999, din Kosovo, care a opus NATO și Iugoslavia, a reprezentat unul dintre cele mai controversate momente ale Europei post Război Rece. Aceasta, deoarece conflictul a pus în discuție dreptul la ingerință în scop umanitar.

Se vorbește tot mai mult, astăzi, despre dreptul de ingerință a comunității internaționale atunci când este pusă în pericol existența unor comunități minoritare. În acest caz, este pusă în discuție suveranitatea statelor-națiuni care au sub administrația lor minorități naționale.

Războiul din Kosovo a venit după un șir întreg de conflicte care au dus la dezmembrarea Iugoslaviei, caracterizată de către Ignatio Ramonet ca fiind „orbirea Occidentului”¹, iar de către alții calificată drept „cea mai mare eroare colectivă a

Occidentului în materie de securitate, începând din anii '30”². Corneliu Vlad, analist politic la revista „Lumea”, sublinia, printre altele, că: „... indiferent dacă NATO declanșează atacuri aeriene asupra Iugoslaviei sau nu, conflictul Kosovo tinde să se cronicizeze drept cel mai periculos și mai puțin controlabil focar de pe continentul european, dar cu foarte mari implicații pentru statele din zonă și pentru relațiile dintre marile puteri. Kosovo este tot mai mult resimțit ca un adevărat Cernobîl nuclear al Balcanilor și al Europei. Norul său, fără a fi radioactiv, nu este mai puțin nociv pentru vecinătatea sa imediată”³.

Percepția românească asupra acestui moment se poate analiza din cel puțin trei puncte de vedere: poziția oficială a statului român, reprezentată de Parlament, Președinție și Guvern; poziția partidelor politice (de la putere și din opoziție) și opinia societății civile.

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: danutmirceachiriac@yahoo.com

Reflectarea Războiului din Kosovo în România se poate analiza prin luările de poziție apărute în presă. Ele reflectă percepția societății românești asupra acestui eveniment. Astfel, primul care prezintă poziția României a fost președintele României, Emil Constantinescu, care declara, la 24 martie 1999: „Poziția noastră este fermă: susținem necondiționat eforturile de soluționare prin dialog politic a crizei și eforturile NATO de încetare imediată a conflictului”⁴. Această opinie va fi susținută și de către consilierul prezidențial, Zoe Petre, la seminarul *Securitatea europeană și extinderea NATO*. Cu această ocazie, prof.univ. dr. Zoe Petre a menționat că există o aprobare a Parlamentului în legătură cu două tipuri de poziții ale României: prima vizând o eventuală participare la constituirea unor forțe de menținere a păcii și participarea la acțiuni cu caracter mai ales umanitar, cealaltă privind autorizarea de survol, în anumite condiții, pentru aviația NATO⁵.

Guvernul României, prin ministrul de externe, Andrei Gabriel Pleșu, în conferința de presă din 26 martie 1999, sublinia că soluția optimă a tipului de problemă care a născut criza din Kosovo este cea politică, negociată, diplomatică. În continuare, acesta a făcut următoarea precizare privind intervenția NATO: „Pentru noi, aceasta este soluția optimă (cea politică) și am încercat cu mijloacele care ne-au stat la îndemână să determinăm o asemenea soluție – am trimis specialiști în zonă, întâlniri cu ministrul federal de externe, convorbiri telefonice, schimburi de scrisori, am organizat, la București, Conferința Cooperării Sud-Est Europene la care au participat cinci țări, prin care am dat mesajul solidarității regionale în jurul ideii de soluție pașnică. Regretăm, laolaltă cu toată lumea, episodul militar, chiar dacă admitem că el a devenit, prin ineficacitatea negocierilor, inevitabil. ... România nu va participa, ca țară vecină, la acțiuni militare și nu va livra trupe combatante, dar în schimb s-a angajat să asigure acces la spațiul aerian în cazuri de urgență (lucru aprobat de Parlament, în toamna trecută) și intervenții umanitare postconflict (sprijin logistic, umanitar, spital)”⁶.

Parlamentul. Poziția acestuia va fi prezentată abia prin Declarația din 30 martie 1999, din care rezultă îngrijorarea pentru „existența unui conflict militar în vecinătatea granițelor țării, ca și de pericolul de extindere a acestuia în regiune”. Se precizează: opțiunea pentru soluția politică;

încetarea represiunii asupra minoritarilor albanezi; menținerea integrității teritoriale și suveranității R.F. Iugoslavia și R. Serbia; respectarea drepturilor minorităților din spațiul iugoslav⁷.

Din aceste luări de poziție se desprind câteva concluzii. În mod oficial, România a susținut ideea rezolvării pe cale politică a conflictului din Kosovo. În conflictul declanșat, România s-a situat, fără echivoc, de partea NATO, susținând intervenția militară a acesteia împotriva Iugoslaviei, percepută ca un stat în care regimul Miloșevici desfășoară acțiuni represive asupra minorităților din provincie. Această poziție a însemnat, implicit, recunoașterea dreptului de ingerință în treburile interne ale unui stat.

Întrebarea care se pune este: Ce a determinat o asemenea poziție? Răspunsul trebuie căutat în unul dintre interesele naționale ale momentului: integrarea României în NATO. În acest context, fostul ministru de externe, Andrei Pleșu, sublinia: „Orice opțiune implică o dramă, un sacrificiu, este o dramă în fond și, atunci când faci o opțiune, trebuie să pui în balanță avantajele apartenenței la NATO, pe de o parte, și avantajele de a sta în afara NATO și în bune relații cu unii vecini, pe de altă parte (...). Nu putem mulțumi pe toată lumea cu opțiunea noastră. Opțiunea este un act de sacrificiu, suntem conștienți de aceasta, și o facem în mod lucid”⁸. Iar vicepreședintele Partidului Național Liberal, Călin Popescu Tăriceanu, spunea în Parlament: „Domnilor, în politică ne trebuie curaj, pe lângă abilitate (...). România trebuie să aibă curajul să aleagă în ce parte se situează și aceasta în concordanță cu interesul său național, în concordanță cu aspirațiile sale de integrare euroatlantică”⁹. Putem afirma că percepția organelor oficiale românești asupra conflictului din Kosovo a fost influențată determinant de interesul național.

Cu privire la percepția partidelor politice asupra acestei crize, putem distinge două curente. În primul rând, cel al partidelor de guvernământ, de susținere a poziției oficiale. În alocuțiunea purtătorului de cuvânt al PNȚCD, Remus Opriș, în Parlament se face o critică a regimului politic al lui Miloșevici, apreciindu-se, totodată, că „intervenția NATO pentru realizarea unui acord devenise inevitabilă și că responsabilitatea pentru actualul curs tragic al evenimentelor aparține integral autorităților Republicii Federative Iugoslavia”¹⁰. Partidul Național Liberal, prin vicepreședintele

său, Călin Popescu Tăriceanu, sublinia: „Partidul Național Liberal a salutat poziția oficială a României exprimată atât de Președintele Constantinescu, cât și de MAE care au susținut poziția NATO de rezolvare a crizei”¹¹.

Partidul Democrat, prin liderul său Petre Roman, „a considerat că poziția României trebuie să fie conformă cu interesul național”¹², subliniind nevoia rezolvării problemei printr-o soluție politică și nu prin una militară. În ceea ce privește UDMR, președintele Marko Bela declara: „Cel care tinde spre avantajele integrării europene și euroatlantice trebuie să-și asume și dezavantajele acestui proces. Nu putem fi solicitanți atunci când este vorba de avantaje și să devenim neutri când este vorba de dezavantaje”¹³. El a exprimat acordul UDMR față de decizia NATO de a interveni în conflictul din R.F. Iugoslavia, în măsura în care, conform afirmației sale „pentru moment posibilitățile de soluționare la masa tratativelor au fost epuizate, iar escaladarea violenței și a acțiunilor de purificare etnică nu putea fi tolerată”¹⁴.

Partidele din opoziție au susținut rezolvarea crizei pe cale politică, dar în ceea ce privește intervenția NATO și-au manifestat, în general, rezerve. Ion Iliescu, președintele PDSR, în discursul din Parlament, din 30 martie 1999, susținând rezolvarea politică a crizei, făcea următoarele observații: „Este regretabil că, prin poziția sa partizană, România a încetat să mai fie un factor major de influențare a situației din spațiul iugoslav. A ne limita doar la a susține necondiționat și nenuanțat poziția NATO este neproductiv și, repet, regretabil. (...) Cum își poate închipui cineva că poate fi un partener valabil de discuție, atâta timp cât atacă, adoptă poziții partizane și dezavuează conducerea legitimă și democratic aleasă a unei țări, legitimează amestecul în treburile interne, limitarea suveranității și dreptul de intervenție”¹⁵.

Alianța pentru România (ApR), prin vicepreședintele Marian Enache, aprecia că un atac asupra unei țări suverane, fără autorizarea explicită a Națiunilor Unite, creează un precedent periculos în sistemul juridic internațional și nu poate rezolva problemele foarte grave pe care le implică criza din Iugoslavia. PUNR considera că atacurile împotriva Iugoslaviei sunt „total nelegitime și împotriva normelor juridice internaționale”¹⁶, pronunțându-se împotriva implicării în vreun fel a României, existând pericolul ca țara noastră să fie antrenată

într-un conflict de proporții. Liderul partidului, Valeriu Tabără, a susținut că declanșarea războiului din Iugoslavia reprezintă „un cataclism umanitar”, avansând posibilitatea ca „scenariul” politico-militar din Kosovo să se repete și în alte zone geografice¹⁷. Această temere a fost exprimată și de către senatorul PDSR, Radu Timofte, vicepreședinte al Comisiei pentru Apărare. „Ceea ce se întâmplă acum în Kosovo nu poate fi decât o repetiție pentru ceea ce s-ar putea întâmpla, mai devreme sau mai târziu, și la noi”¹⁸. O poziție asemănătoare au avut-o și liderii PRM. În opinia acestora, declarația de „legitimare” a intervenției militare a NATO în Iugoslavia „încalcă principiile de bază ale dreptului internațional”¹⁹. Deputatul PRM, Sever Meșca, aprecia, în Parlament, la 30 martie 1999, că partidul din care face parte protestează cu fermitate împotriva a tot ceea ce a revelat „această nouă criză iugoslavă la NATO: duritate extremă, lipsă de discernământ, dispreț pentru normele internaționale, „dictatul forței”. În context, a subliniat că PRM protestează împotriva „minciunii prin care cele mai imorale și ucigătoare bombardamente sunt prezentate ca o acțiune umanitară”²⁰.

Deputatul Mădălin Voicu, reprezentantul romilor, declara presei opinia sa prin care considera umiltoare poziția țării noastre față de hotărârea NATO de a ataca Iugoslavia, că este o mare greșeală punerea la dispoziția Alianței a spațiului aerian și aerodromurilor noastre. „Constatăm că președintele României a gafat din nou, oferindu-și serviciile, fără Referendum, în numele poporului român, trupelor NATO”²¹.

Aceste opinii ale reprezentanților Opoziției exprimă mai bine percepția pe care criza din Kosovo a generat-o în rândul societății românești. Totodată, acestea reprezintă însă și expresia intereselor acestor partide care, lipsite de constrângerile responsabilităților oficiale, doreau câștigarea unui plus de simpatie și de adeziune din partea electoratului. Sondajele de opinie arătau că 70% dintre români doreau ca România să adopte o poziție neutră față de părțile aflate în conflict, iar 47% dintre ei credeau că intervenția trupelor NATO în Serbia va rezolva problema din Kosovo²². Această realitate a societății civile a fost exprimată într-o serie de luări de poziție. În cadrul Congresului Extraordinar al UFD, din 28 martie 1999, s-a solicitat celor prezenți în sală – în jur de 800 de persoane – să răspundă prin vot la

întrebarea: „Sunteți de acord cu intervenția militară a NATO în Kosovo?”. Majoritatea zdrobitoare a celor chestionați a votat împotriva, situându-se astfel în evidentă contradicție cu poziția oficială a liderului partidului, Varujan Vosganian, care declarase că intervenția militară a NATO în Kosovo pare a fi singura soluție de menținere a stabilității în Europa.

Studentii ai Facultății de Sociologie din București au organizat, la 2 aprilie 1999, un miting împotriva războiului din Iugoslavia. Scopul acestuia a fost să exprime solidaritate a cu poporul iugoslav, purtându-se pancarte inscripționate în limba engleză cu „Pace în Balcani”, „Opriti războiul”, „NATO, pleacă din Balcani” și scandându-se „Noi venim cu câte o floare, nu cu bombe și topoare”. „Suntem împotriva bombardamentelor NATO din Iugoslavia, care este o țară independentă și trebuie să-și mențină suveranitatea”²³. Liga Studenților de la Facultatea de Teologie din București a organizat, la 28 martie 1999, o manifestare de sprijin și simpatie pentru poporul sârb, în fața Ambasadei R.F. Iugoslavia²⁴. Pentru analiza percepției românești asupra crizei din Kosovo, interesante sunt și opiniile unor personalități politice, specialiști în domeniul relațiilor internaționale. Adrian Severin, fost ministru de externe, sublinia, printre altele, într-un articol: „Românii vor trebui să-și fixeze conduita față de războiul din Iugoslavia de aici încolo în funcție de ceea ce li se pare mai important pentru ei: apartenența la civilizația occidentală ca efect pozitiv al imperialismului euroatlantic sau rămânerea în Levant ca preț al apărării unei ordini ce le-a asigurat supraviețuirea în afara confruntărilor imperiale, dar și în marginea istoriei”²⁵. Tot el, într-un interviu la „Radio România Actualități”, afirma: „România are de ales între a fi în tabăra aliaților și partenerilor ei sau împotriva acestora, întrucât o țară ca România nu-și poate permite neutralitatea, pentru că aceasta înseamnă izolare”²⁶. Analistul politic de la revista „Lumea”, Corneliu Vlad, evidenția, la rândul său, câteva aspecte ale unor posibile implicații ale fenomenului kosovar, perceput ca: „Nociv pentru vecinătatea sa imediată. Duhul autonomizării, luat ca pretext pentru noi operațiuni de modificare, prin forță sau prin mijloace perfide, a frontierelor din această parte a lumii se îndreaptă amenințător spre Voivodina, iar de aici, nimeni nu poate garanta că nu se va porni spre Transilvania, așa cum lasă a se înțelege unele declarații și documente emenate de

la Budapesta. De aceea, focarul kosovar nu trebuie internaționalizat, ci localizat și izolat înainte de a fi soluționat spre binele general”²⁷.

În articolul *Repere în tranziție?*, un alt analist și om politic, Teodor Meleșcanu, aprecia că: „Există un reper de la care nu trebuie să ne îndepărtăm, iar acela este interesul național. Interesul ca România să-și vadă asigurat statutul de stat suveran, național și unitar”²⁸. Totodată, admitând că dreptul albanezilor din Kosovo trebuie protejat, își exprima scepticismul și dezacordul privind mijloacele: „Nu valurile de bombardiere vor rezolva situația kosovarilor, nici trupele pe care eventual NATO le pregătește în același scop. Mai devreme sau mai târziu se va ajunge la masa tratativelor. Dar cu ce costuri?”²⁹. Soluția sugerată de către autor era acțiunea „comunității internaționale” pentru a se realiza „prosperitatea Balcanilor”. Percepția privind dreptul de ingerință și legitimitatea intervenției străine, în scop umanitar, în problemele inteme ale unui stat poate fi reliefată prin câteva luări de poziție și opinii ale unor oameni politici români, în cadrul unei dezbateri publice în mijloacele mass-media.

Astfel, Ion Diaconescu, președintele PNȚCD, aprecia că țările din sud-estul Europei, aflate într-un proces de democratizare, se confruntă cu probleme interne care afectează stabilitatea în zonă, siguranța populației civile sau chiar cu încălcarea drepturilor omului. „În acest context, o intervenție în alte state, în apărarea principiilor umanitare și a valorilor democratice, își găsește justificarea”³⁰. Valeriu Stoica, prim-vicepreședinte al PNL susținea aceeași idee: „Organizația Tratatului Atlanticului de Nord este îndreptățită să ia atitudine față de acțiunile unor guverne cu reminiscențe comuniste (...). În contextul escaladării unor conflicte care au la bază încălcări ale drepturilor omului și nerespectarea drepturilor minorităților naționale devine absolut necesară intervenția Organizației Tratatului Atlanticului de Nord pentru instalarea ordinii democratice într-o țară ce se dorește a fi parte dintr-o Europă unită”³¹. Pe aceeași linie se înscrie și părerea liderului UDMR, Marko Bela, care apreciază o asemenea intervenție ca „binevenită și, mai mult chiar, necesară, fiind singura speranță a populației țării, singurul mod de protejare eficientă și reală a drepturilor omului”³².

Au existat și puncte de vedere diferite. În opoziție cu aceste opinii, se înscriu cele ale lui Adrian Năstase, atunci prim-vicepreședinte al

PDSR, Valeriu Tabără, președinte al PUNR și Petre Moldovan, prim-vicepreședinte al PSDR Adrian Năstase, făcând referire la Kosovo, aprecia că: „Intervenția NATO în Kosovo și, în special, bombardamentele asupra Iugoslaviei au fost hotărâte în afara cadrului decizional al Națiunilor Unite, ceea ce a pus în discuție atât legitimitatea acestei intervenții, cât și credibilitatea soluției militare și politice alese”³³. Întrebarea fundamentală care se pune este: „Cum și cine poate decide care sunt limitele între care un incident poate fi considerat o problemă internă a unui stat și când devine legitimă o intervenție externă?”³⁴.

Opinia liderului PDSR este că trebuie să se construiască, mai întâi, un cadru juridic și instituțional care să asigure aplicarea unui asemenea drept, lucru inexistent în momentul de față. Aceeași opinie a fost exprimată și de către Teodor Meleșcanu, liderul ApR, care, în plus, a subliniat ideea că „tendința de consolidare a dreptului de intervenție este și o reflectare a principiului globalizării”. Valeriu Tabără opina că: „Intervenția militară de orice fel creează premisa instabilității pe termen lung, șubreziind bazele democratice. Pentru rezolvarea problemelor umanitare sau a celor care pun în pericol valorile democratice există suficiente soluții mai eficiente decât utilizarea forței”³⁵. Petre Moldovan își exprima scepticismul și îndoiala privind eficiența și justiția dreptului de intervenție: „Personal, mă îndoiesc că cineva ar avea dreptul sau ar trebui să se simtă obligat să impună valorile democratice proprii civilizațiilor de tip occidental-european tuturor comunităților umane de pe glob. Ar fi greu să ne imaginăm o intervenție NATO în Arabia Saudită, deși la baza organizării statului respectiv stau, fără îndoială, valori care diferă considerabil de cele caracteristice democrațiilor occidentale”³⁶.

Alex Mihai Stoenescu, vicepreședinte UFD, sublinia legătura dintre dreptul de ingerință și fenomenul globalizării, slaba acoperire juridică și faptul că se sprijină fundamental pe reacția opiniei publice. Interesantă este atenționarea pe care o face în legătură cu opinia publică: „Aceasta este din ce în ce mai mult dirijată prin marile centre de informare – mari agenții de presă, canale TV puternice, baze de date computerizate cu viteză mare de iradiere, fapt care duce la adevărate războaie mediatice și la numeroase manipulări. S-a creat deja o dependență de anumite centre ale

mass-media, care se transformă, în situația unui caz de intervenție, în adevărate elemente ale avangardei forțelor militare”³⁷. Ceea ce s-a întâmplat și în Kosovo. Autorul conchide cu aprecierea că dreptul de intervenție va deveni „principalul factor de descurajare” înlocuind „amenințarea nucleară”³⁸. Semnificația unui proces, fenomen, eveniment este, prin urmare, determinată de context, de interes.

După cum se poate constata, percepția românească asupra crizei din Kosovo a fost diferită, în funcție, în primul rând, de interesele fiecăruia dintre subiecții analizați. Percepția diferită a aceluiași fenomen vine să confirme că aceasta nu este identică pentru toți actorii unui fenomen geopolitic. În cazul analizat, se constată o percepție diferită de la organele reprezentative ale statului român (Președinte, Parlament, Guvern) la simplul cetățean, membru al societății civile. Războiul din Kosovo a fost unul în care aceste organe reprezentative au trebuit să ia o hotărâre diferită, în multe privințe, ținând cont de dorințele și de simțămintele societății românești. Trebuie să subliniem, însă, că această situație nu este singulară în istoria românească. Avem în vedere: semnarea tratatului cu Puterile Centrale, în 1883; negocierile de aderare la Antanta, din 1916; intrarea României în cel de-al Doilea Război Mondial, alături de Germania. În toate aceste cazuri, hotărârea a fost luată de câțiva oameni politici, fără consultarea sau fără să se țină cont de percepția maselor, a societății, în general, asupra fenomenului sau a evenimentului respectiv. Au fost hotărâri luate în funcție de percepția unui om asupra câmpului geopolitic, fie că s-a numit Carol I, Ion Brătianu, Ionel Brătianu sau Ion Antonescu. În această privință este greu de spus dacă este bine sau nu. Dacă prin hotărârile luate se rezolvă interesele naționale, atunci spunem că a existat o percepție corectă, dacă nu, spunem că a fost o eroare de percepție. Oricum, timpul este cel care validează sau infirmă justiția unor hotărâri. Aceasta este valabil și în cazul analizat, criza din Kosovo, din anul 1999.

În mare parte, societatea românească a perceput intervenția NATO în Iugoslavia ca un act de agresiune asupra unui stat independent și suveran, ca o încălcare a dreptului internațional. Tocmai de aceea, pe parcursul crizei, o serie de reprezentanți ai puterii au încercat să convingă opinia publică de „legitimitatea” intervenției NATO în Iugoslavia. În acest context, trebuie subliniat faptul că prin

mijloacele mass-media s-au căutat, cu obstinență, să se acrediteze ideea că între NATO și Iugoslavia nu este un război, ci doar o intervenție umanitară.

Menționez că acest lucru trebuie înțeles prin prisma interesului nostru național. În condițiile existenței unui tratat româno-iugoslav, în care se stipula că părțile contractante, în cazul unei agresiuni, nu vor pune la dispoziția agresorului spațiul aerian sau elemente de infrastructură, a afirma că este vorba de un război în care NATO agresa Iugoslavia, înseamnă a recunoaște, implicit, încălcarea prevederilor tratatului de către România. Ori, tocmai acest lucru s-a încercat a se evita de către factorii de decizie politică.

Concluzii

O consecință a sistemelor politice totalitare, în care problematica diferendelor etnice a fost camuflată și ignorată conștient, a fost apariția și manifestarea cu putere a unor crize și conflicte interetnice după încheierea Războiului Rece. Acest fenomen este răspândit în aproape toate zonele mari ale lumii și îndeosebi în cele de confluență între culturi și între mari unități civilizatoare. În prezent, el are însă câteva zone active în Africa, America Latină, Spania, Marea Britanie, în Caucaz, în Balcani, în Indonezia și, într-o anumită formă, chiar în țări foarte dezvoltate, cum sunt: Franța, Italia și Statele Unite ale Americii.

Există analiști care apreciază că riscurile viitoare, ca și confruntările viitoare vor fi cele din sfera entităților civilizaționale, entități care se vor identifica din ce în ce mai mult cu sistemele de valori care le definesc și cu interesele care le exprimă și le stabilesc locul și rolul în arealul internațional.

Confruntările etnice pot constitui un veritabil „cal troian” pe care anumite cercuri interesate le-ar putea folosi (și îl folosesc) pentru grăbirea sfârșitului epocii națiunilor.

Diferendul etnic nu este neapărat o reacție la globalizare. Mai degrabă acesta are o existență de sine stătătoare cu conotații complexe: istorice, culturale, psihice, dar mai ales economice. Cauzele conflictelor interetnice din fosta Iugoslavie sunt de natură istorică, politică și economică.

Peninsula Balcanică a reprezentat, de-a lungul timpului, o regiune caracterizată prin instabilitate și frământări sociale, politice și militare. Existența unui mare număr de etnii, într-un amestec complex de religii, culturi și tradiții, pe un teritoriu relativ

restrâns a lăsat cale liberă unor conflicte interetnice după încheierea Războiului Rece. Peste diferendele interetnice și peste manifestările naționaliste s-au suprapus, de cele mai multe ori, ambițiile și interesele marilor puteri.

Problemele din Peninsula Balcanică, de-a lungul timpului, au avut și au un impact important asupra României atât în plan economic, cât și în cel al securității. De aceea, evenimentele din țara vecină au avut un ecou extrem de puternic în societatea românească. Percepția societății românești privind criza iugoslavă s-a manifestat diferit de la putere la opoziție, de la mass-media la cetățeanul simplu. După opinia mea, importantă este percepția puterii politice, deoarece ea este cea care, în funcție de această percepție și de interesele naționale, hotărăște conduita și poziția oficială a statului român. Iar în sistemul relațiilor internaționale aceasta este esențială. Din acest punct de vedere, puterea politică din România, pe baza unei percepții adecvate a conflictului interetnic din fosta Iugoslavie, a adoptat o poziție justă, în interesul național românesc. Aceasta în condițiile în care, în unele momente, opinia publică românească a avut o poziție diferită de poziția oficială a statului.

Percepția românească asupra crizei din Kosovo a fost diferită, în funcție, în primul rând, de interesele fiecăruia dintre subiecții analizați. Percepția diferită a aceluiași fenomen vine să confirme că aceasta nu este identică pentru toți actorii unui fenomen geopolitic. Semnificația unui proces, fenomen, eveniment este, prin urmare, determinată de context și de interes.

NOTE:

1 Ignatio Ramonet, *Orbirea Occidentului*, în Revista „Lumea”, nr. 3/1999, p. 14.

2 Richard Holbrooke, *El mayor fracaso colectivo del Occidente*, „Politica exterior”, Madrid, ianuarie-februarie 1999.

3 Corneliu Vlad, *Kosovo – un Cernobil nenuclear al Europei*, în Revista „Lumea”, nr. 3/1999, p. 13.

4 Rompres, *Știri interne*, 24 martie 1999, p. 33.

5 *Ibidem*.

6 *Ibidem*, 26 martie 1999, p. 13.

7 *Ibidem*, 30 martie, p. 11.

8 *Ibidem*, 26 martie 1999, pp. 11-12.

9 *Ibidem*, 30 martie 1999, pp. 17-18.

10 *Ibidem*.

11 *Ibidem*, p. 30.

12 *Ibidem*, p. 17.

13 *Ibidem*, 26 martie 1999, pp. 17-18.

14 *Ibidem*, 30 martie 1999, p. 25.

- 15 *Ibidem*, p. 26.
16 *Ibidem*.
17 *Ibidem*, p. 26.
18 *Ibidem*.
19 *Ibidem*, 24 martie 1999, p. 11.
20 *Ibidem*.
21 *Ibidem*, 30 martie 1999, p. 16.
22 *Ibidem*, p. 30.
23 *Ibidem*, 2 aprilie, p. 11.
24 *Ibidem*, 28 martie, p. 19.
25 Revista „Lumea”, nr. 5/1999, p. 17.
26 *Rompres*, Știri interne, 30 martie 1999, p. 25.
27 *Ibidem*, pp. 20-21.
28 Revista „Lumea”, nr. 5/1999, pp. 18-19.
29 *Ibidem*.
30 Revista „Lumea”, nr. 4, 1999, p. 13.
31 *Ibidem*, p. 14.
32 *Ibidem*, p. 15.
33 Revista „Lumea”, nr. 5, 1999, pp. 19-20.
34 *Ibidem*.
35 *Ibidem*.
36 *Ibidem*, p. 21.
37 Revista „Lumea”, nr. 3, 1999, p. 17.
38 *Ibidem*.

BIBLIOGRAFIE

*** *The Dayton Agreement*, US Departement of State Dispatch, The Dayton Peace Accords, March 1996, vol. 7, Supplement no. 1, Washington D.C.

*** *The Kumanovo Agreement*, US Departement of State Dispatch, The Kumanovo Peace Accords, March 2000, vol. 16, Supplement no. 4, Washington D.C.

*** *Minciuni Mass-Media*, Editura Cripta, București, 1992.

*** *Război în Balcani. Iugoslavia, primăvară sângeroasă la sfârșit de secol*, Editura Aldo-Press, București, 1999.

Achcar Gilbert, *Noul Război Rece. Lumea după Kosovo*, Editura Corint, București, 2002.

Arădăvoaice Gheorghe, Stancu Valentin, *Războaiele de azi și de mâine*, Editura Militară, București, 1999.

Gârz Florian, *Balcanii, zonă de sânge și de foc a Europei*, Editura Odeon, București, 2001.

Hermet Guy, *Istoria națiunilor și naționalismului în Europa*, Institutul European, Iași, 1998.

Hlihor Constantin, *Istorie și geopolitică în Europa secolului XX*, Editura AÎSM, București, 1999.

Jelavich Barbara, *Istoria Balcanilor*, vol. 1, Institutul European, Iași, 2000.

Kadijevic V., *Punctul meu de vedere privind dezintegrarea*, Belgrad, 1993.

Lindemann Thomas, *Les images dans la politique internationale: l'image de l'autre*; <http://w.w.w.stratisc.org/>

Moscovici Serge, *Psihologia socială sau mașina de fabricat zei*, Editura Polirom, Iași, 1997.

Revista „Balcanii”, 1999-2002.

Revista „Curentul”, 1998.

Revista „Dosarele Istoriei”, 1997-2002.

Revista „Journal of International Affairs”, 1999-2002.

Revista „Lumea”, 1999-2000.

Revista „Magazin istoric”, 1993, 1998-2001.

Revista „NATO Review”, 1999-2001.

Revista „Noua Alternativă”, 1992.

Revista „Observatorul militar”, 2000-2002.

Revista „România Liberă”, 1993, 1999-2000.

Revista „Rompres”, 1999.

Revista „Sfera politicii”, 1998-2001.

OBIECTELE REFERENȚIALE DE SECURIZAT

OBJECTS OF REFERENCE TO BE SECURED

Drd. Laura-Ina-Veronica SÎRBU*

O mare parte din teoria și practica tradițională din relațiile internaționale se bazează pe ideea că statul este singurul obiect de referință legitim pentru asigurarea securității. Când obiectul de referință este statul, există, de obicei, reguli destul de clare cu privire la care reprezentanții ai statului pot vorbi despre securitate în numele său.

A large part of theory and traditional practice from international relations are based on the idea that the state is the only reference point for ensure security. When the reference point is the state, there are usually quite clear rules on which government representatives can talk about security on its behalf.

Cuvinte-cheie: stat; securitate; securizare; politizarea; obiect de referință; actorii de securitate.

Keywords: state; security; securitization; politicization; reference object; security actors.

Securitatea este mișcarea care trece politica dincolo de regulile jocului și de cadrul problemei, fie ca un tip special de politică, fie deasupra politicii. Securizarea poate fi privită, astfel, ca o versiune extremă a politizării. În teorie, orice chestiune publică poate fi localizată într-un spectru cuprins între nepolitizat, politizat și securizat. În principiu, plasarea problemelor în acest spectru este deschisă: în funcție de circumstanțe, orice problemă poate fi plasată în oricare dintre parolele spectrului. În practică, plasarea variază substanțial de la stat la stat. Unele state vor politiza religia (Iran, Arabia Saudita, Birmania), iar altele, nu (Franța, SUA). Unele vor securiza cultura (fosta URSS, Iran), altele nu (Marea Britanie, Olanda). „Securitatea se referă, în primul rând, la soarta colectivităților umane și abia în al doilea rând la securitatea personală a ființelor umane individuale.”

În cazul problemelor (cum este cea a mediului), care au ieșit brusc din categoria chestiunilor nepolitizate, există o dublă întrebare: Au fost acestea politizate sau și securizate? Legătura dintre politizare și securizare nu implică faptul că securizarea trece întotdeauna prin stat; politizarea și securizarea pot fi hotărâte și în alte foruri. După cum se va vedea mai târziu, și alte entități sociale

pot aduce o problemă în atenția generală sau pot chiar să o ridice la statutul de urgență.

Există locuri unde caracterul secret sau violarea drepturilor omului sunt la ordinea zilei și unde argumentele de securitate nu sunt necesare pentru a legitima astfel de acte. Exemplele de mai sus sunt valabile într-o societate democratică. Și în alte tipuri de societăți vor exista „reguli”, iar când un actor folosește retorica amenințării existențiale, scoțând o problemă din sfera „politicii normale”, avem de-a face cu o securizare. Astfel, criteriile exacte ale securizării sunt realizate prin stabilirea intersubiectivă a unei amenințări existențiale suficient de importante pentru a avea efecte politice substanțiale.

În *Dicționarul explicativ al limbii române*, „securitate națională” reprezintă „faptul de a fi la adăpost de orice pericol; sentiment de încredere și de liniște pe care îl dă cuiva absența oricărui pericol”², iar „securitatea colectivă” face referire la „starea relațiilor dintre state, creată prin luarea pe cale de tratat a unor măsuri de apărare comună împotriva unei agresiuni”³.

Securizarea poate fi studiată direct, nu are nevoie de indicatori. Modul în care trebuie studiată securizarea este analiza discursului și a constelațiilor politice: Când atinge un argument cu o anumită retorică și structură semiotică un efect suficient de mare pentru a determina audiența să tolereze încălcarea regulilor care ar fi fost respectate

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: laurainavero@yahoo.com

în alte circumstanțe? Suntem martorii unui caz de securizare atunci când un actor de securizare reușește să treacă de regulile sau de procedurile de care ar fi constrâns, în mod normal, prin utilizarea unei argumentații cu privire la caracterul prioritar și urgent al unei amenințări existențiale.

O securizare de succes are trei componente (sau pași): amenințările existențiale, acțiunile de urgență și efectele încălcării regulilor asupra relațiilor dintre unități. Trăsătura distinctivă a securizării este o structură retorică specifică (supraviețuirea, prioritatea acțiunii, deoarece, dacă problema nu este tratată acum, va fi prea târziu și noi nu vom mai exista pentru a ne îndrepta greșeala). Această definiție poate constitui un instrument pentru identificarea actorilor și a fenomenelor de securitate în alte sectoare decât cel politico-miliar, unde este mai greu de stabilit, când pot fi incluse noi probleme în agenda de securitate. Trebuie ca noile probleme să afecteze sectorul militar sau să fie „la fel de periculoase” ca războiul (Deudney, 1990)? Pentru a ne sustrage de la constrângerile securității tradiționale, trebuie să avem o idee clară a calității esențiale a securității.

Obiecte de referință

O mare parte din teoria și practica tradițională din relațiile internaționale se bazează pe ideea că statul este singurul obiect de referință legitim pentru asigurarea securității militare. În abordarea centrată pe stat, westphaliană, a societății internaționale, care s-a dezvoltat în Europa și a fost implementată în restul lumii, statul este conceput, iar uneori aproape că a ajuns să fie drept singurul depozitar atât al dreptului, cât și al capacității de a utiliza forța. Conform acestei concepții, statul a evoluat de la absolutismul dinastic, în care prințul se află în centrul ideii de suveranitate și securitate, la suveranismul popular, unde națiunea și societatea civilă, precum și instituțiile de guvernământ, joacă împreună aceste roluri. Cu toate că atât statele dinastice, cât și cele naționale reclamau exclusivitatea ca obiect de referință legitim pentru securitatea militară, pe măsură ce suveranitatea a ajuns să fie utilizată în accepțiuni tot mai largi, conținutul termenului de securitate a statului s-a extins și el. Dacă statul național era amenințat militar, la fel erau și elementele sale civice, precum și sistemul de guvernământ.

Cu toate acestea, în practică, multe state sunt manifestări mai puțin perfecte ale modelului

național și chiar și acelea care se apropie cel mai mult nu încorporează în întregime toate elementele societății lor civile. În unele țări, tensiunile încă mai există între guvernanți și cei guvernați. Astfel de situații lasă loc altor unități, în mod special triburi sau națiuni, pentru a deveni obiecte de referință pentru asigurarea securității militare în cadrul statelor, precum și între state – un proces mult prea evident în Balcani și în Caucaz, precum și în unele părți din Asia și o mare parte din Africa. Dar în lumea modernă, multe dintre aceste unități nonstatale urmăresc să dobândească statalitatea și, dacă vor reuși, vor avea doar un statut de tranziție în calitate de obiecte de referință nonstatale.

În sistemul internațional contemporan, unele obiecte de referință prestatale sunt încă active. Rămășițele triburilor barbare încă mai există în unele zone din Asia Centrală și Africa. Unele indicii referitoare la modalitatea în care aceste triburi au operat ca obiecte de referință pentru securitatea militară pot fi reperate în războaiele civile contemporane din Afganistan și Somalia. Regi și prinți, imperii și orașe au dispărut sau au încetat să mai joace un rol de obiecte de referință în sectorul militar, deși familii regale, precum cele din Kuwait și Arabia Saudita, încă își mai păstrează o oarecare autonomie ca obiecte de referință. Armatele private rămân, de asemenea, relevante, după cum s-a putut observa în 1930, când statul chinez s-a dezintegrat, parțial, rezultând o serie de conducători militari autonomi care controlau o mare parte a teritoriului.

Religia rămâne un potențial obiect de referință pentru securizarea militară, dar, precum arată cazurile din fosta Iugoslavie și Orientul Mijlociu, în lumea modernă religia este deseori intercalată cu statul (Israel, Iran) sau cu națiunea (Serbia, Croația). În lumea contemporană, religia nu a depășit statul ca obiect de referință pentru securitatea militară, cu câteva excepții minore ale unor culte extremiste (Ramura Davidienilor, Aum Shin Rykyo). Totuși, undeva, în fundal sunt temerile Occidentului legate de Islam, de amplificarea „naționalismului hindus” și de teoriile „ciocnirii civilizațiilor” (Huntington, 1993, 1996) – toate sugerând faptul că poziția exclusivă pe care o revendică statul westphalian ca obiect de referință pentru securitatea militară nu este scutită de contestări din partea unor entități mai mari sau mai mici.

Frank N. Trager și F.N. Simonie ofereau următoarea definiție: „Securitatea națională este

acea parte a politicii guvernamentale care are drept obiectiv crearea condițiilor politice, naționale și internaționale, favorabile pentru protejarea sau extinderea valorilor naționale vitale împotriva adversarilor existenți sau potențiali”⁴.

Statul național este, de asemenea, extrem de vulnerabil la provocările lansate din interior. Cei mai evidenți candidați sunt secesioniștii, unioniștii, revoluționarii și alte entități dornice să-și afirme statalitatea. Aceste grupuri susțin obținerea statalității, dar nu au încă puterea să se elibereze sau să răstoarne guvernarea altora și nici nu se bucură de o largă recunoaștere a doleanțelor lor în rândul altor state. Membrii acestei categorii sunt extrem de diferiți. Includ secesioniștii și mișcările pentru autonomie (cecenii, tamilii, kurzii, karenii, grupări din Timorul de Est, din Quebec, bascii, și mai nou, victorioșii eritreeni), naționalități nerecunoscute răspândite în mai multe state (kurzii, palestinienii, sârbii și posibil rușii) și mișcări rebele (Khmerii Roșii și Unita).

În multe cazuri, entitățile aspirante la statalitate sunt, de fapt, națiuni care pretind statutul de actori la nivel primar, precum în cazul încercării eșuate a Ibo de a se separa de Nigeria. Din moment ce națiunile sunt capabile să se reproducă și până la un moment dat o și fac, există motivația pentru a le accepta ca și unități autonome (Waever, 1993). Însăși natura aspirațiilor la statalitate, precum și poziția lor în cadrul sistemului internațional, sugerează faptul că sunt deseori privite ca obiective militare de interes major și puncte de acțiune, deci așadar de securizare. Ei pot fi extrem de ușor luați drept amenințări la adresa suveranității statale și, datorită activităților de natură statală în care sunt angrenați, pot determina statul existent să utilizeze forța militară pentru a-și asigura monopolul asupra violenței legitime.

„Avem și referențiale intermediare sau geografice, cum ar fi „cetățenii europeni”, propuse de curentul care susține unificarea politică a Europei... Pentru a primi, prin atribuire, statutul de entitate ce trebuie securizată, colectivitățile se află în competiție, chiar în rivalitate”⁵.

În plus, față de entitățile aspirante la statalitate, statul are contestatari care, însă, nu au interesul de a-l schimba sau de a obține recunoașterea ca nou stat. Aceștia includ așa-numitele miliții, precum cele care au devenit extrem de active în SUA, la începutul anilor '90, ca grupări de autoprotecție de

natură militară împotriva a ceea ce ei considerau a fi subminarea libertăților individuale de către stat, și criminalii organizați în afara statului în scopul urmăririi unor activități economice libere de reglementările și impozitățile statului. Atât milițiile, cât și grupările mafioate își pot deservi membrii ca obiect de referință în ceea ce privește securitatea militară. Iar atunci când statul eșuează – precum în Afganistan, Iugoslavia, o serie de locuri din Africa, și într-un sens mai atenuat, în Italia – milițiile, mafia, clanurile și bandele vin în prim-plan. Unii vorbesc mai departe în numele statului, dar alții devin entități de securitate egoiste și care se consideră pe sine obiecte de referință (Kaplan, 1994). Aici ne aflăm deja la granița dintre securitatea internațională și cea internă.

De remarcat modalitatea în care violența intrasocietală a căpătat, recent, tot mai multă importanță pe agenda occidentală, deși în mod normal nu reprezintă o problemă de securitate internațională. Din Rusia până în Statele Unite, avem de-a face cu un tip omniprezent de violență societală, care constituie o platformă pe care politicienii naționali o pot utiliza în securizarea clasică a legii și a ordinii, până în punctul în care drepturile omului sunt amenințate de politicile de luptă împotriva criminalității și logica „omului puternic” începe să își facă loc. Această situație nu implică, în mod normal, prezența militară; este, în mod clar, o problemă polițienească, dar se regăsește pe agenda securității din cauza a două motive interdependente. În Vest, poliția este, în mod normal, o parte instituționalizată a societății, care asigură o funcționare continuă. Dar imaginea creată în SUA și, în mare parte, în lumea postsovietică este, mai degrabă, aceea că a avea forțe de poliție ar fi o idee bună, deoarece situația a scăpat de sub control și „ceva trebuie făcut”. În al doilea rând, are loc securizarea și sunt susținute măsuri excepționale. Securizarea, în sine, are ca obiect de referință societatea ca atare (sau partea care respectă legea) și drept actori majori agenții statului și politicienii. Acest model deviază de la securitatea standard, doar prin faptul că este direcționată spre interior.

Un ultim aspect, la nivel substatal, nu este încă semnificativ, dar merită punctat. În unele țări – în mod special, SUA și Canada – genul și rasa devin securizate chiar și în raport cu violența. Violența internă, tiparele de violență și hărțuirea pe baza rasei sunt departe de a fi un element de

noutate, dar ceea ce este într-adevăr nou este faptul că aceste tipare sunt tot mai mult văzute de către grupuri active drept un fenomen colectiv. Dacă o soție este bătută acasă, situația în sine nu este ușor de securizat. Dar dacă feministele vor construi o imagine a violenței colective conduse de un singur grup – cel al bărbaților – împotriva altui grup – cel al femeilor – și, de exemplu, vor conceptualiza violul drept o problemă de securitate pentru toate femeile, din cauza existenței bărbaților, noile colectivități vor apărea drept obiecte de referință pe agenda violenței.

Actorii de securizare

După cum spune în lucrarea sa, Ionel Nicu Sava, „actorii de securizare sunt autoselecțai – oricine (persoană, grup, organizație) poate recurge la actul declarativ de securizare. Legitimitatea acțiunii lor este însă variabilă, lucru care stabilește o ierarhie a actorilor”⁶.

După cum am menționat, când obiectul de referință este statul, există de obicei reguli destul de clare cu privire la care reprezentanții ai statului pot vorbi despre securitate în numele său. Pentru unitățile mai puțin instituționalizate, precum națiunile, regulile sunt mai puțin clare, iar legitimitatea încercărilor de a aborda problema securității este determinată de amploarea și profunzimea sprijinului pe care-l primesc. Reprezentanții statului vor vorbi în numele statului lor, dar din punct de vedere al unor manageri de securitate militară, ei vor invoca, cel mai probabil, principii abstracte (balanța de putere) sau mai colective (civilizația, NATO, neproliferarea armelor nucleare). Oficialii organizațiilor interguvernamentale (OIG), precum Secretarul General al Națiunilor Unite sau NATO, au, de asemenea, o oarecare autoritate să invoce principii mai abstracte și colective de pe poziția lor de obiecte de referință ale securității militare.

Nu se poate presupune, totuși, că statul este în permanent coerent. În cadrul democrațiilor, multe voci, incluzând grupurile de presiune și intelectualii defensivi, se vor angrena în discursul referitor la securizare – uneori chiar direct, precum în cazul opoziției din SUA împotriva războiului din Vietnam. Statele pot chiar să-și piardă controlul deținut asupra forțelor armate, cum s-a întâmplat în Japonia, în 1930, când armata a desfășurat o politică independentă în Manciuria, și posibil chiar și în Rusia începând cu anul 1995, când guvernul

părea că pierde controlul asupra operațiilor militare din Cecenia. Serviciile de *intelligence* pot ajunge, de asemenea, să se perceapă ca fiind adevărații gardieni ai securității naționale, deținând toate piesele ce alcătuiesc imaginea finală, și pe acest considerent ar putea urmări propriile lor politici de securitate (deși, rareori, spun că ar proceda astfel).

Având în vedere că multe dintre celelalte unități care servesc drept obiecte de referință pentru securitatea militară sunt atât aspirante la statalitate, dar sunt și organizate ca ierarhii politice, iar de cele mai multe ori împărtășesc cu statul norme relativ clare despre cine este îndreptățit să vorbească despre securitate în numele organizației. Mafia, bandele, clanurile, triburile și rebelii sau mișcările secesioniste, toate sunt susceptibile de a avea o conducere autoritară, clar definită. Gândiți-vă, de exemplu, la rolul conducătorului Buthelezi ca lider al națiunii zulu din Africa de Sud sau rolul lui Pol Pot în Cambodgia. Din cauză că securitatea militară necesită, în general, un răspuns colectiv extrem de bine organizat și eficient, este mai puțin predispusă la ambiguitate în ceea ce privește legitimitatea actorilor de securizare decât alte sectoare și este mult mai probabil să reflecte structura relațiilor de putere. Această logică s-a menținut destul de mult în timpurile premoderne, când orașele, imperiile, ligile, principatele, religiile, federațiile tribale și alte obiecte de referință ale securității militare prezentau, în general, structuri ierarhice. În statele naționale moderne, această logică nu exclude un rol semnificativ pentru alții care să se supună sau să susțină procese specifice de securizare.

Actorii funcționali

Sectorul militar este bogat în actori care influențează dinamica sectorului fără a fi obiecte de referință sau actori de securizare. Mulți dintre acești actori sunt fie agenții de forță, de la asasini și companii de mercenari, birocrății de apărare, la armate, sau furnizori de instrumente de forță, mai ales în cadrul industriei de armament. Indivizii pot și chiar folosească forța, unul împotriva altuia, dar astfel de situații nu sunt considerate în mod normal „militare” și nu cad, de obicei, în competența relațiilor internaționale.

Subunitățile din interiorul statelor prezintă interes în termenii securității militare fie pentru că au o abilitate de a influența politica externă sau cea militară a statului, fie pentru că au posibilitatea de

a întreprinde acțiuni autonome. În cadrul unui stat modern, multe subunități au abilitatea de a influența adoptarea politicilor externe și militare; aceasta este lumea binecunoscută a politicilor birocratice (Allison, 1971). Guvernele sunt cel mai evident exemplu de astfel de actori. Ele pot avea interese proprii de supraviețuire care se deosebesc de interesele naționale. Din moment ce guvernul este actorul de securizare autorizat al statului, separarea celor două este extrem de dificilă. Unele guverne nedemocratice pot fi capabile să-și securizeze propria supraviețuire în mod direct fără nicio rușine. Dar cele mai multe guverne, în special cele democratice, recurg la a-și lega propria supraviețuire de cea a statului.

La fel de importante sunt și serviciile armate, a căror cultură individuală exercită presiuni puternice asupra strategiei militare și de achiziții publice. Preferințele marinei pentru nave cu suprafață mare și a forțelor aeriene pentru aeronave cu pilot, indiferent de raportul dintre costuri și eficiență, sunt exemple bine cunoscute. Mai mult, împărțirea tipică a serviciilor militare pe arme diferite (armata terestră, armata aeriană și marina) generează fenomenul îndelung studiat al rivalității dintre arme în ceea ce privește deciziile referitoare la achizițiile publice în domeniul militar. Alte structuri precum Apărarea, Finanțele și Ministerele de Externe sunt, de asemenea, actori cheie în adoptarea politicilor militare.

În afara guvernului, trebuie luați în considerare diverși actori din domeniul privat, în special firmele care compun industria armamentului. În secolul al XIX-lea, companiile europene de armament erau suficient de independente pentru a-și dobândi faima unor „comercianți ai morții”. Vânzătorii lor erau bine conectați la jocurile diplomatice private menite să ațâțe tensiunile și conflictele pentru a îmbunătăți piața pentru marfa lor. Din 1930, majoritatea activităților de produce de armament au fost reglementate prin acordarea de licențe de către guvern, dar chiar și așa ele pot pune presiune pe stat, pe probleme, cum ar fi: ocuparea forței de muncă, balanța de plăți și menținerea competențelor și a capacității de producție industriale necesare pentru mobilizare.

Concluzii

Statele și statele aspirante au fost, în mod tradițional, și vor rămâne, în cea mai mare parte, obiectele de referință primare ale securității militare. Protejarea integrității teritoriale a statului

este scopul tradițional al securității militare, iar cele două medii ale statului situate în imediata lui apropiere – cel regional și intern – sunt din nou principalele preocupări în acest sector. Cea mai mare parte a subsistemelor găsite în acest sector sunt coerente, din punct de vedere geografic, și constituie, prin urmare, complexe de securitate.

După o lungă perioadă în care nivelul global a dominat acest sector, are loc o schimbare clară spre supremația dinamicii regionale de securitate militară. În unele cazuri, acest lucru a stopat conflictele regionale; în alte cazuri, le-a exacerbă. În câteva regiuni, procesele de desecurizare au eliminat, în mare măsură, dilema securității militare dintre statele locale. În regiunile dominate de state slabe sau care au eșuat există perspective reale ca nivelul local să devină dominant, prin formarea unor microregiuni de securizare. La lista de microregiuni ar trebui, poate, să adăugăm anarhiile de tip hobbesian, din unele orașe, din interiorul megalopolisului. Atunci când autoritatea politică se destramă, printre altele, distincția dintre poliție și armată se dizolvă.

NOTE:

1 Barry Buzan, *Popoarele, statele și teama – O agendă pentru studii de securitate internațională în epoca de după Războiul Rece*, Editura Cartier, Chișinău, 2000, p. 30.

2 *** *Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998, p. 969.

3 *Ibidem*.

4 Frank N. Trager, Frank N. Simonie, *Introducere în studiul securității naționale*, University Press of Kansas, 1973, p. 36.

5 Ionel Nicu Sava, *Studii de securitate*, Editura Centrului Român de Studii Regionale, București, 2005, p. 203.

6 *Ibidem*, p. 204.

BIBLIOGRAFIE

*** *Strategia Națională de Apărare a Țării 2015-2019 – O Românie puternică în Europa și în lume*, București, 2015.

Buzan Barry, Ole, De Wilde Wæver Jaap, *Securitatea: un nou cadru de analiză*, Editura CA Publishing, Cluj-Napoca, 2010.

Buzan Barry, *Peace, power, and security: contending concepts in the study of international relations*, în „Journal of Peace Research”, 1984.

Buzan Barry, *Popoarele, statele și teama – O agendă pentru studii de securitate internațională în epoca de după Războiul Rece*, Editura Cartier, Chișinău, 2000.

Ghica Luciana Alexandra, Zulean Marian (coord.), *Politica de securitate națională: concepte, instituții, procese*, Editura Polirom, Iași, 2007.

Sava Ionel Nicu, *Studii de securitate*, Editura Centrului Român de Studii Regionale, București, 2005.

Trager N. Frank, Simonie N. Frank, *Introducere în studiul securității naționale*, University Press of Kansas, 1973.

Wolfers Arnold, *Discord and Collaboration: Essay on International Politics*, John Hopkind University Press, Baltimore, 1962.

SCURTĂ RETROSPECTIVĂ A REPERELOR ISTORICE PRIVIND LOGISTICA ÎN ANTICHITATE

SHORT OVERVIEW ON HISTORICAL MAIN ISSUES REGARDING LOGISTICS IN ANTIQUITY

Lt.col.dr.ing. Grigore Eduard JELER*
Lt.col.dr. Daniel ROMAN**

Logistica a avut, încă din cele mai vechi timpuri, un rol fundamental în dezvoltarea globală pentru aproape 5000 de ani ai umanității, în ansamblul ei. De la construirea piramidelor din Egiptul Antic, logistica a făcut progrese remarcabile. De nenumărate ori, soluțiile logistice geniale au format baza pentru trecerea de la o eră istorică la alta.

Pentru forțele armate, logistica este un cuvânt relativ nou folosit pentru a descrie o practică foarte veche: furnizarea, circulația și întreținerea forțelor armate atât în timp de pace, cât mai ales în condiții de război. Datorită rolului covârșitor al logisticii, planificatorii militari și comandanții iau în considerare impactul logisticii asupra pregătirii operaționale.

Considerațiile logistice reprezintă unul dintre factorii fundamentali luați în calculul planurilor de luptă, încă din cele mai incipiente stadii ale confruntărilor armate, fără de care forțele luptătoare pot reprezenta doar însemne și numere pe o hartă. Acest articol este primul dintr-o serie de trei articole, cu desfășurare pe etape importante ale devenirii istorice a logisticii: Antichitate, Evul Mediu și perioada modernă. Am considerat, ca punct de plecare, bazele pentru dezvoltarea logisticii a fi evoluția sistemelor metrice. Dezvoltarea civilizațiilor egiptene, persane, greacă sau romană nu s-ar fi putut realiza fără o logistică avansată pentru acea perioadă.

Since ancient times logistics has had a fundamental role in the global development. Starting with building the pyramids in Ancient Egypt, Logistics has made remarkable progress. Countless times, brilliant logistic solutions formed the basis for the transition from one historical period to another. For the military, Logistics is a relatively new concept, used to describe a very old practice: supply, circulation and maintenance of the armed forces, both in peacetime and especially in conditions of war.

Due to the overwhelming role of Logistics, military planners, the commanders take into account the impact of Logistics in operational training.

Logistical considerations are one of the fundamental factors taken into account for the battle plans from the early stages of warfare; without it the combat forces may be only symbols and numbers on a map. This article is intended as part of an ongoing series of three articles on the important stages of historical development of logistics: Antiquity, the Middle Ages and the Modern Period. We considered the starting point, the foundation for the development of Logistics to be the evolution of metric systems. Egyptian civilizations development, Persian, Greek or Roman would not have been possible without advanced Logistics for that period.

Cuvinte-cheie: logistica antică; sumerieni; Epoca Bronzului; nava Uluburun; armata română.

Keywords: ancient logistic; sumerians; Bronze Age; Uluburun ship; roman army.

Prin logistică, în general, se înțelege organizarea detaliată a susținerii materiale pentru punerea în aplicare a unei operațiuni complexe. Ca termen în afaceri, logistica este definită ca un cadru de planificare de afaceri pentru gestionarea fluxurilor de materiale, de servicii, de informare

și de capital. Acesta include sisteme de informare, comunicare și control necesare în mediul de afaceri de azi din ce în ce mai complexe¹. Resursele gestionate în logistică pot include elemente fizice, cum ar fi: produsele alimentare, materiale, animale, echipamente și lichide, precum și elemente abstracte, cum ar fi noțiunile de timp sau de informații. Logistica elementelor fizice implică, de obicei, integrarea fluxului de informații, manipularea materialelor, producție, ambalare, inventariere, transport, depozitare și, de multe ori, de măsuri de securitate.

*Academia Tehnică Militară

e-mail: eduard_jeler@yahoo.com

**Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

e-mail: danutroman2@yahoo.com

În termeni militari, logistica este știința planificării² și a realizării deplasării trupelor și a mentenanței acestora³. În știința militară, logistica este preocupată de menținerea liniilor de aprovizionare ale forțelor proprii, pe timpul angajării inamicului, dat fiind faptul că o forță armată fără resurse adecvate și de transport este total lipsită de apărare și fără inițiativă. Logistica militară a fost deja practică încă din lumea antică, iar forțele armatelor moderne au, în continuare, o nevoie semnificativă de soluții logistice cu un ridicat nivel de dezvoltare și de implementare a celor mai inventive și inovative metode și tehnologii avansate.

Logistica în Antichitate

Din punctul nostru de vedere, logistica, ca subiect al cercetării, are o genază excepțională. În conformitate cu descoperirile arheologice, logistica datează încă din perioada târzie a neoliticului. Pe durata mileniilor al V-lea și al IV-lea î.H., era Ubaid (5500 î.H. - 4000 î.H.), au apărut sisteme avansate de planificare socială și de dezvoltare a comunităților, pe malurile principalelor râuri din Africa și Asia: Nil, Tibru și Eufrat. Apariția fundamentelor epistemice specifice (a cunoștințelor specifice) logistica reprezintă un subiect încă supus dezbaterii în multe cercuri antropologice. În această perioadă s-a inventat roata, fără de care nu ar fi fost posibile transporturile terestre. Primele dovezi legate de apariția primelor concepte de logistică (logistica de bussines, logistica inginerescă, transporturile) s-au descoperit în orașul preistoric Tell Zeidan, nordul Mesopotamiei (6000 î.H. - 4000 î.H.). Arheologii au descoperit dovezi legate de comerțul efectuat în aceea perioadă și de capacitățile de a produce cupru, precum și existența unor sigilii de piatră folosite pentru a marca posesia unor bunuri și obiecte cu importanță culturală. Acest lucru a fost posibil prin dezvoltarea unei infrastructuri extinse de-a lungul a sute de kilometri. De asemenea, descoperirea *sigiliilor* acelor vremuri, în formă de cerb cu o formă neobișnuit de mare, sculptate dintr-o piatră roșie nespecifică acelei zone, sunt similare cu alte sigilii găsite la câteva sute de kilometri, în est, la Gawra Tepe, și se presupune că ar fi fost utilizate, probabil, pentru a identifica bunurile din proprietate sau pentru schimburile comerciale, așa fiind demonstrate activitățile comerciale avansate pentru acea perioadă, strâns corelate cu posibilitățile de transport⁴.

Bazele pentru dezvoltarea logisticii au fost date de evoluția sistemelor metrice, cel mesopotamian și cel egiptean, folosite în scopuri comerciale de către fenicieni.

Până la aproximativ 3000 î.H., sumerienii au folosit un sistem numeric bazat pe reprezentarea de imagini pe tablete de lut. Până în acest moment, diferite tipuri de mărfuri au fost reprezentate prin simboluri diferite, iar multiplicarea cantităților se făcea prin repetare de simboluri. Tranzacțiile comerciale au fost înregistrate pe jetoane de lut ars, care reprezentau elementele tranzacționate, așa cum este reprezentat în figura nr. 1.

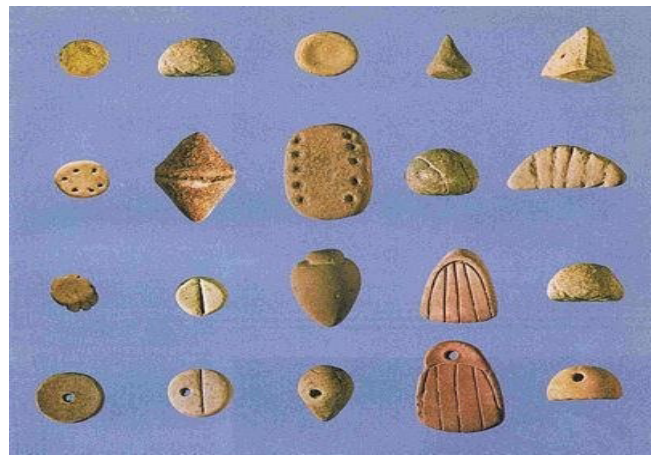

Fig. 1 Jetoane care reprezintă o marfă diferită utilizate de către sumerienii

Sursa: *sumerianshakespeare*⁵

Token-urile erau desene sau modele abstracte simple, folosite pentru a reprezenta diferite mărfuri (oi, cereale, vite etc.). Un număr de jetoane erau păstrate într-un vas de argilă și era aplicat sigiliul proprietarului pe exteriorul vasului pentru a preveni manipularea frauduloasă, astfel vasele nu puteau fi deschise, iar jetoanele modificate sau eliminate fără a rupe sigiliul. Dar, odată ce vasul era închis, era imposibil să se vadă ce era în interior, astfel încât jetoanele erau imprimate pe exteriorul vasului pentru a reflecta conținutul său (indica numărul și tipul de mărfuri tranzacționate)⁶.

Pentru această perioadă, existau două limitări importante la un astfel de sistem. Prima limitare era aceea că pentru orice alt tip de bun pentru care se dorea o înregistrare, trebuia să aibă propriul semn distinctiv, iar producerea a tot mai multe bunuri a dus la apariția a tot mai multe simboluri și toate trebuiau învățate. A doua limitare, suplimentar gamei de produse disponibile, o reprezenta cantitatea

acestora. Înregistrarea livrării sau de plată a trei vase de ulei se realiza prin înscrierea simbolului de ulei – pe vas, de trei ori, o soluție simplă și convenabilă. Înregistrarea livrării sau de plată pentru mai multe zeci de vase de ulei, în același mod, nu mai era atât de convenabil și, prin urmare, a demonstrat un sistem predispus la erori. Complexele de rezervă de hrană și materiale din marile temple s-au dezvoltat la sfârșitul mileniului al patrulea (cum ar fi, templul lui Inanna la Uruk), unde au necesitat mari eforturi logistice și au devenit centre economice. În aceste centre se produceau mari cantități de produse care funcționau ca niște întreprinderi economice veritabile, după modelul zilelor noastre. Aceste transformări au dus la necesitatea dezvoltării unui nou sistem numeric.

Elementul fundamental de formare a unei logistici primare l-a reprezentat prima mare inovație, ce consta în separarea cantității bunurilor de simbolul bunurilor. Modalitatea inovativă a acelor vremuri se afla în reprezentarea a trei unități de cereale prin folosirea unui anumit simbol pentru „trei”, urmat de un alt simbol pentru „unitatea – cereale”. Dezvoltarea acestui concept, în acea perioadă, este o poveste fascinantă și extrem de complexă, care este încă doar parțial înțeleasă. Pentru exemplificare, un obiect era reprezentat, discret, printr-un simbol de un mic con. Zece conuri

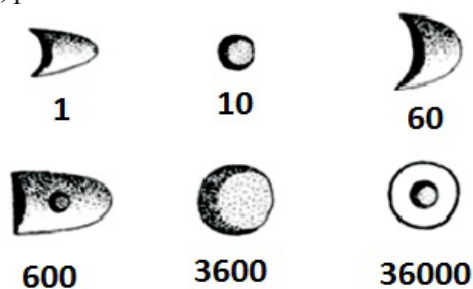

Fig. 2 Reprezentarea numerică sumeriană
Sursa: Jovan Tepić, 2011⁸

deveneau un cerc mic, șase cercuri mici deveneau un con mare, zece conuri mari deveneau un cerc mic în interior, șase conuri mari se înlocuiau printr-un cerc mare. În final, 10 cercuri mari deveneau un cerc mare, în interiorul căruia era plasat un cerc mic. Astfel, ultima unitate număra $10 \times 6 \times 10 \times 6 \times 10 = 36.000$ de obiecte⁷.

Pentru evidența bunurilor și realizarea unei susțineri logistice a oricăror activități, a fost introdus sistemul numeric sexagesimal, în care numărul de simboluri a fost redus la două: „T”, derivat din

conul mic, și „<” derivat din cercul mic, care avea valoarea de 10 unități de bază.

Civilizația babiloniană, înlocuitorul celei sumeriene, începând cu 2000 î.H, a preluat acest sistem și l-a dezvoltat. Babilonienii stabiliseră unități de măsură pentru timp (ziua împărțită în 24 de ore, ora în 60 de minute și minutul în 60 de secunde), lungime, masă și volum, creaseră un calendar folosind împărțirea cercului în 360 de grade, folosind un sistem numeric cu baza 60, reprezentat în figura nr. 3.

𐎶 1	𐎶𐎶 11	𐎶𐎶𐎶 21	𐎶𐎶𐎶𐎶 31	𐎶𐎶𐎶𐎶𐎶 41	𐎶𐎶𐎶𐎶𐎶𐎶 51
𐎷 2	𐎷𐎶 12	𐎷𐎶𐎶 22	𐎷𐎶𐎶𐎶 32	𐎷𐎶𐎶𐎶𐎶 42	𐎷𐎶𐎶𐎶𐎶𐎶 52
𐎸 3	𐎸𐎶 13	𐎸𐎶𐎶 23	𐎸𐎶𐎶𐎶 33	𐎸𐎶𐎶𐎶𐎶 43	𐎸𐎶𐎶𐎶𐎶𐎶 53
𐎹 4	𐎹𐎶 14	𐎹𐎶𐎶 24	𐎹𐎶𐎶𐎶 34	𐎹𐎶𐎶𐎶𐎶 44	𐎹𐎶𐎶𐎶𐎶𐎶 54
𐎺 5	𐎺𐎶 15	𐎺𐎶𐎶 25	𐎺𐎶𐎶𐎶 35	𐎺𐎶𐎶𐎶𐎶 45	𐎺𐎶𐎶𐎶𐎶𐎶 55
𐎻 6	𐎻𐎶 16	𐎻𐎶𐎶 26	𐎻𐎶𐎶𐎶 36	𐎻𐎶𐎶𐎶𐎶 46	𐎻𐎶𐎶𐎶𐎶𐎶 56
𐎼 7	𐎼𐎶 17	𐎼𐎶𐎶 27	𐎼𐎶𐎶𐎶 37	𐎼𐎶𐎶𐎶𐎶 47	𐎼𐎶𐎶𐎶𐎶𐎶 57
𐎽 8	𐎽𐎶 18	𐎽𐎶𐎶 28	𐎽𐎶𐎶𐎶 38	𐎽𐎶𐎶𐎶𐎶 48	𐎽𐎶𐎶𐎶𐎶𐎶 58
𐎾 9	𐎾𐎶 19	𐎾𐎶𐎶 29	𐎾𐎶𐎶𐎶 39	𐎾𐎶𐎶𐎶𐎶 49	𐎾𐎶𐎶𐎶𐎶𐎶 59
𐎿 10	𐎿𐎶 20	𐎿𐎶𐎶 30	𐎿𐎶𐎶𐎶 40	𐎿𐎶𐎶𐎶𐎶 50	

Fig. 3 Sistemul numeric babilonian cu baza 60
Sursa: Matematica babiloniană⁹

Pentru cantitățile mari de produse ce trebuiau înregistrate, egiptenii au dezvoltat un sistem numeric bazat pe hieroglife, utilizat în special în cadastrarea terenurilor. Sistemul egiptean era unul dintre cele mai avansate metode pentru determinarea raportului unui cerc și a diametrului său, care era egal cu 3,14 (pi), mult mai precisă decât cel babilonian, care era 3.00. Sistemul de numerație folosit de ei era zecimal și pozițional, dar nu asemănător cu cel actual. Cifrele folosite se obțineau prin compunerea a șapte simboluri de bază, reprezentate în figura nr. 4:

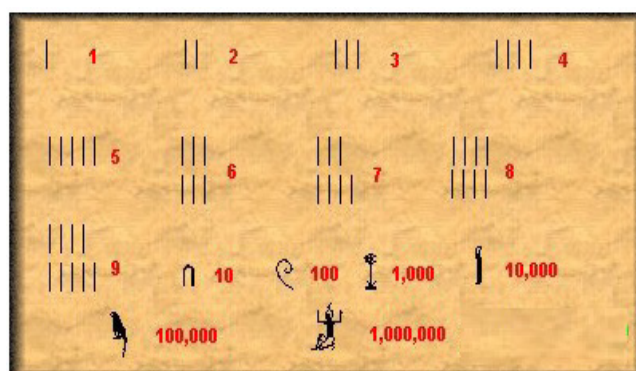

Fig. 4 Sistemul numeric zecimal egiptean
Sursa: (AEL) Egyptian Hieroglyphics¹⁰

Prin diferențele lor, sistemele numerice babiloniene și egiptene furnizau două baze logistice metrologice, temporală pentru cel babilonian și spațiale pentru măsurătorile egiptene. Acestea reprezentau fundamentul logistic pentru măsurarea transformărilor spațiale și pentru înregistrarea temporală a bunurilor materiale. Unele dintre aceste transformări sunt fundamentale pentru procesele logistice de astăzi. Din analogia transformărilor spațiale a rezultat transportul, iar din transformările temporale au rezultat stocurile, respectiv depozitele.

Perioada Bronzului

Zona Bazinului Mării Mediterane este locul în care s-au format primele civilizații, principalele religii și culturi. Dezvoltarea civilizațiilor mediteraneene și progresul lor a fost întotdeauna, în mod intrinsec, legată de logistică. Civilizațiile mediteraneene au fost primele care au realizat un comerț organizat. Progresele intensive metalurgice din acea perioadă au determinat, de asemenea, o dezvoltare intensivă a comerțului. Cele mai timpurii interacțiuni dintre civilizații, în cadrul unei rețele de comerț, datează din anul 5000 î.H.¹¹ și sunt legate de infrastructura portuară de la sfârșitul

Nava avea ca sarcină de transport 354 de lingouri de cupru brut și 121 de lingouri de cupru ovale, o tonă de staniu, 149 de borcane canaanite, lemn negru din Africa și fildes neprelucrat. În plus, s-au găsit coji de ouă de struț, ceramică și ulei de lămpi cipriote, perle de chihlimbar de origine baltică, cuarț, agat, ancore de piatră, 175 de lingouri din sticlă de cobalt turcoaz albastru și lavandă, fiind cele mai vechi lingouri de sticlă intacte cunoscute. În total, nava transporta 20 de tone de marfă, o cantitate foarte mare de bunuri pentru acea vreme. Transportarea unei asemenea cantități, chiar și în timpurile moderne, ar avea nevoie de cunoștințe și aptitudini, responsabilitate și antrenament de manipulare și de evidență, cerințe necesare personalului de logistica din vremurile moderne. În principal, majoritatea elementelor cheie ale logisticii moderne pot fi regăsite și în acest caz demonstrativ.

Logistica feniciană

Denumirea de fenician provine de la culoarea purpurie, pe care o extrăgeau din scoici. Celebrul purpuriu de Tyr a fost cel mai scump produs din timpul lor, raportul de tranzacționare fiind de o măsură de violet la 60 de măsuri de aur. Fenicienii

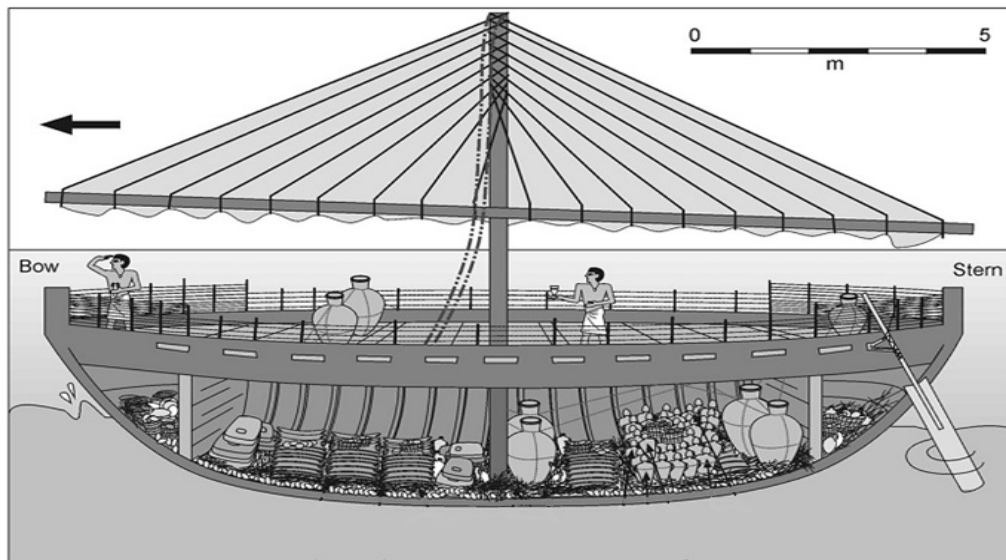

Fig. 5 Reprezentarea simplificată a navei Uluburun, cu mărfurile încărcate

Sursa: F. W. Welter – Schultes, 2008¹³

perioadei Epocii Bronzului. Informații concrete despre sistemul de piață din Epoca Bronzului în Marea Mediterană sunt furnizate de celebra barcă Uluburun, utilizată la sfârșitul perioadei Epocii Bronzului, descoperită în sud-vestul Turciei¹².

sunt creditate pentru inventarea navelor cu profil zvelt, ancore, multe realizări în domeniul cartografiei și de navigație reușind stabilirea unor colonii în Marea Mediterană (Cadiz, Marsilia, Sardinia, Corsica, Cartagina etc.), precum și misiuni

de explorare în căutarea de staniu, traseu pe care l-au realizat din Marea Nordului, prin Gibraltar.

Cel mai important, fenicienii au introdus un mijloc universal de schimb – banii. Prima dată s-au folosit cojile, apoi aurul, iar mai târziu, din cauza uzurii sale reduse, a fost introdus în circulație argintul.

În jurul anului 2700 î.H., pentru a construi palatele faraonilor și Marea Piramidă din Giza, care are o înălțime de 146 m și o greutate de 6 milioane de tone, egiptenii au avut nevoie de echipamente sofisticate de transport de materiale, capabile de a muta și a așeza blocurile masive de piatră în poziția potrivită. Acest lucru presupunea o logistică bine organizată.

arme de fier, și nu de bronz, armuri și care de luptă, abilități avansate de inginerie. Pentru deplasarea forțelor au folosit cunoștințe de logistică și au demonstrat capacități de organizare lucru care le-a permis lupta pe diferite tipuri de teren, cunoscut fiind cel mai comun relief în Orientul Mijlociu de deșert și de munte. Tot datorită suportului logistic avansat au generat posibilitatea de angajare în operații de asediu pentru perioade de timp îndelungate. Datorită asediilor îndelungate, a apărut nevoia de a hrăni și de a echipa o forță importantă din acea vreme, care, împreună cu mijloacele de transport (de exemplu: cai, cămile, catări și boi), însemna că nu puteau zăbovi prea mult timp în același loc. Un număr considerabil de forțe au fost folosite pentru

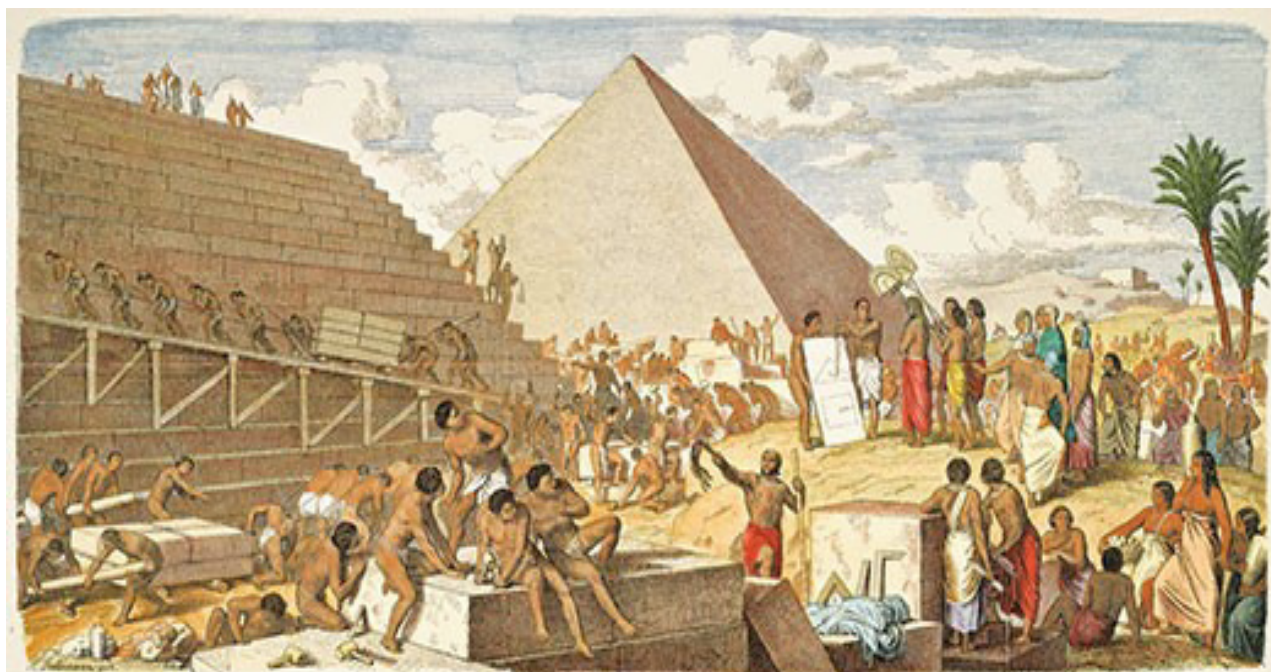

Fig. 6 Reprezentare grafică a lucrului la palatele faraonilor și piramide

Sursa: mrmckennaancientegypt.weebly.com¹⁴

Blocurile de piatră, cântărind câteva tone, au fost transportate și asamblate la locul de construcție. Chiar și astăzi, încă nu pot fi explicate pe deplin modul în care a fost atins acest nivel de precizie folosind tehnica acelor vremuri de transport și încărcare cu mijloacele de transport disponibile în jurul anului 2700 î.H.¹⁵

Logistica militară, așa cum este înțeleasă în forma sa modernă, a apărut odată cu organizarea forțelor armate cu care unele state sau națiuni au încercat să-și exercite forța militară asupra vecinilor lor. Cea mai veche armată permanentă cunoscută a fost cea a Asiriei, la aproximativ 700 î.H. Ei au avut

transportul materialului necesar și, implicit, pentru susținerea și pentru întreținerea forțelor de luptă. Acest lucru reclama un sprijin logistic esențial^{16 17}.

În jurul anilor 300 î.H. au apărut navele grecești revoluționare cu vâsle ce au devenit noua bază a comerțului intercontinental (Europa - Africa - Asia).

O altă invenție logistică revoluționară a transportului pe apă a fost construirea navelor cu vâsle, care au creat baza pentru călătoriile rapide peste mări și oceane. Această invenție a generat suportul pentru realizarea unor sisteme de

alimentare logistice enorme necesare unor armate mobile (a se vedea flotele folosite de către împărații persani Darius I și Xerxes în războaiele persane).

o armată, limitează mobilitatea forțelor sale. El a grupat o mare parte a marilor bagaje și a constituit un corp de soldați pentru a transporta o mare parte

Fig. 7 Armata asiriană și dezvoltarea Imperiului asirian ce necesita o logistică avansată^{18 19 20}

Prin distrugerea flotei persane în bătălia navală de la Salamina (septembrie 480 î.H.), imensa armată persană a pierdut atât capacitatea de asigurare logistică, cât și războiul.

Folosind aceste capacități logistice, Alexandru cel Mare a întreprins campanii militare ample cu trupele sale deplasând atât familiile luptătorilor, cât și armele lor de război.

din echipamente și provizii. Ca urmare a serviciilor de logistică specializate, și cerințele materiale pe unitatea de suprafață și de timp ale armatei sale au scăzut în mod substanțial, deoarece a fost necesar un număr mai mic de animale, mai puțin furaj pentru acestea și un număr mai mic de căruțe de transport, deci mai puțină întreținere și o nevoie redusă pentru lemn de reparații.

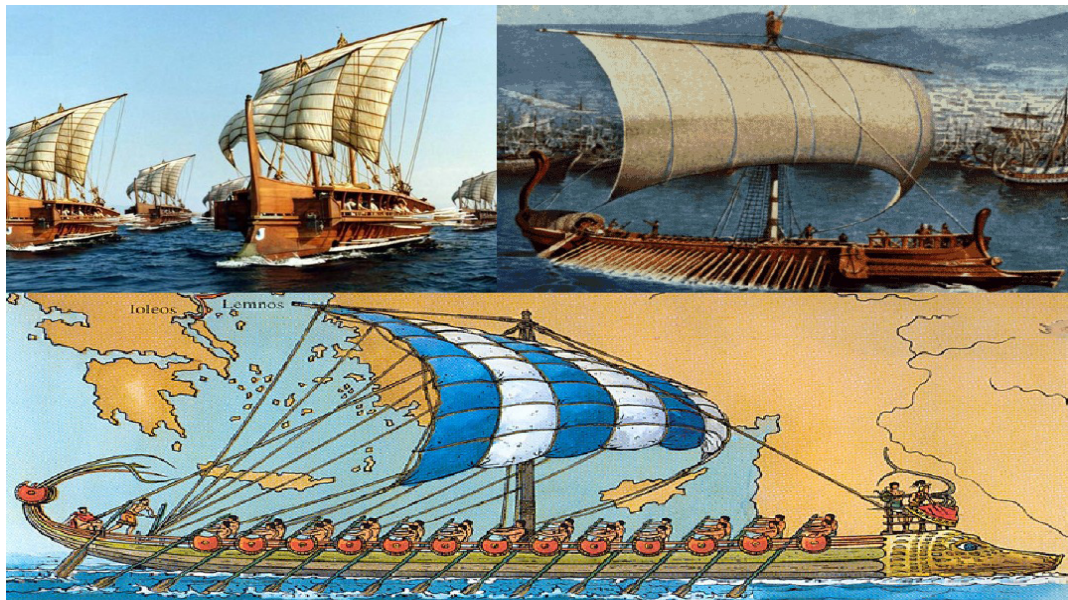

Fig. 8 Reprezentarea grafică a navelor grecești din Antichitate^{21 22 23}

Atât Filip al II-lea al Macedoniei, cât și Alexandru cel Mare au îmbunătățit arta logistică în timpul domniilor lor. Philip a realizat că marile resurse împrăsiate, ce urmează în mod tradițional

Datorită rolului său conducător, Alexandru, fiind ușor mai indulgent decât tatăl său, a permis soldaților să își ia femeile lor cu ei. Acest amănunt a devenit deosebit de important, lucru care datorită

timpului destul de mare petrecut de trupele sale în campanii, a evitat posibilele probleme de disciplină, dar a solicitat suplimentar sistemul logistic: hrană, echipament și alte resurse. De asemenea, el a folosit pe scară largă transportul maritim, cu o navă comercială de dimensiuni rezonabile în măsură să efectueze transport de 400 de tone, mult mai eficiente decât transportul pe cai (un cal

permis să realizeze cea mai lungă campanie militară din istorie. Pentru exemplificare, până în cel mai îndepărtat punct atins de armata sa, râul Beas, în India, soldații săi au mărșăluit 11.250 de mile în opt ani. Succesul lor a depins de capacitatea armatei sale de a se deplasa rapid cu animale relativ puține, prin utilizarea transportului maritim, dovedind o bună organizare și o anumită tactică logistică²⁴.

Fig. 9 Dezvoltarea Imperiului Macedonian sub Alexandru cel Mare, flota sa navală, falanga macedoniană și navele cu macedoneni ce călătoreau, în jos, pe râul Indus^{25, 26, 27}

putea transporta 200 de lbs., dar îi era necesar să mănânce 20 lbs. de furaje pe zi, consumând astfel propria sarcină la fiecare zece zile). Datorită aplorii campaniilor militare purtate, sistemul logistic a fost substanțial modificat în sensul de raționalizare a resurselor și punerea în practică a elementelor de tactică logistică, în sensul că Alexandru nu a petrecut o iarnă sau mai mult de câteva săptămâni cu armata sa în campanie la o departare exagerată de un port maritim sau fluviu navigabil la distanță care să îi taie liniile de sprijin logistic. El a folosit chiar slăbiciunile logistice inamice împotriva lor, folosind nave special configurate în principal pentru luptă și care nu aveau anduranță, astfel reușind să blocheze porturile și râurile pentru navele inamice forțându-le astfel să se întoarcă înapoi la bază. El a planificat să folosească flota comercială pentru a sprijini campania în India și pentru a păstra un ritm de deplasare al flotei suficient ca personalul să fie aprovizionat cu apă proaspătă. Cu toate că armata lui Alexandru a pierdut două treimi din forțele sale din cauza musonilor, datorită planificării logistice el a reușit să ajungă la Gwadar, unde a reprovizionat. Subliniem existența și importanța logisticii în campaniile militare ale lui Alexandru, lucru care i-a

Logistica în Imperiul Roman. Motivele principale pentru supremația armatei romane erau îndemânarea soldaților și calitatea echipamentelor lor. La aceasta se poate adăuga un al treilea motiv: capacitatea logistică a romanilor de a trimite forțele armate pe distanțe lungi, pe uscat și pe mare pentru perioade lungi de timp. Acest lucru le-a oferit un avantaj imens atunci când au pornit un război. Roma a fost prima superputere ce a utilizat nave în scopul livrărilor de transport, în mod sistematic, pe scară largă. Acest lucru a permis capacitatea Romei de a lupta nu numai în războaie departe de casă, dar și de a cuceri și de a controla aproape orice zonă din vastul lor imperiu. Resursele care erau la dispoziția Imperiului Roman au fost destul de mari, în comparație cu cele ale altor popoare. Roma a dezvoltat propriile resurse pe care și le-a extins, prin utilizarea unui management adecvat combinat cu cel mai noi evoluții tehnologice în special în domeniul transporturilor. Romanii au construit o rețea de drumuri și poduri pe uscat și au întrebuițat flote de nave comerciale pe mare care le-au permis să folosească resursele lor la un nivel fără precedent de eficiență. Astfel, Roma a reușit să construiască și să gestioneze un vast imperiu de

sute de ani, folosind forțe expediționare relativ mici pentru un control al teritoriilor îndepărtate foarte eficient.

Pentru îndeplinirea misiunilor, comandanții militari romani s-au confruntat cu numeroase provocări în ceea ce privește complexitatea logisticii necesară în războaiele purtate la mare distanță de Roma (primele elemente de logistică strategică). Materialele principale erau, în special, asigurate de metropola. În lumea antică, transportul de provizii pe mare era destul de riscant din cauza primejdiilor de tot felul, iar pentru a asigura o aprovizionare adecvată din Roma către o locație îndepărtată, în termenul prevăzut, nu a fost o chestiune ușoară. Un factor care complica și mai mult susținerea logistică a operațiilor militare a fost generat de conflictele de interese din Roma. Pentru aceasta s-a cauzat adesea numeroase întârzieri în transportul de provizii pentru armată. Uneori, acest lucru a dus la asigurarea insuficientă cu materiale decât cele solicitate, iar rezultatul direct al acestei situații a fost începutul unei utilizări metodice a resurselor locale pentru asigurarea subzistenței armatei romane.

O altă soluție la problemele logistice a fost transportul pachetelor individuale cu provizii pentru legionari asupra acestora, pentru a se evita folosirea mai multor animale de transport. Această practică a început, probabil, spre sfârșitul celui de-al doilea secol î.H. În ciuda tuturor problemelor complexe logistice pe care romanii le-au întâlnit în timpul războaielor, mecanismele logistice romane au fost mult mai dezvoltate decât cele ale popoarelor locale. Aceasta a oferit romanilor un avantaj suplimentar în câmpul de luptă, în special atunci când era necesară recuperarea după unele înfrângeri militare.

În armata română existau două modalități de asigurare materială:

- *impedimenta* (bunuri materiale ce soseau de acasă pe fronturi) și *commeatus* (provizii de pe front ce mergeau acasă). O *impedimenta* avea cel puțin 1.400 de animale de tracțiune (*sagmarii*) și sute de vagoane (*vehicula*) plus personal de deservire (*calones*) care însoțeau fiecare legiune. Cei din *impedimenta* au fost o parte integrantă a armatei și au urmat-o peste tot, specializarea personalului în acțiuni logistice. Ca și în alte armate, echipamentul a fost transportat pe vagoane trase de animale, în special de măgari. Acesta includea produse alimentare și echipamentele personale ale soldaților.

Legionarul roman a fost, probabil, primul soldat din istorie care a transportat nu numai echipamentul său personal, dar și echipamentele suplimentare

Fig. 10 Vagonul de transport roman, reconstrucție la Roemisch-Germanisches Museum, Cologne, Germany

Sursa: Roemisch-Germanisches Museum

necesare luptei. Putem afirma că soldatul modern este echipat după inspirația modelului legionarului roman. Specializarea serviciilor de logistică la nivelul mic al trupelor, *contubernium* (al optulea legionar), avea în dotare un măgar ce purta cortul și echipamentul de însoțire, ceva ce amintește de transportul echipamentelor de vehicule pentru toate tipurile de teren din armatele moderne^{28 29}.

Cu toate acestea, odată cu declinul din vestul Imperiului Roman în secolul V d.H., arta războiului a degenerat, iar nevoia de organizare și de refacere logistică a fost redusă la nivelul de jaf.

Concluzii

Analiza prezentată în acest articol arată că logistica are origini antice.

Cu toată dezvoltarea extraordinară la momentul actual legată de comunicare la nivel mondial, de poziționare prin satelit a sistemelor de navigație, comerț electronic, sisteme avansate de securitate și de asigurare pentru sistemele de transport și de marfă, precum și alte elemente avansate ale sistemului de transport, esența logisticii, în ansamblul ei, rămâne neschimbată.

NOTE

1 *** *Logistix Partners Oy*, Helsinki, FI, 1996.

2 <http://www.descopera.ro/dnews/5839153-orasul-de-dinaintea-inventarii-rotii-dezvaluie-trecutul>, accesat la 01.06.2016.

3 *** *Joint Publication 1-02*, Department of Defense, „Dictionary of Military and Associated Terms”, 2009.

4 <http://www.descopera.ro/dnews/5839153-orasul-de-dinaintea-inventarii-rotii-dezvaluie-trecutul>, accesat la 04.06.2016.

BIBLIOGRAFIE

- 5 <http://sumerianshakespeare.com/30301.html>, accesat la 14.07.2016.
- 6 <http://sumerianshakespeare.com/30301.html>, accesat la 14.07.2016.
- 7 Jovan Tepić, Ilija Tanackov, Gordan Stojić, *Ancient logistics – historical timeline and etymology*, „Technical Gazette” 18, 3 (2011), pp. 379-384.
- 8 *Ibidem*.
- 9 *Matematica babiloniană*, https://ro.wikipedia.org/wiki/Matematica_babilonia, accesat la 20.06.2016.
- 10 <http://www.aelives.com/glyphs.htm> accesat la 29.06.2016.
- 11 <http://sumerianshakespeare.com/30301.html>, accesat la 01.06.2016.
- 12 Jovan Tepić, Ilija Tanackov, Gordan Stojić, *op.cit.*, pp. 380-382.
- 13 F.W. Welter - Schultes, *Bronze age shipwreck snails from Turkey: first direct evidence for oversea carriage of land snails in antiquity*, Received 11 September 2007; accepted 6 November 2007, Journal of Molluscan Studies, 2008, pp. 74, 79-87.
- 14 <http://mrmckennaancientegypt.weebly.com/society.html>, accesat la 12.07.2016.
- 15 *DHL Logbook*, in cooperation with Technical University Darmstadt, „Discover Logistics”.
- 16 Tugba Danaci, *Military logistics network design via axiomatic design principles*, Istanbul Technical University, Institute Of Science And Technology, February 2011.
- 17 http://www.ancient.eu/Assyrian_Warfare, accesat la 27.07.2016.
- 18 http://www.ancient.eu/Assyrian_Warfare, accesat la 27.07.2016.
- 19 <https://www.karwansaraypublishers.com/pw/ancient-warfare/previous-issues/ancient-warfare-vii.4/>
- 20 <http://www.assyrians.n.nu/10>
- 21 <https://en.wikipedia.org/wiki/Trireme>
- 22 <https://www.pinterest.com/pin/424534702346218883/>
- 23 <http://www.salimbeti.com/micenei/ships.htm>
- 24 Tugba Danaci, *op.cit.*, pp. 2-4.
- 25 <http://www.ancientmacedonia.com/AlexandertheGreat.html>
- 26 <http://www.historyofmacedonia.org/AncientMacedonia/AlexandertheGreat.html>
- 27 <http://www.historyofmacedonia.org/AncientMacedonia/AlexandertheGreat.html>
- 28 Daniel Varga, *Ancient Warfare The Roman conquest of Iberia: logistics and supply difficulties*, Jonathan P. Roth, *The Logistics of the Roman Army at War*, 264 B.C. - A.D. 235, 1990, pp.79-80.
- 29 Jonathan P. Roth, *The Logistics of the Roman Army at War*, 264 B.C. - A.D. 235, Library of Congress Cataloging-in-Publication Data, 1998.
- *** *Logistix Partners Oy*, Helsinki, FI, 1996.
- *** *Joint Publication 1-02*, Department of Defense, „Dictionary of Military and Associated Terms”, 2009.
- *** *DHL Logbook*, in cooperation with Technical University Darmstadt, „Discover Logistics”.
- Danaci Tugba, *Military logistics network design via axiomatic design principles*, Istanbul Technical University, Institute Of Science And Technology, February 2011.
- Roth P. Jonathan, *The Logistics of the Roman Army at War: 264 B.C. - A.D. 235*, Library of Congress Cataloging-in-Publication Data, 1998.
- Tepić Jovan, Tanackov Ilija, Stojić Gordan, *Ancient logistics – historical timeline and etymology*, „Technical Gazette” 18, 3 (2011).
- Varga Daniel, *Ancient Warfare The Roman conquest of Iberia: logistics and supply difficulties*, Jonathan P. Roth *The Logistics of the Roman Army at War: 264 B.C. - A.D. 235*, 1990.
- Welter - Schultes F.W., *Bronze age shipwreck snails from Turkey: first direct evidence for oversea carriage of land snails in antiquity*, Received 11 September 2007; accepted 6 November 2007, Journal of Molluscan Studies, 2008.
- Matematica babiloniană* - https://ro.wikipedia.org/wiki/Matematica_babilonia
- <http://www.descopera.ro/dnews/5839153-orasul-de-dinaintea-inventarii-rotii-dezvaluie-trecutul>
- <http://sumerianshakespeare.com/30301.html>
- <http://www.aelives.com/glyphs.htm>
- <http://mrmckennaancientegypt.weebly.com/society.html>
- http://www.ancient.eu/Assyrian_Warfare
- http://www.ancient.eu/Assyrian_Warfare/
- <https://www.karwansaraypublishers.com/pw/ancient-warfare/previous-issues/ancient-warfare-vii.4/>
- <http://www.assyrians.n.nu/10>
- <https://en.wikipedia.org/wiki/Trireme>
- <https://www.pinterest.com/pin/424534702346218883/>
- <http://www.salimbeti.com/micenei/ships.htm>
- <http://www.ancientmacedonia.com/AlexandertheGreat.html>
- <http://www.historyofmacedonia.org/AncientMacedonia/AlexandertheGreat.html>

„ÎNTREȚINEREA ARMATEI ROMÂNE DEALUNGUL TIMPURILOR” – O CARTE CU ADEVĂRAT NECESARĂ PROCESULUI DE ÎNVĂȚĂMÂNT UNIVERSITAR

„ROMANIAN ARMY MAINTENANCE ALONG TIMES” – A TRULY SIGNIFICANT BOOK IN THE PROCESS OF ACADEMIC EDUCATION

Cdor. (r) prof.univ.dr. Rotaru JIPA*
Col. (r) prof.univ.dr. Benone ANDRONIC**

Articolul este, în fapt, o recenzie a unei cărți de o mare valoare documentară, apărută în anul 1941, despre Intendența Armatei Române.

În concluziile Serviciului Istoric al Marelui Stat Major asupra lucrării se arată că: „Lucrarea are o deosebită valoare, iar publicarea ei ar reprezenta un mare interes și folos, nu numai pentru militarii profesioniști, combatanți și necombatanți, dar și pentru organele chemate la conducerea statului și treburilor obștești”¹.

Am considerat necesară această recenzie, cu atât mai mult cu cât anul viitor (2017) se împlinesc 160 de ani de la înființarea serviciului special al administrației militare românești.

The present article is actually a book review of a highly significant book on the Intendance Branch of the Romanian Army.

The conclusions of the History Service of the General Staff upon the paper show that “this is a highly valuable book and its publishing would be of great use and interest, not only for professional military personnel – be they combatants or non-combatants – but also for the leadership bodies called upon to run the country’s affairs to the public benefit of everyone”.

We considered it necessary to initiate this process of reviewing the book, as next year (2017) there have been 160 years since the special service of Romanian military management was founded.

Cuvinte-cheie: istorie națională; fapt istoric; operă încă necunoscută; restituire; lucrare de o mare valoare documentară.

Keywords: national history; historical fact; a work still unknown; restitution; highly valuable documentary work.

De-a lungul veacurilor s-au conturat, prin strădania înaintașilor, a cronicarilor și a învățaților, în primul rând, rosturile istoriei, în prim-plan situându-se argumentarea originii românilor, a continuității și a statorniciei lor pe aceste meleaguri, dar mai ales formarea și dezvoltarea conștiinței de neam și rolul de îndrumător moral și cultural al acestei „magistra vittae” în viața unui popor. Și, nu în ultimul rând, trebuie amintit rolul istoriei în epoca modernă, acela de pârghie și armă, totodată,

în lupta românilor pentru realizarea justelor lor drepturi de independență și unitate națională.

Cum în sinteză se exprima marele învățat și om politic al secolului al XIX-lea, Mihail Kogălniceanu, în *Cuvântul introductiv la Cursul de Istorie Națională*, ținut la Academia Mihăileană în Iași, 24 noiembrie 1834: „... istoria, după Biblie, trebuie să fie, și a fost totdeauna, cartea de căpetenie a popoarelor și a fieștecărui om: pentru că fieștecare stare, fieștecare profesie află în ea reguli de purtare, sfat la îndoielile sale, învățătură la neștiința sa, îndemn la slovă și la faptă bună”².

Faptul că de-a lungul veacurilor, această nobilă misiune a istoriei s-a aflat în plan central îl demonstrează nenumăratele bătălii și jertfe ale românilor pe altarul libertății și unității naționale.

* *Universitatea Națională de Apărare „Carol I”*

** *Universitatea Națională de Apărare „Carol I”*

e-mail: benoneandronic@yahoo.ro

Și chiar dacă, în anumite epoci, cercetarea istorică a fost *dirijată*, nu de puține ori, spre orientări neadecvate și spre țeluri improprii însuși interesului național, adevărul, așa cum a fost el scris cu sângele înaintașilor atunci când s-a produs evenimentul sau fenomenul istoric, a ieșit până la urmă la suprafață. Este un privilegiu, pentru generația actuală de cercetători în domeniul istoriei, faptul că se pot racorda, fără nicio restricție sau interdicție, la rădăcinile adânc implantate în solul fertil al istoriografiei naționale, definită de la origini prin patriotism ardent, profesionalism de cea mai înaltă ținută și spirit obiectiv nealterat de considerente conjuncturale.

În amplul proces *restituția in integrum* pe astfel de principii, a principalelor pagini de istorie națională se înscrie în ultimii ani, cu rezultate din ce în ce mai valoroase și istoriografia militară. În majoritatea lucrărilor apărute după decembrie 1989, menite a repune în drepturi adevărurile fundamentale ale istoriei noastre militare, fiind deja evidente o serie de mutații caracterizate, pe de o parte, prin debarasarea de lestul subiectivismului, voluntarismului și dogmatismului ideologic, specifice perioadelor dictatoriale, iar pe de altă parte prin obiectivitate, simț de răspundere, îndrăzneală în gândire și respect pentru adevăr.

Unor asemenea comandamente ne străduim a răspunde și noi prin prezenta recenzie. Ea se înscrie într-un mai amplu program de repunere în valoare și de redare în circuitul științific a acelor idei și principii valoroase, care au fost elaborate de înaintași, pe baza experienței Primului Război Mondial, în perioada interbelică, menite a valorifica tradițiile, gândirea și practica militară a înaintașilor. Cu atât mai mult, cu cât este de acum bine conturat faptul că în plenitudinea activității teoretice militare, perioada dintre cele două războaie mondiale a fost una dintre cele mai fecunde, iar factorul hotărâtor al progreselor (destul de importante) înregistrate în domeniul gândirii militare românești l-a constituit inițiativa, efortul și capacitatea unor valoroase cadre de generali și ofițeri animată de pasiunea pentru studiul artei militare și ridicarea oștirii române la nivelul unei armate moderne. Și aceasta în pofida unor greutăți, mai ales materiale, foarte greu de surmontat cu care s-a confruntat activitatea teoretică militară, în general, în această perioadă.

Una dintre trăsăturile caracteristice ale evoluției gândirii militare românești în perioada în care a

fost scrisă și lucrarea pe care o supunem atenției a constat în diversificarea preocupărilor, varietatea temelor abordate și afirmarea unor teoreticieni care se specializează în domenii distincte ale științei militare. Astfel, problemele teoretice generale ale războiului și armatei, ale doctrinei militare, sunt abordate pe larg în scrierile unor autori, cum ar fi: generalul C.N. Hârjeu, generalul Ion Jitianu, maiorul Ion Cernăianu, maiorul Radu Dinulescu, căpitanul Mircea Tomescu, maiorul Octav Vorobchievici; problemele de strategie militară în lucrările colonelului Florea Țenescu, generalului Ioan Sichitiu și colonelului Alexandru Ioanițiu; în domeniul tacticii generale și al tacticii armelor, printre alți autori se afirmă colonelul Ilie Șteflea, locotenent-colonelul Paul Teodorescu, colonelul Nicolae Stoenescu, maiorul Gheorghe Ionescu-Sinoie, locotenent-colonelul Polihron Dumitrescu, comandorul Alexandru Sabini, locotenent-colonelul M. Andronescu, maiorul Ghiorghe Ștefănescu, locotenent-colonelul Al. Pastia; problemele de organizare, instruire și educare sunt tratate în mod special în lucrările generalilor Constantin Dragu și Nicolae Alevra, ale colonelului Ioan Manolescu; în domeniul istoriei și geografiei militare se remarcă activitatea generalilor Radu Rosetti, Alexandru Rizeanu, Ion Anastasie sau ale locotenent-colonelului Constantin Verdeș.

Și dacă acești autori au abordat, cu predilecție, problemele generale ale războiului și ale armatei, ale organizării acestuia, ale doctrinei militare, de strategie și tactică, mai puțini sunt aceia care au avut predilecția de a se apleca asupra rolului și a locului diferitelor categorii de forțe și genuri de armă, în cadrul forțelor armate și al ducerii războiului.

În această categorie se înscriu și strădaniile încununat de succes ale maiorului de administrație Anastasie Tomița Răzășul, în cartea sa, *Gospodăria militară la români de la Dacia Traiană la România Reîntregită*, apărută la Tipografia „Viața Literară” din București, în anul 1941, cel care pe baza unui minuțios și aprofundat studiu în arhive, dar și în lucrări bibliografice de mare valoare, reușește să abordeze o adevărată monografie a uneia dintre cele mai grele și în același timp cel mai puțin cunoscute arme, din ansamblul forțelor armate, cea a administrației militare. Când facem această afirmație, subscriem în totalitate ideii autorului care străbate lucrarea de la prima și până la ultima pagină, cea potrivit căreia, în toate timpurile, arma

intendenței a fost de cea mai mare importanță pentru starea generală a trupelor și pentru obținerea deciziei pe câmpul de luptă.

Investigația amplă cumulată cu un talent de excepție, la care s-a adăugat fără drept de tăgadă afecțiunea autorului pentru arma pe care a servit-o o viață întregă, i-au permis autorului să elaboreze o lucrare de o valoare aparte, foarte bine structurată pe capitole și subcapitole, folosind o periodizare cât mai realistă, pentru a ne prezenta un tablou cât mai veridic al evoluției administrației și gospodăririi armatei, începând din cele mai vechi timpuri și până la perioada scrierii cărții. Se prezintă astfel cititorului o amplă problemă cu referire la principalele momente și evenimente din evoluția armei intendenței, de la organizarea și înzestrarea oștirilor strămoșilor noștri – getodacii; evoluția înzestrării și asigurării cu mijloace materiale a oștilor române în epoca feudală, rod al atenției acordate de marii noștri voievozi și domni: Alexandru cel Bun, Mircea cel Bătrân, Iancu de Hunedoara, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Matei Basarab, Vasile Lupu, Constantin Brâncoveanu și mulți, mulți alții, gospodăririi oștilor române; mutațiile ce se produc în epoca modernă, îndeosebi după făurirea armatei permanente și modernizarea acesteia prin reformele întreprinse de domnitorul Alexandru Ioan Cuza; marile examene pe care le trec serviciile armatei în Războiul de Independență din 1877-1878 și în Primul Război Mondial ș.a.

Nenumărate sunt învățămintele ce se desprind din lecturarea cărții maiorului de administrație Anastie Tornița Răzășul.

Intendența noastră militară, de la întemeierea ei și până în prezent, a constituit o parte inseparabilă în evoluția armatei române și suntem convinși că-și merită toată atenția și trebuie să fie cinstită așa cum se cuvine.

Cunoscând ce rol a avut intendența în evoluția armatei noastre, vom ști să o prețuim și să-i acordăm atenție cuvenită în istoria artei militare.

Oprindu-ne o clipă din calea fără de întoarcere a vremurilor, „sărutând îndeaproape zările trecutului”, să ne aducem aminte că după Tratatul de la Paris din anul 1856 aveau să ia naștere în anul următor, în Armata Moldovei, ca organ independent de celelalte arme, intendența noastră militară.

Acel eveniment istoric, întemeiat pe adevărul documentar, constituie astăzi actul care ne dă dreptul să afirmăm că fără noi, intendenții armatei, viața acesteia nu poate exista.

Privind astfel, în prelungirea anilor care s-au scurs, rezultatele dobândite, descoperim sâmburele intendenței în armata noastră, iar realitatea lui concretă ne arată adevărul celor afirmate.

Istoria se întemeiază pe fapte și faptele se sprijină întotdeauna pe vrednicia oamenilor.

Omul destoinic este creator de valori istorice.

Așa s-au desfășurat la noi lucrurile în trecut.

Hatmanul oștirii moldovenești, constatând că întreținerea trupelor de sub comanda sa nu se face în deplină rânduială, raportează, în anul 1857, acest neajuns³.

Căimăcăniții Moldovenești, propunând a se crea independent de celelalte arme un organ militar pentru întreținerea oștirii. El a cerut, așadar, în acel an, organizarea în armata moldovenească a unei „secții de intendență militară”, care a și luat ființă⁴.

Mândria noastră profesională este cu atât mai puternică când ne gândim că intendența militară este de origine națională, înființată din inițiativa și nevoile proprii, și nu cum s-a crezut multă vreme, împrumutată după modelul armatelor străine.

Misiunea militară franceză chemată de Alexandru Ioan Cuza, după unirea principatelor, pentru a ne sprijini în organizarea armatei, a găsit deja înființată, cu câțiva ani în urmă, intendența.

O precizare în această privință se impune încă de la început. Anul 1857 nu este anul înființării gospodăriei militare, aceasta existând dintotdeauna în armată, înființat odată cu nevoia întreținerii ei, ci anul înființării unui serviciu special al gospodăriei militare – Serviciul Intendenței.

Izvoarele istorice sunt de necontestat, ele demonstrând că armatele noastre pământene, încă de la întemeierea lor, nu au avut o gospodărire militară distinct organizată, dar au avut în schimb o îndelungată tradiție, un sistem propriu de întreținere al nației și al oștirii ei, prin care și-a întreținut de-a lungul vremurilor traiul luptătorilor.

Menționăm că acesta este și scopul acestei recenzii din care se vede că, de la Dacia Traiana la România reîntregită, materialul documentar existent probează, fără drept de tăgadă, că întreținerea armatei nu ar fi fost posibilă fără munca migăloasă și pasionată a înaintașilor noștri.

Cititorul va putea constata, de altfel, singur, urmărind paginile lucrării, că gospodăria noastră militară își are izvorul în însuși instinctul de conservare al ostașului, fiindcă nu a existat și nu va exista, în trecut și în viitor, armată fără ca la

întreținerea existenței sale să nu contribuie factorul administrativ.

Gospodăria noastră militară, descifrându-i obârșia și desfășurarea în mersul timpului, a urmat aceeași evoluție istorică pe care au urmat-o, de-a lungul secolelor, neamul și armata.

Nu putem însă a nu aminti un adevăr.

Istoricul întreținerii trupelor noastre pământene, deși a străbătut vremurile alături de neam și oștirea lui, nu beneficiază decât de foarte puține izvoare documentare.

Afirmația lui Dimitrie Cantemir, precum că „românilor le-a plăcut mai mult să îndeplinească fapte istorice decât să le scrie”⁵, are un foarte bogat substrat de adevăr.

Cartea de față a fost scrisă folosindu-se izvoare documentare legate de istoria noastră națională care, în toate articulațiile ei organice, se leagă de luptele pe care le-au dus strămoșii noștri neîntrerupt în decursul veacurilor.

Nu este, deci, o lucrare documentară, ci însăși istoria întreținerii trupelor oștirii românești în lungul marilor frământări ale destinului, întemeiată pe faptul istoric.

Intendența și Administrația noastră militară își ridică pentru prima oară, în întregime, scheletul arhitectural al monumentului lor istoric. Și aceasta pentru că – mărturisim cu durere – Intendența și Administrația noastră militară, deși își au originile și evoluția în izvoarele noastre naționale, nu au avut până acum nicio lucrare care să trateze, în mod științific, întregul istoric al întreținerii trupelor românești în cursul veacurilor.

Prin recenzia cărții maiorului de administrație Anastasie Tornița Răzășul, am încercat să supunem atenției cititorilor, și nu numai, o operă pe nedrept uitată, în care Intendența și Administrația noastră militară își descoperă originea și evoluția lor istorică.

Timpul prin care trecem reînviind, mai tare ca oricând, legătura noastră cu trecutul ne impune ca din substraturile adânci ale izvoarelor noastre naționale, tradițiile și creațiile înaintașilor, să înălțăm pe temeiul istoriei flamura trecutului și năzuințelor noastre viitoare.

Intendența și Administrația Militară nu au, într-adevăr, stilul militar al celorlalte arme. Ființa ei organică este învăluită discret în cadrul tăcerii și al modestiei.

Este cea dintâi la muncă și cea din urmă la onoruri. Acesta nu este un adevăr neprielnic. Este noblețea însăși a profesiei.

Lucrul în gospodăria armatei, ca și în viața unei familii, înfăptuit dintr-o muncă încordată și permanentă, creează ordinea și rostul însuși al intendenței și al administrației militare. Este temeiul tendinței și al virtuților noastre morale și profesionale.

Doctrina gospodăriei noastre românești este munca neîntreruptă, onestitatea și competența, voința și altruismul, devotamentul și creația constructivă, fără preget, în toate timpurile și împrejurările.

Fiindcă astfel, după cum dintre toate organele corpului omenesc, inima nu are niciodată repaus, tot astfel, dintre toate armele și serviciile armatei, intendența, colaborând neîntrerupt la întreținerea trupelor, nu cunoaște răgaz.

Viața armatei își urmează destinul său istoric și întreținerea ei cere mereu străduințe încordate și neîntrerupte.

Adevărul în această privință este limpede. Luptele pot deseori să înceteze. Organismul oștirii, însă, trebuie zi de zi întreținut. El cere, clipă de clipă, întreținerea și întărirea energiilor.

Gospodăria noastră militară, având așadar un trecut și o tradiție, întemeiate pe fapte care au prins rădăcini în viața oștirii neamului și a țării, a pătruns cu adânci rezonanțe în istoria noastră militară și națională.

Rolul Administrației și al Intendenței Militare a mers în acord cu progresul tehnico-științific și crește tot mai mult, în măsura în care se dezvoltă rolul armatelor în războiul modern.

Națiunea înarmată, războiul total, concepte militare cu largă răspândire, stăpânesc astăzi întreg izvorul de bogății al națiunilor.

Toate resursele ar trebui să fie atrase astăzi la apărarea națională și la satisfacerea nevoilor trupelor pentru a trăi și a lupta.

Intendența Militară, pătrunzând așadar în toate ramurile producției economice ale națiunii, satisface în măsura trebuințelor nevoile de întreținere ale armatei.

În marile frământări ale războiului, când mijloacele de întreținere lipsesc și nevoile cresc, așa cum s-a întâmplat în trecutul nostru nu prea îndepărtat, intendența, credem noi, își va mări mai mult cadrul atribuțiilor, alimentând adeseori până

și populația civilă aflată în suferință cu hrană și îmbrăcăminte.

Experiența trecutului ne arată că sărăcia națiunilor a fost întotdeauna producătoare de instabilitate socială, după cum neputința în a satisface nevoile armatei poate duce la suferințe și indisciplină.

Intendența devine în asemenea cazuri nu numai o instituție militară, ci un adevărat organ de gospodărie națională.

Rolul ei nu numai că nu s-a micșorat, cum se întâmplă cu alte instituții, dar dimpotrivă, cu cât dezvoltarea armatelor și a apărării naționale este mai extinsă, cu atât rolul ei crește mai mult.

Spiritul vremurilor impune pretutindeni, unde este un om sau o instituție, mijloace economice pentru conservarea și întreținerea lor. Așa este și astăzi, așa a fost în trecut, așa va fi întotdeauna.

Viața armatei și a națiunii își urmează cursul neîntrerupt și gospodăria militară, având valoare și existență permanentă, va rămâne factorul determinant în întreținerea oștirii și a populației.

Experiența trecutului este hotărâtoare. Ea creează valori și principii care supraviețuiesc veacurilor. Așa s-a întâmplat cu gospodăria militară. Faptele trecutului determină calea viitorului.

Intendența devine pe zi ce trece o știință care pătrunde în toate domeniile vieții omenești. Trecutul ei plin de învățăminte și creații constructive s-a adâncit mereu în substraturile istoriei și va supraviețui cât neamul și armata.

Scoaterea la lumină a materialului documentar în scopul alcătuirii istoricului întreținerii oștirilor românești în toate perioadele istoriei noastre naționale este, considerăm noi, de neapărată trebuință pentru orientarea în trecut și pentru deschiderea programului de viitor.

Întreținerea oștirii noastre de-a lungul veacurilor, avându-și resursele în resursele economiei naționale, se desfășoară în acord cu mersul vieții noastre economice și naționale. Este un organism viu a cărui funcție respiră și se dezvoltă în climatul țării și în destinul neamului.

Este necesar ca acum când punem la temelia gospodăriei noastre militare adevărul istoric, să nu mai stăm indiferenți și să nu închidem ochii nepăsători la faptele înaintașilor. Este necesar ca din urmele lor proprii să reconstituim prețiosul tezaur al trecutului nostru gospodăresc.

Educația noastră profesională în legătură cu trecutul, verificându-l cu atenție și legând spiritul înaintașilor de al urmașilor, va trebui să creeze pârgăria de sprijin în toate perioadele carierei noastre profesionale.

Este necesar, credem noi, a se introduce la toate nivelele învățământului de specialitate, cunoașterea trecutului, fiindcă în armată, în viața națională, ca în genere în toate domeniile creațiilor omenești, în toate legile naturii, nu există evoluție fără trecut, generație fără înaintași, plantă fără rădăcini și progres fără istorie.

Fiindcă numai cunoscându-ne trecutul, adică străduințele înaintașilor, putem întări cu temei substratul virtuților noastre profesionale.

Documentele istorice ne arată că niciuna dintre armele și serviciile armatei nu are un caracter național mai pronunțat, în legătură cu întreținerea trupelor în trecutul nostru, ca Intendența noastră militară.

Toate armele și serviciile oștirii, în virtutea progresului tehnico-științific, au împrumutat sau împrumută tehnică străină în înzestrarea armatei și adeseori cu consecințe imprevizibile.

Evoluția armamentului, a științei și a artei militare, schimbă neconținut structura organică a armatei.

Influența aceasta, însă, nu a adus schimbări spectaculoase, în decursul timpului, principiului fundamental al întreținerii trupelor.

Hrana, îmbrăcăminte, solda și, în general, asigurarea întreținerii armatei, au constituit în trecut, astăzi și în viitor, stâlpii de reazem ai gospodăriei noastre militare, temeiul pentru totdeauna al regenerării virtuților noastre militare.

Toate aceste elemente de întreținere a oștirii, fiind procurate din producția economiei naționale și a locuitorilor ei au contribuit, în întregime, la alcătuirea din temelii a istoricului întreținerii trupelor cu un pronunțat caracter național. Și aceasta pentru că dacă într-adevăr clima și mediul influențează viața locuitorilor și armatei, în ceea ce privește hrana, îmbrăcăminte, locuința, tot astfel organul administrativ al oștirii prin evoluția lui istorică își modelează funcția și chiar spiritul în mediul înconjurător al națiunii din care face parte.

Sprijinul acesta reciproc între viața națiunii, bogățiile economice ale țării și întreținerea oștirii, este cu atât mai pronunțat cu cât se răsfrânge direct asupra organismului armatei, creând fapta

întemeiată pe adevărul care va supraviețui timpului, că de modul cum va fi întreținută viața oștirii va apăsa, cu forțe egale, cumpăna victoriei.

Sunt toate acestea, doar câteva dintre argumentele care ne-au condus la o grabnică semnă-lare a celei mai importante lucrări a maiorului de administrație, Anastasie Tomița Răzășul, și dorim să socotim aceasta doar un început, având în vedere că opera autorului este mai vastă, ea abordând pe lângă tematica istoriei administrației militare și aspecte generale ale evoluției armatei române, ale participării ei la luptele pentru libertate și unitate națională în diferite epoci istorice, ale cunoașterii operei unor mari personalități ale istoriei neamului românesc, precum și ridicării gradului de cultură și civilizație ale națiunii noastre.

Inegalabile sunt, de asemenea, evacuările faptelor de eroism ale unor combatanți în cele două războaie mondiale, ca și scrierile referitoare la rolul unor instituții de cultură ale statului la apărarea națională.

Scriitorul și opera sa sunt încă necunoscute din cauza interzicerii și apoi a distrugerii operelor sale, după 1947, a faptului că astăzi cu greu acestea pot fi găsite.

Frumusețea verbului autorului, stilul lui de povestitor face ca lectura să devină captivantă. Suntem conștienți că ceea ce am prezentat este doar un început, deoarece vom fi recunoscători celor ce ne vor înainta mai multe informații despre maiorul de administrație Anastasie Tomița Răzășul. Cu toată strădania noastră de a afla date biografice despre autorul operei recenzate, arhivele consultate rămân încă tăcute.

Și, în sfârșit, închinăm strădania noastră de a prezenta opera maiorului de administrație Anastasie Tomița Răzășul, tuturor acelor ce și-au dedicat în toate timpurile o parte a vieții și tot ce au avut mai bun, muncind fără răgaz și în condiții, nu întotdeauna dintre cele mai prielnice, pentru

asigurarea condițiilor de viață și de sănătate ale ostașului român atât în timp de pace, cât mai ales pe câmpul de luptă.

NOTE:

1 *Întreținerea Armatei Române dealungul timpurilor*, volum comemorativ apărut cu prilejul restabilirii destinului istoric al gospodăriei Oștirii Române și al aniversării a optzeci și cinci de ani de la introducerea intendenței în viața noastră militară și națională, Tipografia Marelui Stat Major, București, 1941, p. 443.

2 Mihail Kogălniceanu, *Cuvântul introductiv la Cursul de Istorie Națională*, Iași, 1834, https://www.tititudorancea.org.ro/mihail_kogalniceanu

3 Maior de administrație Anastasie Tomița Răzășul, *Gospodăria militară la români de la Dacia Traiană la România Reîntregită*, Tipografia „Viața Literară”, București, 1941, p. 148.

4 *Ibidem*.

5 <https://tudorvisanmiu.wordpress.com/.../eseul-dimitrie-cantemir>, accesat la 28.11.2016.

BIBLIOGRAFIE

*** *Întreținerea Armatei Române dealungul timpurilor*, volum comemorativ apărut cu prilejul restabilirii destinului istoric al gospodăriei Oștirii Române și al aniversării a optzeci și cinci de ani de la introducerea intendenței în viața noastră militară și națională, Tipografia Marelui Stat Major, București, 1941.

Maior de administrație Anastasie Tomița Răzășul, *Gospodăria militară la români de la Dacia Traiană la România Reîntregită*, Tipografia Viața Literară, București, 1941.

Kogălniceanu Mihail, *Cuvântul introductiv la Cursul de Istorie Națională*, Iași, 1834.

https://www.tititudorancea.org.ro/.../mihail_kogalniceanu_cuvant_www.armyacademy.ro/e-learning/working/capitol_4.html

<https://tudorvisanmiu.wordpress.com/.../eseul-dimitrie-cantemir>, accesat la 28.11.2016.

PERSONALITATEA DELINCVENTĂ

THE DELINQUENT PERSONALITY

Comisar șef drd. Cornelia FARCAȘ*

Societatea consideră minorii și tinerii indivizi cu personalitate în dezvoltare și drepturi specifice vârstei pe care o au. Această manieră de a-i considera permite formarea lor ca personalități integre capabile să perceapă în viitor principiile societății democratice și ale respectării drepturilor și libertăților cetățenești. Din cauza imaturității și a vârstei pe care o au, nu sunt întotdeauna capabili să distingă răul de bine și, din acest motiv, uneori sunt influențați și determinați de persoane majore să săvârșescă acte antisociale, devenind ulterior delincvenți. Atragerea minorilor sau a tinerilor într-un grup organizat poate conduce, ulterior, la săvârșirea unor infracțiuni grave și foarte grave, precum infracțiunile cu caracter terorist.

The society considers the minor and young as individuals with their personality in development and age-specific rights. This manner of considering them enables their development of honest personalities, in the future being able to perceive the principles of the democratic society and of respecting the citizen rights and freedoms. Due to their immaturity and their age, they are not always able to separate good from evil and, therefore, sometimes they are influenced and determined by adult persons to commit antisocial acts, subsequently becoming delinquents. The involvement of minors or youngsters into an organized group may subsequently lead to serious and severe crimes, such as terrorist offenses.

Cuvinte-cheie: minor; delincvent; personalitate; infracțiune; comportament.

Keywords: minor; delinquent; personality; crime; behavior.

Din perspectivă psihologică, delincvența apare ca o necesitate de întregire a abordării normativelor juridice și a dimensiunii sociale a delictului, cu implicarea profundă a individualității, a individului delincvent și nondelincvent.

Teoria condiționării infracționale se potrivește mult mai bine cu realitatea. De dragul conciziei, H.J. Eysenck și M. Eysenck s-au arătat excesiv de dogmatici în definirea acestei teorii, de aceea au îndrumat cititorii spre prezentarea ei în volumul *Crime and Personality (Infracțiune și personalitate)*. Moralitatea conduitei nu este rezultatul unor decizii raționale, se poate spune că toate considerentele de natură rațională o influențează în foarte mică măsură. De fapt, foarte puțini dintre infractori sunt prinși și pedepsiți, se știe bine acest lucru. Dacă cineva și-ar organiza viața în mod pur rațional, ar putea să se hotărască să-și aleagă o carieră de infractor, din moment ce astfel ar avea șanse de îmbogățire mai mari decât cele oferite de un trai onest. Așadar, adevărata întrebare ar fi: De ce există atât de puțini

oameni care să comită infracțiuni, având în vedere că ele sunt atât de rentabile, că recompensa lor este imediată și că posibilitatea pedepsirii rămâne atât de vagă și de îndepărtată?¹ Motivul² se află în noțiunea de „conștiință”, concepută nu ca mecanism implantat în om de către Creatorul său, ci, mai curând, ca reacție condiționată dobândită în urma unui îndelungat antrenament de tip „pavlovian”. Să ne gândim la ce se întâmplă când copilul crește. Bineînțeles, face obrăznicii, are manifestări de egoism, antisociale și de lipsă de onestitate. Ori de câte ori se comportă în acest mod, părinții îl pedepsesc – la fel, profesorii, cei mai mari decât el și oricine se mai întâmplă să se aplece prin preajmă. Indiferent care este pedeapsa – trasul de urechi, punerea la colț, suprimarea mesei de seară – ea e dureroasă și neplăcută. Și iată înlănțuirea faptelor: întâi, *stimulul condiționat* – sunetul clopotului din experimentul pavlovian, în acest caz, intenția copilului de a comite un act antisocial și comiterea efectivă a actului antisocial respectiv; apoi, apariția *stimulului necondiționat* – coresponzând administrării hranei, în experimentul lui Pavlov, aici, pedeapsa primită de la părinți, profesori sau

*Penitenciar Târgu Mureș
e-mail: cornelia85lex@yahoo.com

alte persoane; în fine, *reacția necondiționată* – care corespunde salivării câinelui, este, la copilul din exemplul nostru, durerea, anxietatea și frica provocate de pedeapsă. Conform principiilor lui Pavlov, stimulul condiționat este asociat, după un număr de repetări ale situației-tip, cu reacția necondiționată, astfel că, în scurt timp, intenția de a comite sau comiterea efectivă a unui act antisocial va fi pusă în legătură cu anxietatea caracteristică administrării pedepsei. Această anxietate, cuplată cu intenția comiterii unui gest antisocial, este ceea ce, de obicei, numim „conștiință”, și cenzura ei are, într-adevăr, eficacitate, întrucât ea îi oprește pe cei mai mulți oameni de la a se deda la activități antisociale, chiar dacă acestea s-ar putea dovedi foarte avantajoase, iar riscul de a fi prinși ar fi mic.

Factorii de risc în comiterea infracțiunilor pot fi datorati unor cauze biologice, cum ar fi o dereglare a sistemului limbic, considerată a fi sursa senzațiilor de plăcere și de durere, și care controlează în parte și funcții vitale, ca: ritmul cardiac, respirația și somnul și este posibil să modereze exprimarea violenței și a emoțiilor, precum furia și frica. Alte posibile explicații biologice ale acestui factor ar putea veni de la corelarea făcută în cercetare dintre nivelele anormale ale anumitor neurotransmițători și comportamentul antisocial: nivelul scăzut al serotoninei a fost legat de comportamente antisociale impulsive, abuz de substanțe, impulsuri și acte suicidare, nivelul ridicat al dopaminei a fost asociat cu violență, agresivitate și abuz de substanțe, iar un nivel ridicat al noradrenalinei a fost de asemenea corelat cu un comportament agresiv. Consider, însă, că acest factor poate fi influențat și de disfuncțiile familiale precum: rezolvarea problemelor, comunicarea, rolurile, implicarea afectivă, reactivitatea afectivă și autoreglarea, disfuncții ce determină un grad mai mare de trei ori al agresivității fizice la băieți, dar și nivelul de stres la care este supus copilul în urma unor evenimente de viață negative legate de familie, școală și semenii, nivel care este crescut, în special la cei care nu beneficiază de sprijin parental. S.G. Tibbetts, în lucrarea *The Development of Persistent Criminality*, raportează identificarea următoarelor interacțiuni semnificative în etiologia infracționalității cu debut timpuriu:

a) greutate scăzută la naștere și mediul social dezavantajat;

b) adversitate în mediul familial și un nivel scăzut al inteligenței verbale;

c) sexul individului și greutatea scăzută la naștere;

d) statutul socio-economic și greutatea scăzută la naștere;

e) instabilitatea mediului familial și anomalii fizice minore;

f) complicații obstretice și adversitate în mediul familial;

g) hiperactivitate și tovarăși devianți.

Studierea efectelor indirecte ar putea ajuta la decelarea acelor factori „supremi” ce duc la apariția anumitor factori de risc (psihopatie, impulsivitate, deficite în empatie etc.), predictorii puternici ai persistenței infracționale. J. Savage, în lucrarea *The Development of Persistent Criminality*, afirmă că următorii factori ar putea avea o importanță semnificativă în determinarea comportamentului infracțional persistent:

a) problemele legate de atașament pot avea efecte puternice, indirecte asupra comportamentelor antisociale;

b) efectele abuzului în copilărie asupra delincvenței sunt directe, prin socializarea violentă, însă este foarte probabil ca aceasta să aibă anumite efecte indirecte, precum întâzieri în procesele de dezvoltare asociate cu reglarea emoțiilor, abilitățile cognitive, procesarea informațiilor sociale etc.

Câțiva autori care au raportat unele efecte indirecte sunt:

Feldman și S.S. Weiberger, în lucrarea *Child Development*, concluzionează că funcționarea familiei influențează abilitatea de autocontrol a băieților, care apoi, la rândul ei, afectează delincvența.

Patterson G.R., în lucrarea *Development and Psychopathology*, sugerează faptul că hiperactivitatea duce la probleme disciplinare care, în timp, se pot dezvolta în comportamente antisociale.

Blomberg în lucrarea *Development of Persistent Criminality* a identificat faptul că realizările școlare din timpul detenției cresc probabilitatea continuării școlii după liberare, factor asociat cu o probabilitate crescută de angajare și cu încetarea activității delincvente. Factori de risc pentru minorii care săvârșesc infracțiuni sunt:

• problemele psihice în copilărie;

• hiperactivitatea, dificultățile de concentrare și neliniștea;

• autoagresiunea deliberată, ideea suicidară, suicidul/parasuicidul;

- antecedentele violente;
- familie de proveniență de tip dezorganizată;
- abuzul fizic în familia de proveniență;
- nivelul ridicat de activare comportamentală și slabă inhibiție comportamentală;
- deficiențele intelectuale/cognitive observabile;
- inițierea timpurie a comportamentului delinvent sau violent (sub 14 ani);
- implicarea în alte forme de comportament antisocial;
- credințele și atitudinile favorabile comportamentului deviant sau violent;
- comportamentul delinvent sau antisocial al părinților/tutorilor;
- divorțul părinților în timpul conviețuirii cu aceștia;
- separarea părinte-copil;
- eșecul școlar;
- joasele aspirații școlare;
- nivelul scăzut al integrării în mediul școlar;
- abandonul școlar sau absentismul;
- școala cu elevi cu o rată crescută de delinvență;
- rejecția socială;
- apartenența la un grup infracțional;
- legăturile cu persoanele delincvente (vecini sau cunoscuți);
- agresivitatea fizică de nivel crescut;
- perioada totală executată a pedepselor privative de libertate/măsurilor educative;
- credința că cei apropiați sunt absenți atunci când persoana în cauză are nevoie de ei, că nu vor putea oferi susținerea emoțională și protecția dorită, deoarece la rândul lor sunt instabili emoțional, sau că vor abandona persoana în cauză pentru altcineva, sau printr-un deces iminent;
- nivelul ridicat al sentimentului lipsei propriei valori, a propriei răutăți, de a nu fi dorit și a fi inferior sau incapabil în ceea ce privește aspectele importante ale vieții, dar și a percepției lipsei de iubire din partea celorlalți;
- vulnerabilitatea la rău și boala-frica exagerată la diverse boli, problemele emoționale grave sau catastrofele externe și la situațiile negative iminente care ar putea avea loc oricând și care nu pot fi împiedicate;
- relația de apropiere și implicarea emoțională exagerată cu una dintre persoanele apropiate, relație care împiedică dezvoltarea propriei identități și a relaționării sociale;

- autocontrol/autodisciplină insuficientă – dificultatea de a se controla, de a fi disciplinat în realizarea scopurilor;
- acceptarea excesivă a controlului celorlalți, în general, pentru a evita furia și abandonul acestora sau alte represalii din partea lor, fapt realizat prin subjugarea nevoilor și subjugarea emoțiilor (în special, a furiei);
- exagerarea aspectelor negative ale vieții și, concomitent, minimalizarea evenimentelor pozitive;
- tendința de a fi furios, intolerant, punitiv și nerăbdător cu acei oameni care nu satisfac așteptările sau standardele individului, convingerea că ceilalți ar trebui aspru criticați pentru greșelile lor, greșeli care sunt uitate cu greutate;
- prezența ideilor iraționale, a comportamentelor ghidate de pulsuni și a dificultăților de a face față situațiilor stresante în diverse momente ale vieții;
- stilul parental supraprotectiv dezadaptativ al tatălui;
- stilul parental rejectiv dezadaptativ al tatălui³.

Considerând crima ca făcând parte integrală din însuși organismul criminalului, reprezentanți din diferite școli au abordat fenomenul infracțional sub diferite aspecte, elaborând mai multe teorii.

Teoria constituției predispozant delinvențiale se datorează medicului psihiatru Ernst Kretschmer, care, în lucrarea sa, publicată în anul 1921, *Structura corpului și caracterul*, a pretins că există o corelație directă între structura corpului uman și trăsăturile sale fizice. Astfel, oamenii se încadrează în patru tipuri constituționale distincte: tipul picnomorf, tipul astenic, tipul athletic și tipul displastic. Ulterior, teoria a fost preluată și dezvoltată în SUA, de către Ernest A. Hooton și V.H. Sheldon, care i-au adăugat și tipul endomorf, mezomorf și ectomorf. Tot în SUA, soții Geneck au stabilit că există o legătură între particularitățile psihice ale minorilor și înclinațiile lor către un anumit tip de comportament criminal, caz în care condițiile de viață sociale determină fenomenul criminologic.

Criminologul Benigno di Tullio (*Principes de criminologie clinique*, Paris, 1967), în teoria constituției delinvențiale, consideră că infracțiunea provine de la o predispoziție delinvențială, ce include atât elemente de tip ereditar, cât și dobândite, de cele mai multe ori în copilărie. Această teorie afirmă că în cazul infractorilor trebuie recunoscută

existența unei anumite constituții delincvenționale, cu o specificitate criminogenă clară, ce predispune indivizii la crimă⁴.

O altă teorie importantă pentru explicarea formării personalității minorului delincvent este cea a inadapării biologice descrisă de către criminologul suedez Olof Kinberg în *Probleme fundamentale ale criminologiei*, apărută în anul 1935. Pentru Kinberg⁵, structura biopsihică a fiecărui individ îi determină acestuia modul în care reacționează la stimulii mediului ambiant. Cu alte cuvinte, cunoașterea structurii personalității este de importanță capitală (în accepțiunea sa) pentru explicarea comportamentului delincvent. Pentru Kinberg, personalitatea unui individ este formată din trei elemente componente: nucleul constituțional, variantele patologice eventuale și funcția morală.

Nucleul constituțional desemnează ansamblul reacțiilor individului la stimulii externi, Kinberg distingând patru factori fundamentali ai constituției psihice (preluați din lucrarea *Personalitatea* a psihologului suedez H. Sobring), și anume: capacitatea (nivelul maxim pe care îl poate atinge inteligența unui individ); validitatea (cantitatea de energie cerebrală de care dispune individul); soliditatea (gradul de unitate funcțională a activității subiectului); caracterul acestor factori sau radicali constituționali este desemnat de prefixele super- sau sub-, după cum se află într-o cantitate excedentară sau deficitară. Astfel, un minor care s-a dezvoltat cu o personalitate caracterizată prin cei patru factori: subcapabil, supervalid, superstabil și subsolid se va adapta mai puțin la stimulii externi și va deveni mai ușor delincvent decât un altul, al cărui nucleu constituțional este structurat diferit.

Variantele patologice sunt accidentale spre deosebire de radicalii constituționali și sunt formate din boli mintale, eventuale tulburări grave ale inteligenței sau dezechilibre psihice puternice. Aceste stări patologice pot determina o deficiență a funcției morale care constituie, în mod natural, un factor de rezistență a minorului față de delincvență.

Funcția morală reprezintă capacitatea individului minor de a evalua normele morale și promptitudinea cu care reacționează la stimulii exteriori. Conceptul de constituție biopsihologică, imaginat de către Kinberg, a fost deseori invocat de etiologia delincvenței juvenile, întrucât, în

esență, el reprezintă dispozițiile ereditare normale care se găsesc în fiecare individ, dar și factorii care acționează asupra individului în timpul dezvoltării sale fetale și postfetale.

Într-unul dintre studiile sale, Kinberg a ținut să sublinieze⁶, în mod deosebit, că ar fi o gravă eroare de a crede că indivizii care comit sporadic sau frecvent acte antisociale sau criminale ar fi, în mod necesar, diferiți de cei care nu le comit, despărțindu-se astfel net de antropologia criminală.

Poate cea mai amplă și cea mai cunoscută teorie despre rolul personalității în etiologia delincvenței (inclusiv a delincvenței juvenile) este teoria personalității criminale, concepută de Jean Pinatel⁷.

În esență, această teorie pleacă de la ipoteza că aptitudinea de a trece la act, care caracterizează delincventul în raport cu nondelincventul, exprimă o structură de personalitate care nu poate fi asimilată cu un anumit tip de personalitate. Pinatel nu susține faptul că, în mod neapărat, ar exista o diferență de natură între delincvent și nondelincvent, dar că în mod cert există între ei o diferență de grad. Această diferență de grad ar consta în faptul că personalitatea delincventului spre deosebire de nondelincvent ar fi dominată de anumite trăsături care ar determina comportamentul criminal. Această diferență graduală dată de anumite trăsături alcătuiesc „nucleul central al personalității criminale”. Potrivit lui Pinatel „nucleul central al personalității criminale” este alcătuit din patru componente: egocentrismul sau tendința de a raporta totul la sine însuși; labilitatea sau instabilitatea comportamentului; agresivitatea este acea componentă care elimină „barierele” în calea actelor umane; indiferența afectivă este acea componentă reprezentată prin absența emoțiilor. Pinatel explică că aceste componente le poate încadra în două grupe: în prima grupă ar intra agresivitatea, care joacă rolul determinant în trecerea la act, fiind vorba, deci, despre o componentă activă. Celelalte trei – egocentrismul, labilitatea și indiferența afectivă – sunt componente pasive, rolul lor fiind acela de a neutraliza inhibiția la trecerea la act. De aceea, aceste componente au rol negativ și de cele mai multe ori comportamentul delincventului este asimilat unui simplu comportament agresiv.

Compatibilitatea delincvenței juvenile cu unele dintre concluziile acestei teorii este destul de evidentă mai ales din punctul de vedere al etichetării

unor anumite comportamente juvenile. Astfel, de cele mai multe ori, starea de agresivitate, care, nu în mod obligatoriu, înseamnă și o încălcare a normelor juridice penale, este echivalată cu delincvența, în timp ce pentru adulți nu mai regăsim o asemenea etichetare a comportamentului agresiv.

NOTE:

1 Hans Eysenck, Michael Eysenck, *Descifrarea comportamentului uman*, Editura Teora, București, 1995, p. 216.

2 *Ibidem*, p. 217.

3 Daniel Muranyi, *Ghid de bune practici în domeniul asistării minorilor privați de libertate*, Editura Eurobit, Timișoara, 2012, pp. 16-17, 34-35.

4 Paul Ștefănescu, Lazăr Cârjan, *Știință versus Crimă*, Editura Curtea Veche, București, 2001, pp. 88-89.

5 Olof Kinberg, *Probleme fundamentale ale criminologiei*, Copenhaga, 1935, p. 123.

6 Olof Kinberg, *Introducere în criminologie*, Editura Academiei, București, 1989, citat în Rodica Mihaela Stănoiu, *Criminologie*, Tipografia Reclama, Universitatea de Stat din Moldova, 2007, p. 153.

7 Jean Pinatel, *Criminologie et societate represive*, în „Revue de science criminelle et droit penal compare”, 1981, nr. 4, p. 767.

BIBLIOGRAFIE

Eysenck Hans, Eysenck Michael, *Descifrarea comportamentului uman*, Editura Teora, București, 1995.

Kinberg Olof, *Introducere în criminologie*, Editura Academiei, București, 1989, citat în Rodica Mihaela Stănoiu, *Criminologie*, Tipografia Reclama, Universitatea de Stat din Moldova, 2007.

Kinberg Olof, *Probleme fundamentale ale criminologiei*, Copenhaga, 1935.

Muranyi Daniel, *Ghid de bune practici în domeniul asistării minorilor privați de libertate*, Editura Eurobit, Timișoara, 2012.

Oprean Horea, *Criminologie*, Editura Servo-Sat, Arad, 1996.

Pinatel Jean, *Criminologie et societate represive*, în „Revue de science criminelle et droit penal compare”, nr. 4, 1981.

Rădulescu M. Sorin, Banciu Dan, *Introducere în sociologia delincvenței juvenile*, Editura Medicală, București, 1990.

Ștefănescu Paul, Cârjan Lazăr, *Știință versus Crimă*, Editura Curtea Veche, București, 2001.

TIPUL SOMATIC ȘI ANTRENAMENTUL

SOMATIC TYPE AND TRAINING

Lect.univ.dr. Alin PETRACHE*

Oamenii au fost împărțiți în mai multe categorii, numite tipuri somatice, după unele criterii fizice – masă musculară, înălțime, țesut adipos, grosimea oaselor. Deși tipul somatic rămâne constant de-a lungul vieții, aspectul corpului se poate modifica în urma antrenamentelor.

People were divided in more categories, named somatic types, based on some physical criteria – muscle mass, height, adipose tissue, bones' thickness. Even if the somatic type is constant throughout life, the aspect of the body may modify due to training.

Cuvinte-cheie: tip somatic; endomorf; mezomorf; ectomorf.

Keywords: somatic type; endomorph; mesomorph; ectomorph.

Organismul omului este mereu supus transformărilor din punct de vedere fiziologic pe parcursul vieții, iar cele mai multe dintre acestea se datorează evoluției fiziologice normale parcurgând etapele de vârstă, de la naștere până la etapa adultului. Corpul este definit de anumite dimensiuni specifice ale aparatului locomotor, compus din oase, articulații, mușchi, îndeplinind funcțiile de susținere a corpului și de locomoție. Este binecunoscut faptul că aparatul locomotor este cel care, prin componentele sale, constituie aproximativ 2/3 din greutatea corpului. Aceste componente sunt constituite în formațiuni anatomice care reprezintă partea somatică a corpului, cu însușirile sale, care, alături de cele fiziologice și psihice, stau la baza producerii actelor motrice.

De-a lungul timpului, numeroși oameni de știință au încercat să facă o clasificare a oamenilor în funcție de tipul constituțional/somatic. Unii dintre aceștia au avut punct de referință atât însușirile psihice, cât și cele fizice, alții au abordat problema plecând de la temperamentul individului sau numai de la aspectul fizic.

În secolul trecut, preocuparea în acest sens a dus la obținerea unor rezultate menite să diferențieze oamenii după tipurile somatice în care se încadrează.

Clasificările făcute de către doi dintre mulții autori care au avut preocupări în acest sens, Ernst Kretschmer, psihiatru și neurolog german, precum și William Herbert Sheldon, psihiatru american, vor sta la baza acestui studiu. Amândoi încearcă să diferențieze tipurile somatice pe baza relațiilor dintre structura anatomofiziologică și însușirile de personalitate¹.

Așadar, E. Kretschmer, luând în calcul caracterele funcționale și morfologice evidențiază existența a trei tipuri somatice, cum ar fi: leptozomul, atleticul și picnicul. Aici, el include și tipul displastic, dar care este un tip cu o dezvoltare diferențiată a formelor, ori cu părți ale corpului prea dezvoltate ori insuficient dezvoltate².

Leptozomul este tipul caracterizat prin musculatura slab dezvoltată, relativ înalt și slab. Acesta are gâtul, trunchiul și membrele lungi și subțiri, toracele plat, fiind lipsit de forță și vioiciune.

Atleticul este tipul normal, dezvoltat armonios din punct de vedere morfologic și funcțional, musculatura dezvoltată și umerii lați. Este o persoană calmă și activă.

Picnicul este caracterizat de o talie mică, gâtul și trunchiul gros și lung, membre scurte și subțiri, capul și fața rotunde și este predispus la îngrășare. Este, în general, o persoană activă, afectivă cu momente de instabilitate, alternând excitația cu inhibiția³.

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: alin.petrache@frr.ro

Kretschmer stabilește astfel aceste tipuri corporale, a căror structură este determinată de „interacțiunea dintre activitatea glandele endocrine și funcția sistemului nervos”⁴. În acest fel, în concepția lui, tipurile somatice sunt rezultatul legăturii dintre fizic și psihic.

Dacă Kretschmer ne prezintă și existența unor tipuri intermediare, în mare parte și datorită legăturii pe care o face între fizic și psihic, Sheldon are meritul de a se axa mai mult pe aspectele fizice, preocupându-se mai puțin de cele psihice, dar neelimindu-le total pe cele din urmă. Acesta ne prezintă trei tipuri somatice, care mai mult ca oricând, azi, sunt cele după care se stabilesc programe de pregătire și metode de antrenament, având ca urmare dezvoltarea unor grupe musculare deficitare sau eliminarea țesutului adipos.

Conform lui Sheldon, există trei tipuri somatice extreme, și anume: tipul endomorf, tipul mezomorf și tipul ectomorf.

Endomorful este descris prin forme rotunde cu un țesut adipos bogat dispus în jurul membrilor superioare și inferioare, cu gleznelor și încheieturile subțiri, cu dimensiuni generoase ale toracelui și abdomenului. Acest tip nu este prea întâlnit printre sportivii de performanță⁵⁶.

Mezomorful este caracterizat de o mare masă musculară, țesut adipos puțin, brațe și coapse puternice, umeri largi, șolduri înguste și un aparat circulator dezvoltat. Este tipul cel mai întâlnit în sportul de performanță⁷.

Ectomorful este tipul constituțional caracterizat prin țesut muscular și adipos puțin, este înalt și slab, torace și abdomen îngust, șolduri și umeri înguști, membre superioare și inferioare subțiri, dar cu un sistem senzorial și nervos central dezvoltat⁸. Sunt anumite sporturi în care structura fizică îl ajută, însă are nevoie de o pregătire și un antrenament adecvat.

Se poate afirma, astfel, că tipurile somatice definesc „totalitatea însușirilor morfologice, funcționale și psihice care caracterizează ființa umană”⁹, însă în realitate nu se pot distinge astfel de tipuri pure. Factorul ereditar este cel care are un rol semnificativ în definirea proprietăților structurale și funcționale, iar contribuția acestuia poate fi modificată în funcție de condițiile de mediu, aici intrând și incluzând și modelele de antrenament adoptate¹⁰.

Dar, în esență, organismul uman este un tot unitar cu legături morfologice și funcționale, iar

clasificările asupra cărora ne-am îndreptat atenția trebuie folosite mai mult orientativ, neexistând, așa cum am mai spus un tip constituțional pur. Alegerea planului de antrenament în vederea atingerii obiectivelor propuse presupune desfășurarea unor acte motrice, care repetate sistematic și conștient se constituie în exerciții fizice, acestea constituind mijloacele de bază ale antrenamentului. În felul acesta, se influențează atât aspectele fizice, cât și cele psihice¹¹.

Antrenamentul se va face diferențiat în funcție de tipul somatic, acesta constituind un element de referință pentru stabilirea obiectivelor propuse. În funcție de dispoziția la efort, voința și tenacitatea individului se poate ajunge la modificări structurale profunde, creând senzația că s-a modificat tipul somatic. Nu ne propunem să identificăm modele și planuri de antrenament concrete, ci doar să identificăm unele dintre direcțiile cele mai eficiente pentru desfășurarea antrenamentelor în funcție de caracteristicile funcționale ale corpului uman.

În stabilirea planului de antrenament pentru endomorfi, majoritatea specialiștilor consideră că trebuie să se țină cont de metabolismul mai lent al acestora, predispoziția spre îngrășare și greutatea cu care se ard grăsimile. Având o structură osoasă mare și dispunând de o forță mare se poate obține un câștig muscular, care nu va fi prea vizibil din cauza țesutului gras. În acest sens, cel mai bine, în astfel de antrenamente, este să se combine exercițiile aerobice cu cele de forță. Antrenamentul aerobic reprezintă aspectul principal, datorită efectului important pe care îl are în arderea grăsimilor. Exercițiile fizice care vor sta la baza antrenamentului trebuie diversificate în special la partea superioară a organismului, întrucât endomorfi au membrele inferioare destul de dezvoltate. Intensitatea cu care se execută exercițiile trebuie să fie una mare, ajutând astfel la arderea mai accentuată a calorilor. Sunt recomandate antrenamentele în circuit, cu perioade de odihnă mici pentru a impulsiona metabolismul și a grăbi arderile. Programul de antrenament nu trebuie să fie unul monoton, trebuie diversificat pentru a evita plafonarea¹². Un tip de antrenament alternând exercițiile de forță cu cele de aerobic este recomandat pentru atingerea obiectivelor propuse.

Mezomorful este tipul somatic cel mai recomandat pentru practicarea sportului de performanță, acesta neavând nevoie de antrenamente prea lungi și intense pentru a obține creșterea masei musculare și reducerea țesutului

adipos. Cel mai mare pericol pentru aceștia îl constituie supraantrenamentul, deoarece există tendința de a mări intensitatea și volumul ședințelor de antrenament¹³. De asemenea, la aceștia există riscul de a repeta același program de antrenament, având repercusiuni de ordin psihic, dar și fizic. Cele mai indicate sunt antrenamentele clasice în care se combină cele ușoare cu cele mai intense, intensitatea acestora poate fi mare întrucât corpul este dispus la eforturi mari, iar efectele sunt rapide. Exercițiile aerobice sunt necesare, dar nu trebuie prelungite prea mult și trebuie să existe o dozare săptămânală a acestora pentru a evita consumul exagerat de energie și instalarea oboselii.

În stabilirea programului de antrenament la ectomorfi, trebuie plecat de la faptul că metabolismul acestora este unul rapid, cu arderi intense, acestora fiindu-le destul de dificil să acumuleze forță și masă musculară mare. Elementul esențial care trebuie să-l caracterizeze pe endomorf este răbdarea, din cauza progreselor foarte lente care se realizează. O dietă corespunzătoare trebuie să însoțească, în permanență, antrenamentul. Trebuie pus accentul pe lucrul cu greutate medii și volum mare de lucru sau să fie executate perioade de antrenament intense, alternate cu perioade mai lejere. Există totuși o părere unanimă în ceea ce privește varietatea antrenamentelor și faptul că acestea trebuie să fie compuse din mișcări de bază și compuse executate cu greutate libere. Din punct de vedere al frecvenței, ar fi indicat să se antreneze o grupă musculară o dată pe săptămână, iar odihna între antrenamente reprezintă un element esențial¹⁴. Aspectul asupra căruia nu există divergențe mari este cel referitor la exercițiile aerobice, care trebuie reduse din punct de vedere al intensității, frecvenței și duratei, efectele acestora influențând negativ creșterea masei musculare.

În concluzie, indiferent de tipul somatic, antrenamentele trebuie să urmărească inducerea unei stări de bine asupra întregului organism prin evitarea exagerărilor în modul de desfășurare al acestora, prevenirea stării de oboseală și ajungerea la supraantrenament. Obiectivele trebuie stabilite după o analiză foarte atentă a stării organismului și a segmentelor corporale asupra cărora exercițiile fizice vor acționa și vor produce efecte. Nu trebuie uitat faptul că, indiferent de tipul constituțional al fiecăruia, funcțiile organismului sunt într-o relație de interdependență, iar nerespectarea unor reguli

în modul de pregătire, precum antrenarea excesivă a unor segmente, nerespectarea regulilor de igienă sportivă și alimentară, necorelarea antrenamentului cu perioadele de refacere, pot crea dereglări în plan morfologic și funcțional.

NOTE:

- 1 <http://www.rasfoiesc.com/educatie/psihologie/Structuri-diferentiale-dupa-cr19.php>, accesat la 15.07.2016.
- 2 *Ibidem*.
- 3 Adrian N. Ionescu, *Medicina culturii fizice*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1966, pp. 37-38.
- 4 <http://www.rasfoiesc.com/educatie/psihologie/Structuri-diferentiale-dupa-cr19.php>, accesat la 16.07.2016.
- 5 <http://www.scribub.com/biologie/Anatomie-Bazele-structural-fun1656112324.php>, accesat la 17.07.2016.
- 6 Adrian N. Ionescu, *op.cit.*, p. 38.
- 7 *Ibidem*, p. 39.
- 8 *Ibidem*.
- 9 *Ibidem*.
- 10 M. Ifrim, *Probleme de genetică și antropologie în sport*, apud, Drăgan I., *Medicină sportivă aplicată*, Editura Editis, București, 1994, p. 327.
- 11 Gh. Cârstea, *Teoria și metodică educației fizice și sportului*, Editura Universul, București, 1993, pp. 39-40.
- 12 <http://www.scribub.com/timp-liber/sport/Antrenamentul-in-functie-de-ti711810316.php>, accesat la 17.07.2016.
- 13 *Ibidem*.
- 14 *Ibidem*.

BIBLIOGRAFIE

- Cârstea Gheorghe, *Teoria și metodică educației fizice și sportului*, Editura Universul, București, 1993.
- Drăgan Ioan, *Medicină sportivă aplicată*, Editura Editis, București, 1994.
- Ionescu N. Adrian, *Medicina culturii fizice*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1966.
- <http://www.scribub.com/biologie/Anatomie-Bazele-structural-fun1656112324.php>
- <http://www.rasfoiesc.com/educatie/biologie/Obiectul-anatomiei-functionale36.php>
- <http://www.scribub.com/timp-liber/sport/Antrenamentul-in-functie-de-ti711810316.php>
- <http://www.rasfoiesc.com/educatie/psihologie/Structuri-diferentiale-dupa-cr19.php>
- <https://www.scribd.com/doc/62770238/Tipurile-constitutive>

Nota redacției: Acest articol reprezintă varianta refăcută/corectată de către autor a articolului cu același titlu apărut în Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, nr. 2/2012.

INFORMAȚIILE ÎN CADRUL ACȚIUNILOR MILITARE MODERNE

THE INFORMATION WITHIN THE MODERN MILITARY ACTIONS

Drd. Iulian-Marius IORGA*

Configurația acțiunilor militare moderne determină o reconsiderare a rolului informațiilor. Informațiile neprelucrate sunt utilizate pentru producerea de „intelligence”, care a devenit un factor multiplicator al puterii de luptă.

Consider că, în actualul mediu de securitate, puterea națională se măsoară nu numai prin capacitatea militară de răspuns, ci și prin cea informativă.

Progresul tehnologic are o influență deosebită asupra surselor și a structurilor de informații din spațiul acțiunii militare, poate determina expansiunea rapidă a mediului informațional militar și constituie un important mijloc de dezvoltare multilaterală a operațiilor informaționale care au, la rândul lor, un efect direct asupra acțiunilor militare.

Așadar, informația este importantă în toate formele acțiunilor militare și permite interpretarea intențiilor inamicului, fiind totdeauna un element critic, ce determină eficiența procesului de comandă și control.

Configuration of modern military actions causes a reconsideration of the role of information. The raw information is used to produce “intelligence”, which has become a multiplier of combat power.

I consider that, in the current security environment, the national power capacity is measured not only in its military power, but also in its “intelligence” one.

The technological progress has a great influence on the sources and on the information structures in military action space, it can determine the rapid expansion of the military information environment and it constitutes an important multilateral development of information operations which, in turn, directly affect the military actions.

Therefore, information is important, in all forms of military actions, and provides the interpretation of the enemy's intentions, always being a critical element that determines the efficiency of command and control process.

Cuvinte-cheie: informații militare; confruntare informațională; avantaj informațional; superioritate informațională; comandă și control; spațiul virtual.

Keywords: military intelligence; informational confrontation; informational advantage; informational superiority; command and control; cyberspace.

Acțiunea militară modernă

Acțiunea militară modernă, după opinia mea, include o paletă largă de forme de manifestare, de la cele strict proprii conflictului armat până la operații altele decât războiul. Ea se poate organiza și desfășura atât la nivel strategic, cât și operativ sau tactic.

Clasificarea acțiunilor militare se poate face după criterii care privesc: ponderea elementului militar, gradul de violență și mediile în care se desfășoară.

Opinez că noile trăsături ale conflictelor militare sau nonmilitare pot fi determinate de deținerea și utilizarea tehnologiilor de vîrf în domeniul IT, armelor și armamentelor. În cazul disproporțiilor numerice, dar și ca înzestrare a forțelor participante la acțiunea militară, avem de-a face cu simetrii sau disimetrii (nonsimetrii).

Miza viitoarelor acțiuni poate fi alta decât cele „clasice”, și anume: informațiile, tehnologia și comunicațiile.

După opinia mea, *confruntarea în plan informațional* va fi o formă în continuă evoluție. Ceea ce se dorește este obținerea avantajului informațional sub cel puțin unul dintre cele trei niveluri ale acesteia: superioritate, dominație, supremație.

**Universitatea Națională de Apărare „Carol I”*
e-mail: *iuli_iorga@yahoo.com*

Utilizarea domeniului informațional permite dezvoltarea unor multitudini de forme de confruntare, care utilizează în mod direct informația și sistemele informaționale specifice, și care confirmă argumentele mele privind acțiunile militare moderne.

Confruntarea în plan informațional folosește într-un fel și componenta energetică specifică scopului, și anume distrugerea centrelor de informații și a canalelor de comunicații ale adversarului dar, în același timp, utilizează spațiul virtual pentru obținerea avantajului informațional.

Una dintre formele cele mai complexe de acțiune militară este operația întrunită multinațională. Operațiile militare întrunite, indiferent de tipul acestora, au o singură bază comună: Doctrina Aliată întrunită pentru operații. Conform acesteia, principalele tipuri de operații multinaționale sunt: specifice luptei armate, de stabilitate și sprijin, în sprijinul păcii sau de angajare a forței pe timp de pace.

Tipologia operațiilor întrunite multinaționale este înscrisă și în *Doctrina Armatei României* (2012). În acest context, participarea României la operații multinaționale este o opțiune fermă, bazată pe angajamentele asumate în cadrul NATO și UE.

Informația militară

Având în vedere că acțiunile militare moderne vor fi bazate, în foarte mare măsură, pe informații s-au produs și se vor produce schimbări esențiale în procesul de planificare, organizare și executare a operațiilor militare. De aceea, consider că este necesar să se producă o reconsiderare a rolului informațiilor.

În armatele statelor occidentale¹, informația este definită, la modul general, ca reprezentând date neprelucrate, cu orice descriere, utilizate pentru producerea de „intelligence”.

În abordarea unor specialiști militari autohtoni: „Informația rezultă din înțelesul pe care oamenii îl atașează datelor, cu ajutorul mijloacelor convenționale cunoscute, utilizate în reprezentarea lor. Așadar, informația trebuie interpretată fie ca idee și concept, fie ca relație și lucru, sens în care reprezintă cunoaștere sau este apreciată ca știre ce poartă în sine date despre un fapt, eveniment sau proces și înlătură o anumită incertitudine (nedeterminare) din domeniul analizat”².

De asemenea, se consideră că informația se poate prezenta în trei ipostaze: „informația ca dată

reprezintă un element cheie al sistemelor de luptă, de comunicații și de informații militare; informația transformată în cunoaștere și înțelegere este un element cheie al procesului de comandă și luarea deciziei; informația din punct de vedere mediatic influențează percepții și atitudini și cristalizează credințe”³.

Aceeași abordare o găsim și în unele documente ale armatei americane, astfel: „...în conflictele militare actuale, informația, procesarea informației și rețelele de comunicații reprezintă nucleul fiecărei activități militare”⁴.

De asemenea, se apreciază că: „Capacitatea sistemelor militare (mari unități, unități) de a-și menține starea de organizare la nivel optim este dependentă în mare măsură de capacitatea lor informațională, respectiv de volumul și conținutul informațiilor operative și tehnice la dispoziție, precum și de dezvoltarea rețelelor de comunicații și de calculatoare utilizate”⁵.

Chiar dacă informația ca atare nu a determinat direct obținerea victoriei în niciun război, care a avut loc până în prezent, ea a devenit un factor multiplicator al puterii de luptă. Consider că, în actualul mediu de securitate, puterea națională se măsoară nu numai prin capacitatea militară de răspuns, ci și prin cea informativă.

De asemenea, în actualul context politico-militar, pentru asigurarea transmiterii de date și informații corecte luptătorilor în orice moment și loc, se impune adoptarea în spațiul de luptă a unei strategii de apărare⁶ în profunzime a acestora, care integrează capacitățile oamenilor cu posibilitățile operaționale și tehnologice.

Influența deosebită a progresului tehnologic asupra structurilor și a surselor de informații din spațiul acțiunilor militare este analizată și scoasă în evidență și de către unii specialiști militari din mediul universitar⁷, care afirmă că progresul tehnologic poate determina expansiunea rapidă a mediului informațional militar și constituie un important mijloc de dezvoltare multilaterală a operațiilor informaționale⁸, care au un efect direct asupra acțiunilor militare.

Potrivit unor analiști, „progresele din domeniile microprocesoarelor, calculatoarelor și altora înrudite s-ar fi produs și mai repede dacă n-ar fi existat o dezvoltare mai lentă a comunicațiilor, iar în ultimii ani dezvoltarea rețelelor n-ar fi rămas mult

în urma creșterii de viteză a microprocesoarelor, proces care acum s-a inversat”⁹.

Autori consacrați din mediul universitar militar¹⁰ afirmă că: „Informația este importantă în toate formele de luptă și permite înțelegerea inamicului, fiind totdeauna un element critic, ce determină eficacitatea acțiunilor de comandă și control. Comandanții trebuie să înțeleagă ce activități din mediul informațional pot afecta executarea misiunii, ducerea operațiilor și funcționarea sistemelor de comandă și control”¹¹. De aceea, preocuparea pentru dobândirea și menținerea superiorității informaționale constituie o acțiune importantă, care determină valoarea activităților de comandă și control, în principal, a procesului decizional”.

Cu același interes este studiată și problema avantajului informațional cu cele trei niveluri de manifestare îndeosebi superioritatea. Astfel, se scoate în evidență că, în documente oficiale¹², *superioritatea informațională* este definită drept „capacitatea de a culege, prelucra și disemina un flux neîntrerupt de informații concomitent cu abilitatea de a exploata sau împiedica inamicul să realizeze aceleași activități”.

Se apreciază că „obținerea superiorității informaționale crește viteza de comandă, previne surprinderea din partea adversarului, creează noi facilități de acțiune și îmbunătățește eficiența operațiilor desfășurate. Se dovedește astfel că superioritatea informațională și decizională¹³ reprezintă motorul noii gândiri militare despre conducere în războiul modern.

Un proces de comandă și control eficient este rezultatul unei temeinice asigurări informaționale a procesului decizional și trebuie să reflecte fidel starea reală a mediului de luptă.

Sprijinul cu informații al operațiilor este reglementat în armata noastră¹⁴ constituind o „formă de bază a asigurării acțiunilor și protecției forțelor și reprezintă ansamblul de măsuri și acțiuni desfășurate continuu și într-o concepție unitară de către toate forțele participante și la toate eșaloanele pentru planificarea, obținerea, verificarea, procesarea și valorificarea datelor și informațiilor referitoare la factorii de situație”. În acest scop, unul dintre conceptele operaționale moderne are în vedere că pe timpul operațiilor trebuie „să vezi primul, să înțelegi primul, să acționezi primul prin surprindere și să învingi inamicul într-o manieră categorică”.

Conform *Manualului de luptă american FM 3-0*, informațiile sunt culese din câmpul fizic, al comunicațiilor și al noncomunicațiilor, de regulă, sub formă de date¹⁵, utilizând forțe și mijloace de cercetare diverse. În cadrul acestora, echipamentele electronice SIGINT¹⁶ (ELINT¹⁷, COMINT¹⁸), dar și cele aparținând IMINT¹⁹, MASINT²⁰ sau altor mijloace tehnice, ocupă tot mai mult un loc primordial pentru realizarea produselor informative, contribuind esențial la procurarea informațiilor curente care, împreună cu cele de bază, permit definirea imaginii operaționale comune²¹.

Conform opiniei autorizate a unui specialist în informații militare, „se are în vedere că acel comandant care dispune de suficiente informații va cunoaște bine inamicul și spațiul de luptă, iar cel care nu are informații este stăpânit de neștiință care generează frica de necunoscut și, în final, dezordinea și haosul, întrucât cunoașterea fără organizare își pierde accesibilitatea”²².

Prin urmare, deciziile bazate pe o cunoaștere depășită, înșelătoare, incorectă sau pur și simplu falsă, determină înfrângerea în operație. De aceea, în război este mai ușor să învingi un inamic pe care-l înțelegi chiar și parțial, decât un inamic care rămâne o enigmă.

Cunoscutul autor de tratate despre fenomenul război, Carl von Clausewitz, aprecia că: „Forma veșnic schimbătoare a fenomenelor în război, îl obligă pe comandant să poarte în sine întregul aparat intelectual al cunoașterii sale, el trebuie să fie în stare să dea din sine, peste tot și cu fiecare bătaie a inimii, hotărârea necesară. Cunoașterea trebuie să se transforme, deci, prin deplina asimilare cu propriul spirit și propria viață, într-o adevărată capacitate de acțiune. Spiritul uman este educat de cunoștințele și orientarea ideilor care îi sunt comunicate”²³.

Pentru obținerea avantajului operațional și a superiorității decizionale de o dozebită importanță sunt o parte dintre parametrii informației care exprimă calitatea acestora (autenticitatea, integritatea, oportunitatea, relevanța, exactitatea, credibilitatea etc.). Aceste calități pot fi exploatate, în activitatea statelor majore, prin folosirea unor mijloace tehnice de cercetare performante (sistemul ISTAR).

Autori celebri de lucrări în domeniu apreciază că: „Spațiul virtual a devenit o componentă principală a acțiunilor militare moderne, fiind un teritoriu care nu ocupă volum în spațiul fizic,

constituind chiar o primă lume paralelă. Lumea virtuală ocupă ceea ce s-ar numi cel mai bine *non-spațiu*²⁴.

În spațiul de luptă se dezvoltă un nou tip de relații, și anume, colaborarea virtuală. Acest tip de relații în spațiul virtual asigură mult mai mult decât simpla distribuire a informațiilor permițând interacțiuni complexe și multilaterale în cadrul sistemului de ducere a luptei. Aceasta poate genera cantitățile critice de informații necesare pentru comandă și control, prin transferarea online a datelor și a informațiilor în locurile unde sunt necesare, înlocuind deplasarea oamenilor.

Unii autori de lucrări de specialitate în domeniul informațional militar evidențiază „caracterul nonliniar al informației utilizată în spațiul de luptă, concretizat prin faptul că o cantitate de informație relativ mică despre mediul de luptă, primită în operație la momentul oportun, poate determina realizarea superiorității informaționale și/sau declanșarea prin surprindere a unei acțiuni asupra adversarului cu rezultate disproporționate de mari. Revoluția informațională și sistemele informaționale moderne cu nivel ridicat de protecție împotriva amenințărilor au, și vor avea și în viitor, un impact major asupra comenzii și controlului, precum și asupra desfășurării acțiunilor militare, mai ales prin nivelul foarte ridicat al cunoașterii (care este nepuizabilă) și gradul superior de organizare și planificare a acestora”²⁵.

Cu cât în spațiul de luptă există sistemele automatizate de conducere mai performante, cu atât capacitățile lor informaționale creează condiții comandanților pentru a lua decizii optime, bine fundamentate din punct de vedere operațional, putând ridica eficacitate acțiunilor desfășurate.

Se apreciază că: „Rețeaua informațională a fiecărei mari unități (unități) constituie principalul element component al războiului bazat pe rețea (funcția informațională) care, împreună cu rețelele punctelor de comandă (funcția de decizie) și cu platformele de luptă (funcția acțională), determină sporirea considerabilă a eficacității acțiunilor militare desfășurate în spațiul de luptă modern, contribuind, totodată, substanțial la obținerea superiorității sau dominației asupra inamicului”²⁶.

În cadrul războiului informațional, informația este abordată atât ca o armă puternică, precum și ca o țintă preferată²⁷.

Autori contemporani afirmă că „informația poate fi cea mai de temut armă în cadrul evoluțiilor tehnologice din spațiul de luptă”²⁸.

Concomitent cu aceste evoluții tehnologice, concluzionez că vulnerabilitatea informației despre mediul de luptă crește considerabil, iar durata de viață a acesteia scade în raport invers proporțional cu dinamica acțiunilor militare. Informația devine astfel, în timp, nerelevantă, ceea ce determină apariția riscului operațional²⁹ care trebuie contracarat printr-o multiplicare însemnată a surselor de informații, integrate în rețele complexe, dispuse în spațiul acțiunii militare, precum și crearea condițiilor pentru ca acestea să transmită, în timp real, volumul de date cules către centrele de integrare și de fuziune a informațiilor, unde se dorește crearea imaginii operaționale comune.

NOTE:

- 1 *Joint Doctrine Encyclopedia*, USA Army, 1997, p. 328.
- 2 C. Alexandrescu, G. Alexandrescu, Gh. Boaru, *Sisteme informaționale – fundamente teoretice*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009, p. 114.
- 3 *** *Doctrina operațiilor informaționale*, SMG/FOP-3.15, p. 39.
- 4 *Joint Vision 2020, Americas Military – Preparing for Tomorrow*, USA, GPO, Washington DC, June 2000.
- 5 C. Alexandrescu, G. Alexandrescu, Gh. Boaru *Sisteme informaționale militare – servicii și tehnologie*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2010, p. 16.
- 6 James Dunningan, *O nouă amenințare mondială Cyber-Terrorismul*, Editura Curtea Veche, București, 2010, p. 315.
- 7 C. Alexandrescu, G. Alexandrescu, Gh. Boaru, *op.cit.*, p. 17.
- 8 *Operațiile informaționale* constau în folosirea integrată a capacităților războiului electronic, operațiilor împotriva rețelelor de calculatoare, operațiilor psihologice, dezinformării militare și securității operațiilor pentru afectarea sau apărarea informației și sistemelor informaționale și influențarea structurilor de luarea deciziei. Ele cuprind atacul asupra sistemelor de comandă și control ale adversarului (operații ofensive) și apărarea sistemelor de comandă și control ale forțelor aliate împotriva distrugerii de către inamic (operații de apărare). Operațiile informaționale combină efectele ofensive și de apărare pentru producerea superiorității informaționale în punctele decisive, ceea ce permite comandanților să obțină, să mențină și să exploateze inițiativa (FM 3-13, *Information Operations*, Washington DC, November 2003, pp. iii, iv).
- 9 A. Toffler, H. Toffler, *Revolutionary Wealth (Avuția în mișcare)*, Editura Antet, București, 2006, p. 52.
- 10 C. Alexandrescu, G. Alexandrescu, Gh. Boaru, *op.cit.*, p. 18.
- 11 *Sistemul de conducere modern* al unei structuri militare asigură comanda și controlul în operație prin ansamblul punctelor de comandă (principale, de rezervă, ajutoare, înaintate) proprii, ale forțelor subordonate (luptătoare, de sprijin, logistice), eșalonului superior, vecinilor și a altor structuri de forțe, utilizând sistemul său informațional (rețeaua

de asigurare a informațiilor și rețelele de comunicații și de calculatoare). Acesta nu substituie cultura militară, experiența de luptă, intuiția și arta de a conduce a comandanților și a statelor majore, ci asigură elaborarea deciziei, aplicarea acesteia și comanda operațiilor pentru îndeplinirea misiunii.

12 *** Joint Vision 2010, *op.cit.*, p. 16.

13 Superioritatea decizională este un avantaj competitiv în domeniul cognitiv. Aceasta descrie capabilitatea unei structuri luptătoare de a elabora decizii mai bine documentate și mai rapid decât un adversar, facilitată de superioritatea și dominația informațională (L. Money, *Report on Network Centric Warfare. Sense the Report, Department of Defense*, Washington DC, 2001, p. 15).

14 *** I.P.S.- 3.1, *Manualul privind procedurile de informații militare pentru sprijinul operațiilor*, SMG, București, 2006, p. 14.

15 Data reprezintă orice entitate (semnal) neprelucrată provenită de la sursele de culegere a semnalelor, iar informația reprezintă produsul rezultat din prelucrarea (procesarea) datelor obținute de la surse (AAP-6/2010, pp. 2D1, 2 I 4).

16 SIGINT – Signal Intelligence.

17 ELINT – Electronic Intelligence.

18 COMINT – Communication Intelligence.

19 IMINT – Imagery Intelligence.

20 MASINT – *Measurement and Signature Intelligence* – reprezintă un procedeu tehnic de a obține informații prin culegerea, prelucrarea și analiza datelor rezultate din detectarea, urmărirea și identificarea țintelor fixe și mobile, pe baza descoperirii caracteristicilor (semnăturii) lor distinctive prin utilizarea diferitelor categorii de senzori. MASINT, de asemenea, prelucrează și exploatează date culese de surse aparținând IMINT și SIGINT (FM 2-0).

21 *Imaginea operațională comună* reprezintă afișarea în format electronic unic a informației relevante din zona de interes a comandantului, elaborată conform cererilor utilizatorilor și bazată pe date și informații comune, necesare pentru o succesiune de comenzi (FM 3-0, art. 5-80).

22 M. Chiriac, *Cercetarea în acțiunile de luptă*, Editura Academiei Militare, București, 1979, p. 151.

23 Carl von Clausewitz, *Despre război*, Editura Militară, București, 1982, pp. 128-130.

24 A. Toffler, H. Toffler, *Revolutionary Wealth (Avuția în mișcare)*, Editura Antet, București, 2006, p. 66.

25 M. Staș, V. Păun, *Spațiul de conflict informațional*, Editura Pro Humanitate, București, 1998, p. 63.

26 C. Alexandrescu, G. Alexandrescu, Gh. Boaru, *Sisteme informaționale militare – servicii și tehnologie*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2010, p. 22.

27 *Cornerstones of Information Warfare*, Department of the Air Force, Washington, DC, 1995, p. 2.

28 P. Grier, *Information Warfare*, Air Force Magazine, no. 3, March 1995, p. 23.

29 *Riscul operațional* reprezintă o reuniune complementară, cu o componentă energetică de acoperire, care-l face să aibă consecințe mai mari sau mai mici în caz de nereușită, dar și una informațională bazată pe cunoaștere, evaluare, informare și dezinformare. Componenta informațională îi asigură dinamismul necesar aprecierii și evaluării situației (Gh. Ilie, *Securitatea sistemelor militare*, Editura Militară, București, 1995, p. 89).

BIBLIOGRAFIE

*** AAP-6, *NATO Glossary of Terms and Definitions*, 2010.

*** AJP-01 (D), *(Allied Joint Doctrine) Doctrina Aliată întrunită*, 2010.

*** AJP-3.10, *Doctrina Aliată întrunită pentru operații de informații*, 2009.

*** FM 3-13, *Field Manual, Information Operations*, November, Washington DC, 2003.

*** FM 3-0, *Field Manual, Operations*, Headquarters, Department of the Army Washington DC, 14 June 2010.

*** FM 2-0, *Field Manual, Intelligence*, Headquarters No. 2-0, Department of the Army Washington DC, 17 May 2004.

*** *Joint Doctrine Encyclopedia*, USA Army, 1997.

*** Joint Vision 2020, *America's Military – Preparing for Tomorrow*, USA, GPO, Washington DC, June 2000.

*** Joint Vision 2010, *America's Military – Preparing for Tomorrow*, Department of Defense, Washington DC, 1996.

*** *Doctrina operațiilor informaționale*, SMG/FOP-3.15.

*** IPS-3.1, *Manualul privind procedurile de informații militare pentru sprijinul operațiilor*, SMG, București, 2006.

*** *Cornerstones of Information Warfare*, Department of the Air Force, Washington DC, 1995.

Alexandrescu C., Alexandrescu G., Boaru Gh., *Sisteme informaționale – fundamente teoretice*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2009.

Alexandrescu C., Alexandrescu G., Boaru Gh., *Sisteme informaționale militare – servicii și tehnologie*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2010.

Chiriac M., *Cercetarea în acțiunile de luptă*, Editura Academiei Militare, București, 1979.

Clausewitz von Carl, *Despre război*, Editura Militară, București, 1982.

Grier P., *Information Warfare*, Air Force Magazine, no. 3, March 1995.

Ilie Gh., *Securitatea sistemelor militare*, Editura Militară, București, 1995.

James Dunningan, *O nouă amenințare mondială Cyber-Terrorismul*, Editura Curtea Veche, București, 2010.

Money L., *Report on Network Centric Warfare*. Sense the Report, Department of Defense, Washington DC, 2001.

Roceanu Ion, Buga Iulian, *Informația – repere conceptuale și coordonate de securitate*, Editura AISM, București, 2003.

Staș M., Păun V., *Spațiul de conflict informațional*, Editura Pro Humanitate, București, 1998.

Toffler A., Toffler H., *Revolutionary Wealth (Avuția în mișcare)*, Editura Antet, București, 2006.

https://en.wikipedia.org/wiki/Military_doctrine

http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp1_02.pdf

https://en.wikipedia.org/wiki/United_States_Army_Field_Manuals

<https://archive.org/details/military-manuals>

<https://en.wikipedia.org/wiki/Intelligence>

https://en.wikipedia.org/wiki/Military_intelligence

<http://www.thefreedictionary.com/intelligence+operation>

<http://www.rand.org/topics/military-information-technology-systems.html>

<http://www.dtic.mil/jv2010/jv2010.pdf>

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

Redactor-șef: Laura MÎNDRICAN

Corector: Mariana ROȘCA

Tehnoredactare: Gabriela CHIRCORIAN

Coperta: Elena PLEȘANU

ISSN (on line) 2065 - 8281

Lucrarea conține 98 de pagini.

Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I”

Șoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, București

e-mail: *buletinul@unap.ro*

Tel. 319.48.80/0215; 0453